

**ВОЕННО-НАУКОВИЙ
ЖУРНАЛ**

**ЗА ЗБРОЙНУ
УКРАЇНУ**

1938

Модерна війна й наші завдання

«Здобути — або вдома не було».

КЕРМУВАТИ — ЗНАЧИТЬ ПЕРЕДБАЧУВАТИ

Для того, щоб здобути права й волю українському народові, треба створити відповідні передумови для продовження нашої визвольної боротьби. Редакція поетично-наукового журналу «За Збройну Україну» виважає своїм обсязком у першу чергу ознакоючи в загальних рисах наші чиганців єї станом сучасної військової штуки та з природою й формами мовчаної війни. Це дість нам змогу, спираючись на засадах воєнних доктрин та узагальнюючи наші політико-стратегічні завдання, накреслити шляхи для відновлення української збройної сили.

Після світової війни, виснажені чотиримісячною боротьбою, народи намагалися в різний спосіб зберегти стан довготривалого миру. Спомини про війну виникали в масах страху, а наліт огиду до II жахливих наслідків. Ідея пацифізму захопила найширший кола в країнах переможців і переможених. Економічна депресія, мільйони безробітних, боротьба нових ідей, клісоюно-солідарні заворушення притягали до себе упагу й енергію урядів, преси й суспільства. Виднігалися гасла необхідності зменшення війська й арбітражу Союзу Народів; крім того складалися численні пакти й договори. Це все прямувало до єдиної мети — миру. Але миру при умові довготривалого панування переможців. В цьому саме й крилася грізна кебезпека для миру. Бу покрилися персавським та іншими договорами держави й народи попомі переборювали зневіру в свої сили й моральне замомнення та починали організовуватися й приступати до нових змагань. Крім того, глуха боротьба та незгода почалися й серед великих потуг; в недбутому зарисовувалась можливість збройних конфліктів.

Зрозуміло, що військові кола не пішли пасифічним гаслом і мріям... Вони ретельно продовжували свою працю. Перед ними поставляли також важливих питань та завдань, і їх треба було обов'язково розвязати, щоб уникнути похибок світової підїн. Генеральні штаби змагали докладно дізнатись: 1) які обставини спри-

чилися до довготривалої війни; 2) чому ці фізи держава не спромоглася їх слід пристраїтися до неї; 3) та чому не впровадилися передбачені про форми й темпи війни; 4) як зміни в характері нової війни викликані розвиток модерної техніки та наукових винаходів; 5) в який спосіб наліпше організувати народи для рішучої боротьби, щоб уникнути сонячальних та національних конфліктів, які так палажили на внаслідах довготривалої світової війни. Від висування цих важливих проблем застежало усійше оформлення воєнних доктрин. Во ѹ лінію спираючись на їх засадах, можливо відповідно організувати збройну силу, внести необхідні корективи в тактику й стратегію, і, нарешті, спрямувати їхня діяльність для захисту інтересів своєї держави або народу. Почалась переоцінка півностей, боротьба ідей та підпрямків. Військова кола аналізують та синтезують всічесний досвід світової війни. Наука ретельно працює в лабораторіях над новими винаходами для підвищення ефективності й в той же час виникає засоби для протидії їхній ударно-руйнівчій сили. На маневрах випробовуються нові розряди зброї, перевіряються властивості старих і виникається супутник для їхнього бойового та операційного застосування. Кожна держава спрямовує свою воєнну постригину, вимочас уважно спілкуючись за своїми майбутніми противниками, і високі відповідні корективи в свою воєнну систему.

ЕВОЛЮЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДУМКИ ВІД ЗАКІНЧЕННЯ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ДО 1930 РОКУ

В скорох часі після замирання на Фронтах утворюються дві школи — два напрямки. Представники першої будуть носіями теорії так зв. статичної війни. Вони доводили як підставі засвоєну чотирірічної боротьби та швидкого розвитку модерної техніки про перемогу машини над людиною. Механізація ворожих сил у цю війну позбавила війська рухливості, через що створилася позиційна війна на фронтах. Якщо ж війна й скінчиться перемогою, то це засловується не відмінною зручністю заліз, а тюю головною обставиною, що Антанта нарешті спромоглася пакавичти перевищуючу центральні держави кількість різних технічних засобів — машин. Вони то поважили ворожий мур і поховані під ним його обронів. В майбутній боротьбі вороги матимуть досить машин і техніки, знолу створиться рівновага атаки й оборони, і запанує нудна, тяжка позиційна війна. Техніка й машини ведуть перемогу тому, хто спроможніє скупчини їх пеплаважної скоєності на бойових землях. Отже ділатаніє машини — проти машин.

Представники другої доктрини бороняють діяльнісної війни. Вони доводили, що тоді сучасна військовість уможливлює широке технічне озброєння (машини), проте цей можливий засіб є лише зброєю в руках людини для осягнення завдань. Кер-

жування при довгомозі технічно-вогневих засобів вдається порожній спротив, але механічна зброя лише тоді додатково прислужиться, коли людина — вояк має рішучість, вміння, відвагу, а військовий провід зробів її більшій від ворога. Незагал технічні засоби сприя-тимуть рухливості військ та додатково впливатимуть на хід їх операцій.

В дальнішому розпочалися різного роду дискусії, створилися складні напрямки та теорії. Всі вони, кожна на свій лад, трактували проблеми майбутньої війни. Майже кожна теорія пропонувала та обґрунттовувала наїрніші способи, щоб майбутня війна прибрала характер рішучих операцій. Більшість цих теорій базувалася на морерній техніці (на моринках) як на вирішальному чинівнику майбутніх збройних конфліктів. Ми вкажемо на най-більш характерні концепції тих фанатичних приспособників машин та шиндрів, позивання яких, а також їхніх противників.

ЛЕТУНСЬКА ДОКТРИНА ГЕН. ДУЕ

Ген. Дуе спою теорію майбутньої війни зводить такими головними твердженнями. Поява летунства створила нову епоху у воєнний історії. Ареалом боїв стануть не фронти, а театри війни. Нарешті на небесах не тільки війська та його захища, але й все населення країни. Могутні кораблі мусить захищати вузькі моря й переносити свою чинність на океанський простори, бо ж їхні комунікації та бази будуть загрожені літа-ками. Тому перебудовати збройну силу треба не еволюційним шляхом, а революційним. Себто необхідно внести кардинальні зміни в організацію війська та зробити переоцінку ролі зброї, та кількості й значення.

Головними центральними зброями стане повітрова флота. Су-хопольна армія та морська флота будуть відігравати другорядну, допоміжну роль. Летунство — не ударна стратегічна зброя та руках кермування. Першим завданням летунства є освоєння цілковітого панування в повітрі. Другими завданнями — запобігання пактнів осередків ворога й унеможливлення для нього тільки боротьби, зокрема — відновлення повітрової флоти. Своїми операціями летунство послабить матеріальні сили ворога, загальчує чинність його сухопольної армії та морської флоти та захищає дух війська й народу, і цим надійно прискорює власну країну від порожніх нападів та спричинитися до виграної. Сухо-польна армія та морська флота допомагатимуть операціям летунства та експлуатуватимуть його переваги. Отже головна роля летунства це — офензива, наступ. Для інших ролей зброй не придате лише оборона.

Тому на створення могутньої повітрової флоти треба скла-чити увагу й відповідні засоби. Цих же засобів потрібно значно менше, пік їхніх вимагають їхні сучасні ролі зброї. Ген. Дуе підкреслює те твердження такими зіркуваннями. Велика по-

вітрова флота коштує значно дешевше, ніж суходольні армії й морська флота. Нпр. цартист 1000 літаків (6000 тис. кожний) дорівнюється 10 лінійним кораблям. Для їх обслуги потрібно 20000 моряків, з них 4-5000 летунів. Ці 1000 літаків за один рейд можуть скинути на порожні терени експлозійних і газових бомб до 4-6 тис. тон. На візброяння 1000 літаків потрібно 16-24000 кулесетів і 2000 гармат малого калібра.

Отже ця ескалара уявляємо величезну рубнуочку ударну силу, надати якої може стимати лише рівнопартна ІІ порожня повітрова флота. Таким чином, щоб організувати повітряну флоту та її належно заохочити не потрібно ані великих засобів, ані багато часу. І на не може спромогтися кавіть небагата держава, опирюючись лише на свою промисловість.

Для успішних операцій повітрової флоті потрібні дії головнії умови. Перше: летунство, перебуваючи постійно в бойовій готовості, робить несподіваний напад по офіційного оголошення війни. Позруге: всі летунські апарати мусить бути сконцентровані для стратегічного завдання; в ніякому разі не можна розподілювати їх трізку ескалру, відриваючи від неї частину літаків для допомоги армії й флоті. При кінці ген. Дус дуже яскраво малює картину майбутньої війни. (Дивись Г. Дус «Правлоподібні риси майбутньої війни»).

Пропагандист ген. Дус, цього фанатика переважаючої ролі повітрової флоти никакож не гучий візгомін у всіх країнах. Знайшлися ті ентузіастичні прихильники, що зовсім заперечили потребу інших ролей зброй й землі, пропонували створити ідеальну повітрову армію (лессітки тисяч літаків). Знайшлися також палкі противники її, які переносяли вагу на операції суходольчих армій, головно меканізованих військ.

ДОКТРИНА ГЕН. ФУЛЛЕРА

Найбільш талановитим приклонником і творцем ідеї мото-механізованих військ став підхідний англійський ген. Фуллер. Ми наведемо лише головніші твердження й засади, на яких буде він свою доктрину.

Через збільшення пробивної сили гарматного вогню, рух (атака) піхоти на бойових полях буде ще більше утруднений та затриманий, ніж у світотілій війні. Отже, щоб надати війні маневровий характер іншого способу, він замінить слову міні машини. Однак, візини добре рухаються в рівній місцевості та на пологих горських склонах; через багатими лісами вони зупиняються. Лише піхота переборює всі перепони. Тому майбутні театри війни необхідно поділити на дві зони: для цієї піхоти й для танків. Відповідно до цих завдань треба переорганізувати свою збройну силу й тактичні обєднання. Цалі ген. Фуллер подає проект і план організації майбутньої армії, яка набере остаточних форм коло 1946 року. Вона складатиметься з двох

частини; механізованої армії — ударне військо; моторизованій армії — окупаційне військо.

Сьогодні найбільшого значення набирають операційні фланги, бо вони є загрозою літаком і танком. Це й будуть головні об'єкти для операції. Тому армії необхідно так збройти, щоб вони були в стоянці як фортифікаційні бази й комунікацій, так й підприяти ворожі. Головна перевага в рухливості й маневрі на крила та ворожі застілля, а не на його фронтах. Тому рішучим чинником буде не кількість, а якість та механічна зброя й маневр. Найціннішим тактичним способом для виконування повинне означене задання стане танк та панцирні авт. Ідея панцирів може протиставитися вогневій обороні. Також і гази дуже небезпечної для тих земель, що спираються на людську масу. Але буде сконструюваний газо-безпечний танк і він дасть укриття своїм енергіонам. Зброям і майбутньому стане гарнита, а не рушниця й кулемет, бо кулі будуть відскочувати від огорожених машин.

Майбутня механізована армія складатиметься з трьох дивізійних об'єднань різного призначення: 1) важких дивізій — ядро сил: вони чинять, проти ворожих танків і піхоти, 2) легкі дивізії для маневру та удару на ворожі крила й застілля, 3) дивізій до переслідування побитого ворога.

До цих же дивізій додаються газові частини для офензиви й десантів. Ця механізована група завдає несподівано для ворога рішучі удачі, ілершася на його терени й одержує від цього остаточну перемогу. Міліція ж армія, складена з усіх родів зброї, окупує ворожі терени й при потребі підтримує механізований групу в боях на гористих та лісово-багатістіх місцевостях. Цеалітична армія по проекту Ген. Фуллера мусить складатися з 2 тяжких дивізій (28000 бойців), 2 легких дивізій (17.000 бойців) із лих дивізій переслідування (12.000). Разом холо 60.000 воїнів і 2000 машин. При ціні ген. Фуллер разівчаче, що в майбутньому підрядиться професійні армії, а військова бранша буде існувати тільки для міліційного війська. Отож, як бачимо, ген. Фуллер є прихильником маліх, професійного типу й дуже рухливих, змеханізованих армій. Хоч він і не заперечує існування інших родів зброї, але назавжди лише другорядне значення. (Див. Ген. Фуллер: «Війна в майбутньому»).

МОТОРИЗОВАНІ АРМІЇ

Найбільш докладно обґрунтували теорію моторизованих армій французькі генерали Кальон і Алльбо. Їх творами покорилися Й інші держави, частини пристосовуючи їхні залежності до своїх доктрини. Терін, яку вони пісклють, побудовано на таких засадах: Військові війни відбувають участю масові армії. Механізовані частини вінгероти відкладають, але не рішучаючу роль.

Для того, щоб надати війні рухливо-маневровий характер та розвязати руки вищому командуванню, необхідно збільшити

рухливість піхоти. А для цього найбільше може спричинитися мотор-самохід для перегування. Тому треба змігнати до того, щоб нової більшою частиною армії була змоторизована, себто ма-ла моторизований транспорт. Оцінче новма моторизація армії неможлива до широкого застосування з двох причин: поперше, на переорганізацію потрібно величезних засобів; подруге, цілком моторизовані частини є затримані літаками. Наприклад моторизована дивізія розтягається в поході на одині дорозі на 60 км.

Отже необхідно змоторизувати армію поступово, а також мати самоходи для транспорту двох видів роду, що здібні до руху по шляхах і по снайпами.

Ген. Алльдо*) пропонує таку організаційну схему: головна маса армії складається з піхоти; далі — а) з легких дивізій, ударна сила яких побудовується механізованою зброєю, б) моторизованіх дивізій у композиції винного херцування, в) резерви місцевої артилерії, що при потребі швидко пересувається на театр фронту, г) моторизованого транспорту для перекинування ударних частин на важливі відтинки, і, нарешті, д) допоміжних частин змоторизованого транспорту.

Таким чином творяться три військові обеліски: лінійка, моторизована й легка дивізія.

Склад лінійної дивізії, таким: 3 полки піхоти, 4 залізничні артилерії та інші роди військ і допоміжні частини.

Моторизована дивізія призначається для важливих ударів і маневрів. Її головна сила — танки. Додається до неї артилерія й піхота на важливих зважах.

Легка дивізія є моторизованою дивізією. Легка кінна дивізія творить три ешелони: 1) два полки кінноти з самохідними ябо тракторними гарматами, 2) два полки кінноти з мішаною артилерією, і 3) дві сотні легких танків, 1-2 курені змогаризованої піхоти з кулеметами й гарматами. Легка моторизована дивізія складається з легких танків, піхотирів, авт., змогаризованої піхоти з артилерією й танковим куренем.

УДАРНІ АРМІЇ ГЕН. ЗЕКТА

Відомий німецький генерал Зект зручною опорується відому доктрину, талановито застосовуючи її до тих обставин, в яких очинилася Німеччина після версальського договору. Третій Рейх, підконтрольний її обмеженням, творить нову членку доктрину, хоч дощо запозичене з засадничих заложень ген. Зекта.

Наведемо головніші засади військової доктрини ген. Зекта. В майбутньому золю війни вирішать добре спрямовані та відповідно узброєні армії професійного типу. Вони призначаються для виконання двох завдань. В мирний час беронуть свою країну (це так зв. армії прикриття). На початку війни її невеликі,

* Ген. Алльдо, «Моторизація І армії майбутнього».

але рухомі армії швидко й несподівано для ворога рушають наперед разом із летунством, завдають рішучий удар та деморалізують ворожий фронт і ближче запілля. Мобілізовані хільйонові армії не будуть у стані витримати наступу ще високоексплікаційної армії. В той же час у краю скушується більш чисельне військо, яке посунеться слідом за універсальною групою. Цими засобами ген. Зект думав надати операціям рішучого характеру й в скорочу часі скінчити війну. Отже офензива, несподіванка, маневр, якість. — а не кількість — є головними перелуновами успішних операцій.

ВИСНОВКИ

Як бачимо, впродовж довгих років військові дослідники інтенсивно пращували. Часами теорії набирали це що фантастичного, нереального змісту, але нарешті в 1930. році воєнна думка оформилася.

Як ми зазначили, уверто, часами талановито, вели фанатики машини атаку за радикальні зміни організації збройних сил. Летунство, головна ударна сила — твердить Італійський ген. Дус-Ні, механізовані молі армій, вони вирішать долю війни — відповідає англійський ген. Фуллер та його прихильники. Ці фанатики машини твердять, що масові армії, оже відігравши свою роль, а також і морська флота. Бо ж вони не спромоглися виконати покладених на них завдань у світовій війні. А швидкий розвиток техніки ще більше утруднить їхні операції. Отже машина про-ти машини. Але в противагу їм військові дослідники, підновідаль-ні за долю своїх народів, винайшли більш позірковані й реальні рішення. Правда, доводять вони, сучасна техніка внесла значні зміни в форми модерної війни, однаке природа ГІ й засади військової штуки лишаються незмінними. Маси розвязують питання війни й зниру. Але треба їх відповідно узброїти, щоб улегшити виконання тяжких для них завдань. Необхідно також облегшити їх рух, щоб полководець згідно з підмінкою міг швидко підповідним маневром накинути свою волю ворогові. Отже еволюція в пере-організації збройних сил та в скермованні їх, і не революція та безмежне захоплення й фантастичні мрії. В конечному необхідно взяти з старого арсеналу все, що здобуто крімншим досвідом попередніх війн, і звостосувати його до сучасних технічно-науко-вих локацій та культурно-промислового стану народів. Ця здо-ровга течія нарешті визнала гору.

Всеж треба зазначити, що генеральні булави держав'я зрештою багато скористали з тих теорій, проблем та ідей, що були висунуті так зв. молодою школою (були відкинуті тільки скрайні їх твердження). На підставі всіх цих непередніх праць і ство-рилися, як ми зазначили, нові воєнні доктрини.

Треба відмітити, що крім загальних засад у кожній доктрині є характерні риси, викликані обставинами різних держав (гео-графічне положення, устрій, промисловість національний харак-

тер народу, політично-стратегічна ситуація і т. інше. Наприклад багаті індустріальні держави — Велика Британія, та Сполучені Держави, — широко використували ідею моторо-механізованих військ. Во ж ім легко продукувати велику кількість машин, технічного приладдя й кораблів, означає пожалі швидко розгорнути та тримати в мирний час значні сили піхоти (пісутність бранки). Більші на сирові народи з численним населенням, як Німеччина й Італія, творять велику армію мирного часу, добре технічно заохоченні, можуть повітрові флоти, окрім моторомеханізовані ударні дивізії, щоб приправитися до рішучих чинів і уникнути загрозливої зля них авантуріалістів. Франція в противагу офензивним доктринах своїх експлуатальних ворогів та узглядуючи своє політично стратегічне положення дуже добре приправлює свою країну до ліфензії на сухопуті лінії Мажино й офензиви в повітрі й на морі. (Могутні повітрова флота й збільшення морських кораблів). Незагал вона приправляє сили й засоби свого народу до всіх можливостей.

ІІ.

НАШІ ЗАВДАННЯ І СПОСОБИ ЇХ ЗДІЙСНЕННЯ

Військова думка перейшла довгий шлях і витратила багато часу, щоб створити свої воєнні доктрини, але вона не зупинилася на цих досягненнях і шукає все нових і нових шляхів. На виробленіх найліпших передумов для оборони своєї батьківщини спільно працювали знавці військової справи різних держав. Вони мали зможу перевірити свої плани, чи на маневрах чи на дослідах останніх збройних конфліктів. Але ми, українці, переведемо в без порівняння гіршому стані й перед нами в той же час стоять величезні та важкі завдання. А здійснити ж ми їх мусимо за всяку ціну.

В який же спосіб? Чи можемо ми відразу локальнно опрацювати нашу українську воєнну доктрину? Не. Означає накреслити її головніші напрямки можемо й повинні з таких само причин. Для того щоб створити доктрину та дати їй реальні підвалини, треба мати вичерпуючі відомості про всі складники нашого воєнного потенціалу, а саме: 1) калібр майбутньої армії, кількість резервістів, їх військово-технічна й тактична підготовка та військові традиції. 2) Заохочення армії зброєю, технікою та військовим притласом і базами, 3) І нарешті, що найголовніше — дух, організованість та революційно-національна спідомість українських мас.

Треба також взяти під розгляд змінливу стратегічно-політичну ситуацію та сили й спроможності окупантів. Крім того, нашу воєнну доктрину необхідно застосувати до двох головніших етапів: перший — боротьба за звільнення нашого терену від займанців; друге — закріплення та оборона наших збройних вдо-

бутків. Зрозуміла річ, що боротьба з кожному з цих етапів матиме свої характерні риси. Ось чому треба з початку припиняти до першого найвищопідіймшого періоду боротьби й до цього пристосувати воєнну доктрину. А тому, що ми не можемо сьогодні досягнути знати всі ті обставини, при яких розпочнеться збройна боротьба та точно числити й обрахувати вартісність і силу пістадінків нашого воєнного потенціялу, треба, здається нам, лише накреслити напрямні нашої воєнної доктрини, щоб потім, спираючись на їх засадах, обрати способи для поступового підкріплення української збройної сили та плякового втягнення в боротьбу усього українського народу.

УКРАЇНСЬКА ВОЕННА ДОКТРИНА

1) Українська воєнна доктрина мусить стояти на рівні моверної військової штуки, себто оперувати сучасними вченнями та поняттями, а вони, як ми зазначали пише, є досить усталені.

2) Вона повинна бути опертою: а) на відповідній війні захищати та розв'язувати складніків українського воєнного потенціялу; б) на новітніх досвіді та науці останніх збройних конфліктів, як напр. італо-абдінська, німецько-хінська війни та горожанська війна в Іспанії. 3) В ній мусить бути узагальнена елементальна стратегічно-політична ситуація (її варіанти), та воєнна доктрина, сили й спроможності наших правоопорібних порогів та наші завдання.

Джерелом першого періоду нашої боротьби українська воєнна доктрина буде по формі модерною, по своїй істоті національно-революційною. Бо ж не дарма відомий німецький генерал Фон-дальгольц зазначив: «Хто пише про стратегію й тактику, повинен би обмежитися обговоренням національної стратегії й тактики, однакож корисними для нації, для якої вони пишуть».

В налітунках війн змагатимуться в чотирьох сферах (на суші, в повітрі, на морі й під водою) не тільки величезні армії, а будуть втягнені в боротьбу щільно народи. Ця теза відмінна у воєнних доктринах великих потуг. Але вона ще більше актуальна навіть для нашого пощеволеного народу. Зрозуміло чому, бо ж лежавши широди, хоч і змагатимуться за важливі інтереси, однакож при програній у більшості їм не загрожує цілковита загибель. Український же нарід повинен боротися за життя й смерть за великі національно-державні ідеали. Тому то тільки спільними силами українського народу їх можливо буде реалізувати. Таким чином це перший і найважливіший складник нашого воєнного потенціялу. Його слід покласти як одну з головних пізвалин української воєнної доктрини, яка повинна вказати способи організації, національного наставлення та плякового скермування енергії й чинів українських мас.

Далі військова штука учинить, що наймогутніші народні рухи часто густо залягаються у боротьбі з ворожими регулярними військом. Автів і наша визвольна війна теж переконуюче це доволі

дить. Тому без регулярних, хоч невеличкіх спочатку частин, які буде дуже важко освоїти остаточну версію. Однак ми маємо можливості до відбудови української збройної сили, бо ж на захопленнях вже існують мільйони військово вишколених та національно-свідомих українців, а на еміграції та за океаном груbi тисячі. Таким робом технічно-командні кадри та військово вишколені стрілецькі лави, з яких організується українська збройна сила, в другий, так само важливий складником українського воєнного потенціалу.

На займаннях особливо під червоною Москвою й Польщею сьогодні національно-державна свідомість значно зросла й боротьба набирає гострих форм. Тому ми маємо надію, наявту певність, що наші збройні змагання та революційні чини швидко притягнуть під українські стяги маси українських вояків. І ми спроможемося створити силу армію. Як доводить досвід визвольної війни, на Східніх Землях до Центральної Ради зголосувались мільйони українських вояків. На жаль, партійно-соціялістичний провід не спромігся вілловідлю організувати та скерувати їх на оборону молодої української держави. Також і на Західніх Землях десятки тисяч вояків активно протиставились польській та нації. Нині обставини залучно більш притягні, ніж були раніше. Таким чином український військовий провід знайде голову збройну силу на займаннях. Емігрантські кадри та легіони за океаном стануть їй в допомозі.

В умовах молдеріотів після запілля (база) набирає значну роля з причин зрозуміліх для всіх. На жаль, в підготовчий період ми не в стадії на окупованих теренах розбудували своє запілля. Однією пінки обставин сприяють: утворенню широкого запілля в Європі та на американському континенті. Також сучасна політична кон'юнктура дає інглілди для розвязання цього важливого питання.

Отже третім складником українського воєнного потенціалу є це запілля. На загли України при сучасних обставинах має більш сприятливі можливості для утворення широкого запілля, ніж не було в час визволюючої боротьби. І ми добре знаємо на тижному досвіді, як не утруднювало наші операції її негативно вплияло на висіз нашої боротьби.

Нарешті є ще один дуже важливий і сприятливий складник нашого воєнного потенціалу. Це незломний дух в боротьбі, свідомість народів мас, завзяття, висока бойовоззначеність нашого стрілецтва й козацтва та інші славетні військові традиції.

Вирішальні значення матиме ідеологічний зміст українського визвольного руху. Обеззаховленому матеріалізму вороги, ми протистояємо ідеалістично-волеву концепцію життя, що освятивши нашу боротьбу жертленням, ми б сказали — релігійним, одушеневленним й напіннятим.

Все це дасть українському народові спроможності усунути докінчили визвольні змагання.

СТРАТЕГІЯ

На напрямі української стратегії впливатимуть дві головні обставини: політично-стратегічна ситуація, і нації завдання та спроможності. Оцінка цих обставин дозволить до необхідності віднести українській стратегії яскраво-офензивного духа та нахеврового характеру з таких причин; по перше: всі українські землі окуповані ворогами, тому тільки наступом, рішучою офензивою ми зможемо захистити їх позиції та спричинитися до виграної. Іс оборона та утворення позиційних фронтів проти чи слідсих добре узброєних армій нам на первих кроках не під силу. Ворог скруочить переважаючі сили й техніку, зламає наш спротив і розторочить наше спочатку нечисленне регулярне військо. По друге: масовий повстанчий рух на театрі війни спричиниться до розярошення ворожих сил, а лавиніфікація запідля винищення військових без ослабити його спротив та улегніть офензиву регулярних українських частин. По третє: тільки широке поширення району наших операцій спричиниться додатково до збільшення нашої регулярної сили й розбудови запідля. По четверте: успішна офензива та завантаження в боротьбі правополітично спричиниться до погіршення нашої політичої, а також чином і стратегічної ситуації. Пяте: досвід нашої визвольної війни дозволить, що українське військо було далеко здібніше в офензиві, ніж в обороні. Напр. Листомаловий Зрів, перша операція Галицької Армії до Вовчухівської офензиви включно, чортківська офензива й переможний наступ ген. Грекова, боротьба Директорії проти тетьмана, прорив лівої армії большевицького фронту літом 1919 р., похід українських військ на Київ-Олесу, славетний змояйкий похід, форсування Дністра українською армією 1920 р. і її наступ на Полісся й таке інше. Навіаки оборони не заважали виправдовуватись. Напр., перша війна Ц. Ради з большевиками, офензива поляків під Львовом (армія Галлерл), підвіг ген. Грекова, оборона Проскурівського плацдарму й напроті поразка української армії червоної в 1920 р. після запишення поляками зброй. Треба подати, що в нашій історичній традиції також лягуть близкучі зразки стратегічних офензив і мусимо слідувати за їхнім прикладом. Пригадаємо лекілька з них.

В княжій добі Святослав із його славинзісним «їду на вас» — попереджує своїх ворогів. Цієї боловини кличем князь Святослав доволить свою вітальню над ворогом і певність перемоги та визначає офензивний характер своїх камірів. Ця рішучість і отвертість майже завжди деморалізує його противників і сприяє його нападам. Знову дух імперіалізму та рішучої офензиви яскраво виявляється в погромі греків ж. Одегом та в факти прибивання цим щита на мурах Царгороду. Нарешті козаки й запоріжці теж творять великі офензивні ініціативи в своїх походах на Крим, Чорне море, Азійські береги й під самий Царгород. Також у походах на Московщину, Молдавію, Західну Землі, в

тоді, Хиот не може врятувати національність для мирного часу в світі армія (196 дивізій і більше 2 мільйонів воїнів), що протиставляється юнітарній високопатріотичній ідеї лицарським традиціям країн Східчого Союзу — Німеччині. Як бачимо, величезною армії хінців улягають головно тому, що вони мають військових традицій, а їхні маси мілітарного виховання й державного патріотизму. Крім цього, в головному компонуванні вкорінилися особисті незгодники та шкідливі авантюристи, що свідчить таєм про відсутність бойових традицій та правильного розуміння сучасних змагань європейської нації.

Мілітаризація українського варола є однією з передумов для успішного виконання наших завдань. По друге, необхідно всім нам працювати для фінансового регулювання армії, підвищення на наший рівень військово-технічного кадру та для розбудови широкого запідлам. По третє: треба докладно списати нашу військову історію, особливо пізволити війну. Там ми знайдемо багату науку для наслідування, і для викорінення хіб, що їх ми допустилися⁴⁾.

Нарешті александрові бойові та революційні й державницькі традиції, дух боротьби, пелтимирість до ворогів та прищепленімо необхідність збройної боротьби серед молоді та українського суспільства длясягнення наших великих завдань — відбудови Незалежності й Соборності України.

⁴⁾) Форми організації нашої збройної сили потребують докладного розгляду, а тому це важливі питання ми визначимо в наступному числі В. Ж.

Воєнна доктрина Червоної армії

1) Комуністичне ставлення до війни й озброєної сили

Основною підставовою воєнною системи комунізму є: 1) негативне ставлення до пацифізму, 2) різний погляд щодо права на озброєння для «буржуазії» і «советських» держав.

Комунізм визнає необхідність озброєння, але тільки для себе. Він визнає законість, корисність і бажаність нових війн: «В історії траплються війни, які, не дивуючись на жахи, біду й тортури, що є привнесенням кожної війни взагалі, були прогресивними, себто приносили користь розвиткові людства». (Стаття «Війна Гуленіша» в журналі «Всесвітній Вестник» в Москві). Так упр. були корисними й потрібними війни, які провалив Наполеон. В них «була елемент грабіжництва й захоплення чужих земель французами, але не в іншому не змінює історичного значення цих війн, які зруйнували й потрясли феодальним та абсолютизмом». (Там же). Рівним чином комуністи рахують корисними й необхідними всі громадянські війни так само, як і ті війни, які має вести «пролетарська» держава проти держав «буржуазії». Розуміється, що пролетарською є тільки та держава, де є комуністична, то значить московська влада.

У випадку війни звісім «буржуазій» держав між собою, — пролетаріят тих держав мусить змагати до того, щоб змінити «імперіалістичну» війну в «громадянську». Під тим оглядом всяка війна між «імперіалістами» є для Москви бажаною, бо «ненавистичні війни» дужею імперіалістичну війну, комунізм однічако мусить радіти, що війна ця вкладає рушиню в руки мільйонів і мільйонів трудящих». (Журнал «Комуністичний Інтернаціонал»).

Видумані гласло «переміни імперіалістичної війни» в «громадянську», комунізм мусін писувати й гласло лефетизму для пролетаріату «буржуазій» держав. Він саме й став основним принципом їх воєнної доктрини. Ознака проповідуючи лефетизм для буржуазійних держав, комуністи заявляють, що воїни в підкому випадку не відмовляться від захисту батьківщини в той момент, коли ця батьківщина стає соціалістичною, пролетарською. (Журнал «Комуністичний Інтернаціонал»).

Такими є підстави комуністичної воєнної доктрини. Вони в нічні іншими, лише підбором ідей із метою створити для себе найбільшу вигідну політичну ситуацію на випадок війни.

Таким ж звізначеним її жонглерським є погляди комуністів щодо права держав на озброєння. Озброєння «пролетарських» держав є корисним і законним. «В буржуазних же державах усіяка армія, професійна чи народна, є апаратом гноблення і через те комуністи є «противниками будь якої воєнної організації в капіталістичній державі». (Журнал «Комуністичний Інтернаціонал»).

При тому знов таки, «пролетарськими» є лише ті держави, в яких влада належить комуністам.

Врешті одиночкою архією, яка має право на існування, комуністи рахують червону армію, чи як її звати «Рабоче-Крестьянську-Красну Армію» — воєнну організацію Московського Советського Союзу, — та її лише настільки, наскільки комуністична партія зберігає в ній кормуючу роль. «Якщо Союз без комуністів — це в контрреволюція, так само й червона армія без комуністів — це контрреволюція» (Журнал «Війна і Революція»). Всі інші армії мусить бути знищено, розброєні або розложені комуністичною проглатаною. «Нашим гаслом мусить бути озброєння пролетаріату на те, щоб перемогти, експропріювати й розбрехти буржуазію» — каже журнал «Комуністичний Інтернаціонал». «Лише після того, як пролетаріят розбрехеть буржуазію, він зможе, не зруйнувши своєї всесвітньо-історичної ролі, тинктути на злом усажу чеагоді зброю. І пролетаріят без сумніву це зробить, але тільки тоді, — жодні ракіші!» (Журнал «Комуністичний Інтернаціонал»).

2) Московсько-комуністична стратегія розкладу.

В найбігніх воєнних сутінках із «капіталістичними» державами комуністи мають ввести в арсенал бойових засобів, крім чисто воєнної зброї, ще й зброю політичну — розкладову пропаганду комуністичних агентів і для тієї цілі розбульованіх організацій. «Стратегія знищення» Наполеона є «стратегією риска-ження» Фоша має бути доповнена ще «стратегією розкладу» Леніна.

На сторінках московської газети «Правда» був одного разу згаданий «міт про голову Медузи», яку посів на своєму щиті Персей. Вигляд її був ніби тікий жахливий, що вороги Нерсея каменіли й підставляли себе без захисту під його удари. Медузу в комуністичному розумінні її мусить бути політична пропаганда, яка б розкладала «буржуазні» армії й обернула в воєнні операції московських воєнних сил не більше, як у спрогульку в напрямку Берлін, Варшави чи Калікути.

Політична пропаганда комуністів досягла свого вершина розвитку під час громадянської війни на теренах бувшої московської імперії — Росії. Вона була тоді найбільш міцною зброєю

Червоної армії й принесла їй остаточну перемогу. Спроба використати пропаганду для розсідання польської армії в 1920. р. не дала бажаних наслідків. «Буржуазний» патріотизм лише що сформованої польської армії показався більш жищим, ніж комуністична Медуза. В комуністичному таборі ця недавача була пояснювана недостатньою підготовкою політичної бази в Польщі. Але фактично цей винадок був і ділай яскравим доказом силі Яківчуківських націоналістичних ідей у всякий копоповетальній державі, якої карді не починає себе трупом, але хоче жити самостійними життям.

Випадок із Польщею призупинив Москву зміцнити підготовку своїх воєнних і політичних організацій по всіх без винятку «капіталістичних» державах.

В сучасній мент комунізму має всюди (в явному чи тайному стані) величний і добре зарганізований апарат, який керується з центру комунізму — Москви, і який несумішно виконує всі московські накази й доручення. Цей спират складається з: 1) комуністичних партій і комуністичних союзів молоді, 2) фахово-всесвітніх комуністичних організацій, які існують у більшості тільки (напр. Союз Червоноїх Фронтовиків, Робітнича Оборони, Робітнича Легія і т. і.), 3) різного розу допомогочих пізкомуністичних організацій, які дають змогу використовувати для комуністичних засуджань ті групи громадянства й націй пізі кляси, які піддаються розкладові. На тому таї формуються всходи, де лише це можливе, «шародії фронтів», «Ліги боротьби з імперіалізмом», «Союзи друзів Советської Росії» й інші. Зокрема Москва старається всупутнісі й усякі ліві політичні угрупування з метою їх радикалізації або розкладу.

Комуністичні партії, які належать керуючі ролі, не є лише політичними організаціями, як про те думав загал. Їм додатується й чисто воєнні завдання. Напр. журнал «Комуністичний Интернаціонал» пише, що «свінім першочерговим й основним воєнно-політичним завданням комуністичної партії кожної країни є заяддання політичного обхолодження озброєних сил клясового ворога, політична й організаційна праця у нації, поліції, флоті. Довсідкаже, що якщо армія й нація, добре вишколені у воєнній штучі, озброєні новітніми засобами наступу й оборони, з видатним комуністичним складом, при підтримці озброєних фашістівських підрозділів, почнуть справді битися проти революції, то вони є в спрімоції її зліквідувати, не зважаючи на всі їхні сиріятивські засоби революції умовини». (Тут натяк на поразку комуністів у Німеччині). Журнал вимагає від комуністичних партій, вести працю ероакадему й ліквідації» після озброєних сил клясового ворога, і одновісно звертає увагу на «рішучу необхідність своєчасного сформування посилі міцніх озброєних сил робітничої кляси, які були б знатні разом із частинами армії, що перейдуть на бік революції, остаточно знищити озбро-

ену опору буржуазної влади». (Приклад сучасних позицій в ЄСША).

Осередком таких «забросок» є скла робітничої «класі». В є всіх «сююзах червоної фронтової армії» і інші поєднані організації комуністів у «буржуазних» державах. На утримання їх (напр. на утримання хінської червоної армії) витрачає Москва величезні суми трохи, їх старшинський склад часто висилається під різними видами до Москви, де вони проходять відповідні курси виховання я бере навіть участь у маневрах московської червоної армії.

На випадок війни Співділ з якомогу бути «буржуазного» державою, на ці червоні відділи тієї держави покладається обов'язок піднімати збройні постанки, школити переведенців добільшай, вести воєнку, розвідку, висаджувати мости, заляшті, склади зброїного матеріалу й т.п. В мирних часах ці відділи виконують розвідку й пропагандистську службу зазвичає з завданнями в Москві. Вони мають радіостанції для зв'язку з московським центром. Не менш важливою їх роботою є пропаганда в оточенні селянства населення, організація страйків, повстань, заворушень і всіх інших піділів виступів із метою господарського й морального послаблення ворога.

Загальною метою цієї діяльності є паралізувати ціле життя країн, знищати революційний настрій серед мас населення, досягти можливого більшого внутрішнього розкладу держави в тим, щоб після того «легеневським рухом мечі Персія» ця держава опинилася у ногах червоної Москви.

3) Політична основа червоної московської армії.

Вищою організацією комунізму, зовсім викінченого та викованого на підставах «еклесії» боротьби є так звана «робітничо-селянська червона армія» ... «зброя пролетарської московської держави — першої й оточеної батьківщини трудашків», як кажеться в сссрівських воєнних статутах.

Політична ідеологія цієї армії побудована не на патріотизм, а виключно на «еклесіюному почутті». Завданням армії є не стільки оборона московської батьківщини, скільки допомога світовому пролетаріяті при знищенні нині «експлуататичного ладу та побудування влади Співділ».

Стаття 14-та радянського «Полевого статуту 1936. року» каже:

«Притягнення на сторону пролетарської революції робітничо-селянських мас армії ворога й населення театра воєнних операцій є найближчішим умовю перемоги над ворогом. Це досягається політичною працею, яка поміжна проводиться в армії й поза нею всіма командирями, начальниками й політичними організаціями РСЧА».

«Червона армія не озброєний відзін світової революції» — кажеться в пропагандистичних гаслах з-підводу 18-ліття червоної

армії. «Червона армія мусить стати не лише зброєю оборони соціалістичної батьківщини проти можливих нападів імперіалістичних держав, але в дати рішучу підтримку пролетаріату їхніх держав в його боротьбі з імперіалізмом» — кажеться в резолюції В. зібру Московської комуністичної партії.

Червона армія вояків московського війська, яка вроchenко приноситься щорічно на 1. травня на площі перед мавзолеєм Леніна в Москві, нимагає від червонохрінців «не захищати своїх сил, але самого життя, за долю всесвітнього соціалізму».

Ціле виховання червоної армії має інтернаціональний характер. Червонохрінці під час «політгодин» учаться, що їхнім завданням є виконати своїми багнетами «світову революцію», що реєрви червоної армії находяться в запліті ворогів, що буржуазні армії в тіту війни повернуть свої рушниці проти короля, банкірів, фабрикантів та генералів. («Красная Звезда»).

Советський полегій статут, — як вище сказано, — дає всесуточній армії завдання «притягти на сторону пролетарської революції робітничо-селянські маси армії ворога й населення на терені воєнних дій». Після поступу червоної армії на Варшаву в 1920. р. головнокомандуючий цієї армії Тухачевський вказав у своєму обозі «польський советський уряд», який мав завдання обністи взаємну в завойованій Польщі й задекларувати її приєднання до московського советського союзу.

Загалом кажучи, червона армія, у вкладу війни з «бурисуваною» державою принизило ставить своїм завданням форсувати «пролетарську революцію» в цій державі, її соєтизацію й звільнення її політичної незалежності шляхом приєднання — в той чи інший спосіб — до «першої і світі батьківщини пролетаріїв», московської імперії (приклади України, Грузії, Зовнішньої Монголії та інших).

З цього вище сказаного видно яскравий червоної імперіалізм, який нічим не відрізняється від імперіалізму бувної царської московської імперії або від імперіалізму середньовічного османського султанату. Кінцевою метою цього імперіалізму є організація «всесвітньої держави советів» під необмеженим керуванням Москви.

Цікавим прикладом підготовлення до війни в комуністичному розумінні може служити сучасна ситуація на західному кордоні советського Союза.

Починаючи з 1935. року тає скупчилася червона Москва величезні, нечувані з часів Чінгіз-хана, маси кінноти, готові в часі 12 годин після оголошення мобілізації, виникнені на територію ворога. Саме це скупчення великих кінних сил дало москалям право оголосити їх ст. I-ї «Полевого статута», що за всяку ціну війна буде перенесена на терен ворога.

Відомо, що на західному кордоні стоять на поготівлі наступні юні сили (з півночі на півден):

Білорусь: 3-й кінний корпус, штаб Мінськ. Його склад: 24-а

кінна дивізія Борисов; 11-а кінна дивізія Пуховичі; 7-а кінна дивізія Мінськ.

6-й кінний корпус імені Сталіна, штаб Бобруйськ. Його склад: 29-а кінна дивізія Бобруйськ; 4-а кінна дивізія Слуцьк; 6-а кінна дивізія Рогачев.

Україна: 2-й кінний корпус, штаб Житомир. Його склад: 14-а кінна дивізія Звягель; 3-я кінна дивізія Шепетівка; 5-а кінна дивізія Житомир.

7-й кінний корпус, штаб Староконстантинів. Його склад: 2-а кінна дивізія Староконстантинів; 26-а кінна дивізія Славута; 27-а кінна дивізія Ізяславль.

1-й кінний корпус, штаб Проскурів. Його склад: 1-а кінна дивізія Проскурів; 28-а кінна дивізія Кам'янець-Подільський; 9-а кінна дивізія Гайсин.

Після останніх відомостей ціла кіннота в Білорусі з оголошеними війни формує переду кінну армію, а кіннота в Україні — другу кінну армію. Цим арміям додаються по кілька мото-механізованих бригад і великі сили летучства, яке буде сконцентровано в авіаційні корпуси (можливо, що формування авіа-корпусів уже почалося).

Однак, найбільш цікавим є те, що ця кінно-мото-авіаційна червона горза має наносувати на теренах польської Білорусі в Західній Україні не лише вогонь, але й політичні завдання. Англійський журнал «Контемпорері Ревію» в числі 1-м (січень 1937. р.) пишеть, що по всіх кінних дивізіях, мото-механізованих бригадах і авіаційних бригадах сформовані політичні відділи збільшеного складу, завданням яких є пропаганда у ворожому краю й заведення там підстав комуністичного ладу, себто підстав майбутньої советської влади.

Так пиглядає, після попередніх фактів, московська воєнна доктрина. Так пиглядає майбутня війна на Сході, яка буде не тільки війною армій, але й літньою психологічної зброї поза лінією фронта, війною комуністичних летючок, газет, мітингів, обманства, агітації, пропаганди, всього, що буде намагатися малювати душі й серця населення в червону московську фарбу.

Летунство на європейській шахівниці

Як доводить історія, майже кожний технічно-вогневий винахід, що значно збільшує силу наступу та його руйнуючі можливості, викликає надії, лібі даліші війни будуть, унеможливлени, ба воїни потягнуть за собою зарадто великих втрат. І спричинити спустошення країн (шахід пороху, отруйності газів, танкі і т. п.). Однаке показалось, що, по-перше: боротьба між народами виникає з таких важливих противінств, яких ув іншій спосіб розв'язати неможливо; подруге: оборонці швидко винаходять відповідні способи протидії. Отже воєнно-технічні винаходи міняють лише форми війни, але при цьому її залишається незмінною. Народи ж, в обороні своїх життєвих інтересів, не числяться ні з складом життям, ні з добробутом країни. Тому війни тривають і далі. Основування повітря підкріплює стратегії — в разом із ними і для паціфісти — нові горизонти, плявні і надії. Стратегія дісталася до рук новий, грізний рід зброй — летунство, що може, прямо підносячи умонах, обернути в руки певної міста, важливі стратегічні обекти, а головне, очікувати в запідозреній мирного населення й таки захистити дух народу та цілісно піграти війну; З другого ж боку — паціфісти, беручи під увагу велику роль повітрової флотилі в руйнуванні цілів країн, захопились надією, що тепер народи вже не відважутися воювати, підволочівшись жахливих наслідків операцій повітрової флотилі. Воїни видимали пуму, іби то тепер повітрові флотилі становили найголовнішим оборонцем світу. Ця паціфістична ідея знаходить своє оформлення в проекті створення при Союзі Народів могутньої міжнародної повітрової флотилі, що швидко заatakували б нападника й змусять його припинити поєтні операції. Таким чином, ми бачимо в оциші ролям повітрової флотилі ява скраїні противників погляди: повітрові флотилі для одних — не вирішальний чинник збройної боротьби; для других — не сторож, оборонець світу.

На це важливі питання подає свої міркування франкоузький інженер Ружерон, застосовуючи їх до поодиноких європейських держав. Нижче покодимо витяги та перегріблені уступки з його статті. При кінці подамо наші до неї запеки й висновки.

«Німеччина та Італія положені в середині великих європейських націй, находяться шодо латунських проблем, приблизно в подібній ситуації. Обидві країни знають, чи мають ще до недавна, до розпорядимості на своїй європейській території незистачальну кількість природних засобів, щоб удержати той життєвий рівень, який ішовізовані народи вважають сьогодні необхідним. Правда, Італія створила собі колоніальну імперію в пості здобутті італіїла, по ті ж офіційним засадам, в число «здоволючих країн», однаке використання колоніального посідання вимагає капіталів та часу, і потрібно це кілька років, щоб Абіскенія доставило метрополії каучук, мідь, і пітфугу». Німеччина, позбавлена концесій, не може дізнатися нормальний обмін своїх продуктів на спріві, бо не зможеться для неї ризиковше в часі війни, і вона старається на власній території виробити пітучі матерії (срязані) — без бажання, потенція інспілків.

ІТАЛІЯ

З обидвох країн, Італія є найгірш поставлена зля вдергання себе в нових умовах, які покидає володінням сторонами розвиток латунства. Ми гадаємо, що цяка інша країна не зазнала через своє географічне положення позібного стратегічного ослаблення впродовж останніх років. С надзвичайним, що якраз у ній народилася, воєнна зовнішнія, яка вимагається найбільш до того, щоб повітрова підміна стала вирішальним елементом будучих конфліктів.

Виступ на сцену латунистів не поділила положення Італії ще під таким оглядом. Розташування альпійського хребта на сході й на південному заході, порулює її, при найменшому відхиленні оборонної лінії, на великі небезпеки. Морський шлях є для неї пітчиючим життя чи смерті. Економічні санкції, вжиті проти Італії під час етіопської війни, вона перетерпіла без великих втрат. Однаке тут ходило лише про типично колоніальну кампанію й її успіх не вимагав повної мобілізації продукуючих сил краю. Ці санкції тривали всього кілька місяців і вони не дійнули продуктив, брак яких дійсно ослаблював в Італію, як наприклад нафта, вугіль. Нароці, не було звинічення у метрополії промисловість осередків, що трапилося б у чипаку війни на європейськім континенті. Та без огляду на зусилля Італії дістати вільності простори, вона її надалі дусніться в «Маті поєши» (Середземне море), ключі якого є зая неї недоступними.

Метрополія Італії не має глибини й тому вона є типовою країною, проти якої повітрові напади мають найбільше даних ущінко закінчитися, що перед тим, як оборона почне свою діяльність. У віддалі менші, ніж 100 км під сухолідьмих морських границь, находяться 98% її території. Чи противник знаходиться коло

Бренкера чи коло Сан-Бернарда, ні в однім випадку немає й найменшої надії, щоб можна було проти його валі удержані в русі міланські й туринські воєнні фабрики. А вебезпечне положення, в якому знаходиться північна Італія, є ще піччю супроти загрозі, що тяжить на решті італійської території. Населення, сільське господарство, промисл і торговля, зосереджені на пузькій побережній смугі, наражуються на поталу летунства, що ударює б із моря. Напали, що переводились часто-густо з Мадирки на Барселону, чи Валенсію, загрожують також Генуї, Римові, Неаполеві, Палермо, Венеції чи Тріестові.

Впродовж минулого століття, коли б Англія хотіла натиснути на Італію, вона зосередила б свою флоту на Мальті. В 1935. р. вона була привношена евакуації Мальту та перекинути кораблі в Гібралтар та Порт-Саїд. Це напевно трісне призначили безсилия, та вони відноситься лініє до акцій кораблів на пузьких морях, а не в доказом безсилля Англії на Середземному морі. В Гібралтарі, Порт Саїд, в Алжі, якщо було б треба, Англія б навілже засоби контролю над італійською морською територією, як тоді, коли в неї була морська база на Мальті. Якщо Мальта не надається сьогодні для скорочення флоту, то неї острів дуже пригожий як база для летунств, що тверить для Італії значно-більшу загрозу.

Нілій відважної прогіноків Італії на можливості скорих і вирішальних операцій (без належання на повітропі півдні, з катастрофальними наслідками) не чакає вигачай, на підставі пайдновільних досвідів — так само, як не показалося в 1914. р.

НІМЕЧЧИНА

«Німеччина є також одинкої із країн, що не може удержані довгої війни, тому прагне скорого її розрішення.

Німеччина напевно має в своїй грі більше аутів, ніж Італія. Якщо якесь країна може похвалитися спроможністю полагодити широдовж кількох тижнів конфлікт із одним із своїх сусіїв, то це — вона. Проте, чи Й лейтенантська узарів прямі ристачає сьогодні для розгорощення фронту, організованого в глибину? Неважне запланувати в Єспанії офіція, що були вистачливо заосмотрені механічники, моторизовані й довідрохні засобами, висуває деякі сумніви в ефективності реїнів на захисті простори, які півприклад, не скінні французації гранич. Новіть на так протягнених границях, як між Чехословаччиною я Німеччиною, оборона мабуть не буде так скоро розбита, як це собі уявляють. Наступ у гірських і лісових околіях чехословашкої граніні, по приготованих різного роду перешкодах, має великі труднощі. В німецьких правильниках знаємо всі бажані відомості про її можливості оборони, замочатковані в 1917. р. під час відвороту на лінію Гінденбурга. І півдні налакомлені уточнені. На цих фронтах, півприклад у відміну конфлікту в

С. С. С. Р., на теренах балтійських держав, скорій наступ досить тяжкий. Нарешті, не можна шукати в суходольній війні вирішення проти таких можливих противників, як Англія^{*}). Німецькі потрібні морські комунікації для доноса, і тому морська боротьба представляє для неї ще більшого значення, ніж у 1914. р. В модерній війні дуже зросла вага матеріалу, і тому великою загрозою стають перешкоди авозу для країн, що не мають у себе потрібних для війни скріпців — нафти, заліза і т. д. Економічні спільноти Німеччини не тільки не поможуть їй у задоволенні тих потреб, в правдоподібно самі будуть підчіувати їх брак. Ця ситуація є для Німеччини іршою, якож за світової війни, коли Болгарія й Туреччина билися на її боці. Вона нарешті не встановить буде користуватися з польських і румунських нафтогазових концесій, а також її погрожуватиме в набутті спірішою конкуренцією більш благатих країн. Італійський розвиток не змінився від 1914. р. на користь Німеччини. І її тепер грозить бльокада риками англійською флотом на Атлантику, і перевагу цієї флотності не може залежати від сама Німеччина. На Балтику її комунікації загрожені небезпекою підводної лінії, як ніколи до цього часу. На шельфах водах, як Балтікі і Шпілле море, що зручніше буде також перетинати комунікаційні дороги летунськими нападами, ніж улеможливити їх загрозою підводних лодок. Хоче також загрожена як Італія, Німеччина є все таки дуже зле розташованою для повітрової оборони, бо вже 98% її території є віддалені морем, інш 200 км від суходольних і морських границь. Її сильний сусід є під цим оглядом у значно кращому положенні: — вони мають меншу смугу загроженого простору. Наприклад, у Франції смуга 200 км. обмежується лінією Діжон-Труа-Реймс, а провадити настали целянками силами на морських границях буде тяжко. Англія находититься досить далеко, щоб її досліпнути морською дорогою, а осупіції Німеччинию Бельгії, як бази, буде б набуті для існів більш небезпечною, ніж користевою. Для С. С. С. Р. летунські наради не в поважному загрозі. Отже Німеччина, як країна, що виставлена на повітрові удари, без змоги їх віддати, находитися відночно одного з двох останніх противників у дуже важкому положенні.

Німеччині назагал було трубо охоронити свої важливі промислові осередки перед повітровими нападами, хоч воно в уживані для цього заходів. Треба ствердити, що після країна не зрозуміла як слід вимог оборони і модерній повітровий війні та не запримінувала свого промислу в відповідно захищених районах. У Франції, де велику питому частину промислу мають ріки й канали, удосяконалило після водні дороги технічні

*) Більш успішна велика офензива Людендорфа в 1918. році проти 5 англійської армії могла скінчитися захопленням побережжя Лі-Ману і в тоді Антанта правдоподібно повесла б поразку. Сотн. Смілив.

конструкціями, прозлипими на летунські напади. Щоб зберігти себе від ввузу нафти, Німеччина розбудовує величезні фабрики з мільярдами бюджетом для продуктування синтетичної нафти. Але ці фабрики є однією з найкращих цілей летунства.

Назагал, три величезні європейські потуги (Франція, Англія, С. С. С. Р.) є, в різний час, далеко лішче положені до нових широких поштової війни, ніж Німеччина й Італія. Ці три країни мають у своїй метрополії, або в колоніях, більшу частину необхідних для ведення війни енергій. Комунікації цих країн із колоніями, або з іншими державами, можна при теперішніх технічних можливостях утруднити, але не перетясти. Наприклад, можна перерізати середземноморські шляхи, зменшити значення Лондону в морській торгівлі Англії, торпедувати торговельні кораблі из пузьких морів, але існуватимуть інші шляхи сполучення, через Нант, Ліверпуль, та суходольними дорогами, що злучують азійські й європейські області С. С. С. Р.

Між іншим, є безсумнівно, що ця сильна незалежність у відношенні новіших споживчих джерел, і комунікаційна вільність, яку нові наліти, не могли б самі взважно перебіти, сприяючи обединенню цих трьох країн у категорію «*Beati possidentes*» обєднують напрямки їх закордонної політики.

С. С. С. Р.

С. С. С. Р. — 1) має безмежну територію, 4000 км ширини і 10.000 км. довжини; 2) її промисловість, окрім воєнна, поклі не спирається з Централю на Москву, і залі на Урал, Середню Азію й в глибину краю; 3) сьогодні правооподібно нейтральна Польща боронить більшу частину західних кордонів С. С. С. Р.*). Правда, майбутній противник, з жениним ризиком можуть порушити нейтралітет балтійських держав. Однак полібні акції паражаються на ударі підводних човнів та летунства, а на випадок неуспіху цих акцій, Мемель стає для північної Німеччини небезпечною летунською базою. С. С. С. Р. є країною, що легко може створити могутню летунську флоту та її цілком забезпечити постачання пріпасом на своючу терені лоза досягненням ворожих літаків. Тому з них трьох країн С. С. С. Р. є токи, яка простором своєї території, та природними благацтвами займає найкраще положення для ведення війни, і нікій летунство візіграє б дуже важливу роль. Крім того, С. С. С. Р. на теренах своїх біляжчих спільніків може знайти всі потрібні бази для свого летунства. Паренті, головна розн С. С. С. Р. у поштовій війні — роля, що могла б стати вирішальною — полягала б у продукуванні поштового матеріалу, в сторинах недоступних на летунські напади. Цей матеріал можна було б ужити на полях битви для тих країн, де його виробляти стало б неможливим.

*) Але подіюча вона творить перешколу для наступових акцій СССР та його комуніканій із Європою. Сотн. Силаній.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ

«На суші й на морі положення Англії не зміnilося. Першество на морі хоронить цей край, від суходольної інвазії, і можливі противники не спорюють це першество. Ії повітрове положення є однією із найкращих, або навіть найкращих. Це залежатиме від того, чи противник буде задержаний поза смугою держав, які знаходяться проти Англії на континенті, чи він спроможеться захопити кілька точок побережжя цих держав, від устя Сомки, до устя Рену. Словес озного з цієї виднічальних мужів «наша границя на Рені» є виразом одної з тих правил, від якої залежить сьогодні навіть саме існування Англії, «цістолетові, спрямованому в серце Англії», бракувадо впродовж століть вистачаючої ділекісножності, щоб зробити з нього дійсно небезпечну зброю. Летунство надає їйму повну вартість. Проти противника, якому бракує цієї бази, положення Англії — бліскуче. І метрополія є досить віддаленою від території можливих противників, а це зменшує в значній мірі наслідки спримованих проти неї бомбардувальних нападів. Крім того, Велика Британія може знайти англійські бази на своїх посіlostях та на територіях своїх сильників, яких вона легко матиме на випадок конфлікту. Ці обставини дозволяють їй вести силну повітрову акцію проти можливих противників. Ситуація Англії мабуть подібна до положення С. С. С. Р. але дещо менш сприятлива. Тут таксама можна забезпечити постачання для повітрового експедиційного корпусу з центрів продукції, що знаходяться поза досягненням порожніх нападів.

Однакож коли противник спроможеться розбудувати свої повітрові бази на 150 км. від Лондону, положення Англії стане дуже тижким: Лінне Італії, між величезами потугами, знайдеться в першому стані. На цій півдлі, величезне місто Лондон легко буде знищити навіть при хмарний погоді й з найбільшої висоти з ризикою, не більшю від звичайного транспорту. Інші англійські промислові обекти теж пістаплені на небезпеку нападу, і навіть коли до них будуть застосовувані звичайні методи вищентя, все ж вони є більш наражені, ніж найважніші континентальні (наприклад французькі чи імперські) осередки.

Лондон і Англія є, подібно як С. С. С. Р., лише центром просторової імперії. Її багатоді може Й не таї величі Й різномірні, та вони мають те першество, що почи від давного часу уважають. Віддалі різних частин цієї імперії є так великими, що ніяка держава не може загрожувати її уражнішим пляжам. Їх комунікаційні засоби є значно менш консервативними, ніж ті, якими мусить заповоджуватися С. С. С. Р. в Сибірі чи в середній Азії. Промисловий розширення країн британської імперії надається до негайного переставлення відповідно до потреб повітрової чи іншої війни. Легко можна зорганізувати наприклад виріб клітки, чи моторів для літаків у Канаді. Та наразі все ще всі продукти імперії спрямовують на Лондон і на декілька менш загрожених осеред-

ків, та вважають, що така дорога є необхідною для переміни шах машини на поетії знайди.

Не буду пропонувати, щоб, для улегшення повітродої оборони, переселити Лондон або Лівінгтон із Північної Ірландією. Подібне рішення можна зняти в країнах, що не мають позиції традицією, ніж Англія. Але греба зазначити, що Ленінград і Константинополь мають в своїх країнах подібні становища, як Лондон в Англії. Та все таки дотичний уряд не ваганяється в даний момент перенестися в міста, більш піддалені від моря, щоб уникнути постійної загрози ворожої інтервенції.

У певних випадках стратегічне положення Англії є однією з найгірших, яке тільки можна собі уявити. Вона могла б одніческою до своєї військової оборони таких самих старань, як С. С. С. Р. чи Туреччина; тоді, оперта на британську імперію, вона була б в усіх західних країн Європи найменш загроженою лётунством. Що ж виставе дев'яті, місто, щоб вибудувати летунський завод у Калії, чи в Італії; але в країні, що не має звичаю здійняти свою військову організацію на підстані терпимих миркувань, мабуть треба буде в 1937-38. р. відчути чиність летунства, щоб зняти подібне рішення.

ФРАНЦІЯ

«Положення Франції більш повязане природними даними: його не можна чітко поділити тими, чи іншими річеннями Гі прозвішників; але воюю й не дуже то прогріниться, коли жайсь противник зорганізує собі в Бельгії авіаторську базу.»

На своїх сухоздальних фронтах, Франція не є такою недоступною, як С. С. С. Р. чи Англія. Однак добре ведена лефем-зіва, може ударити тут драки противника, що покладає наїд на скоре рішення війни в свою користь. На морі, вона не в стані здергати під'яз своїх шляхів, ані оборонити ті, що їй завдаються, проти всіх можливих загроз. Та сьогодні ні одна флота не може ляти такого забезпечення. Залишення Середземного моря в користь яких атлантических пристаней, було б лише одним із наслідків іншої переміни вузьких морських просторів: ці простори створюють «Captain's Islands» (нічне землєю), недоступною для комунікації військових сторін, а переміну що довершує, після північної флоти, летунство. При-полібній європії. Франція не має, в порівнянні до інших країн, нафільше до етраті*).

*) Перерва регулярного сполучення Франції з Африкою прискорюється по її відморності, бо африканські колонії доставляють метрополії не лише сирівці, але й сотні тисяч резервістів. Так у час світової війни з Африкою прислано на бойові фронти 700.000 воїнів. Для мобілізації війни в колоніях підготовлені значно більші бойові й робітні кадри. Сотні. Скільки.

В усікому випадку, її повітрове положення не є гіршим від положення інших можливих противників. Простір її метропольної території, її оформлення, труділії налагоду, що приходять з боком сторін північно-східського побережжя, — все це має за наслідок, що підбільша частина краю є безпечною перед повітровими іншодавцями, які могли б мати тяжкі наслідки.

Франція це метрополія імперії, що, хоч мешка простором і багатствами, після англійської чи С. С. С. Р., все ж таки не стає приносити їй цінну послівч. Однаке використання цієї імперії, є ще більші авантюри, що у обидвох згаданих країнах. Для забезпечення незалежності у відношенні до залогових матеріалів в часі мирної, і відбухоючих у час війни, вистачає трохи гідроелектричної енергії. Більша частина європейських держав поєднують не, і зможуть збільшитися від природного кінтрату. Франція такоже, як і інші країни.

Однаке Коліо й Мароко мають також природні кінтрати, які літак можна використати; атмосферний азот цих країн можна такожемо перемінити в кінтрати, як із побережжям Рона, зде в заводах менш загрожених. Франція подістотком забезпечена залізною рудою, та дістати більш із вугіль; підбільша частина її металургійного промислу зосереджені по кількох десятиках кільometрів від східної границі. Всі ж її кольорові матерії має також залізо і вугіль для гоупозурського користування.

З Північної Африки насправді значна частина потрібності для європейської металургії руди. А Тунікія постачає багато вугілля до Далекої Схід. Для використання кузнецького вугілля в уральській рудні, С. С. С. Р. спорів урядово-засновницький комбінат, що використовує матеріал із піддаті 2900 км. один від другого. Комбінат Тунікії-Німеччини Африки буде більші опранованій від відповідної комбінат С. С. С. Р., беручи тільку увагу більшу зручність видного транспорту від суходольного. Але ми воліємо наші руди з Північної Африки продавати ширій Європі, а вугілля Тунікії Японії, в той час, як наші кораблі ходять портожилом до Марселюса на Далекий Схід, мовби ю те, щоб моніструвати наш працівник... Такоже як С. С. С. Р. і Англія, Франція може б розбудувати свою воєнну промисловість у колоніях, поза дослідженням летувинських нащадків, та використувати цей матеріал в європейських полях битви. Однаке ця концепція сполучена з таким великим переворотом в організації нашої господарки, що було б необачно числити на близькі змінення.

ЛОТУГИ З ОБМЕЖЕНИМИ ІНТЕРЕСАМИ

«Перспективи не є потішуючими для маліх країн, бо попри все це хоч правдолібна, будуть птягнені в конфлікт між іншими могутніми сусідами. Ті держави — Сельвія, Чехословаччина, Болгарія, країни та Румунія. Сюди треба врахувати й Польщу, поза європейською вона стиснена двома сильнішими від неї потутами, та до

того ж і загрожена стати полем битви, на якому будуться бро-
гувати. Ці малі країни не мають охоги та намірів воювати, але
вони будуть змушені беронитися від нападу. Окупувати армія-
ми Бельгію, Швейцарію, країти Чехословаччину не така легка
справа, бо вони без спротиву не здаудуться на ласку долі. Але їх
повітрове положення дужко грізніше, коли одні їз їх сильниць
сусідів скоче знищити Брюссель, Берлін чи Прагу. Зовсім не до-
бачується, що могло б його тоді спланити, циколи б навіть прий-
шало на помір спільноти рівної сили. Тому тоді деякі з малих держ-
жав тримаються остороні, уникнути договорів, що могли б їх за-
тягнути в конфлікт. Перед ними державами почнуть діяти енер-
гіальні рішення з відновідніми насмілками. Перше: під загрозою
повітрового нападу сильного сусіда, вона скоряться, щоб не на-
ражувати себе на руйну. Але таке рішення не розвязує справи,
бо ж займанець, використавши її обставини, влаштує на захоп-
леному терені класні повітрові бази та зорганізує на ньому свою
загрожену промисловість. Але тоді окуповані території стануть
об'єктом повітрової експедиції держав противного фронту. На-
примір, Англія не дозволить інсталювання на бельгійському по-
бережжі призначених для знипіння Лондону повітрових баз, або
перенесення з Німеччини до Бельгії заповідів літаків і вибухових
матеріалів. Вона буде їх знищити, як це робила в Німеччині. Су-
часні умови значно відрізняються від 1914-1918. р. р. Отож ле-
тунство не мало тієї ударно-руйнуючої сили, як тепер. Летун-
ство зробило поступ — стратегічне положення змінилось. А то-
му перенесення посінного промислу на окуповану країну стало
б для неї великою небезпекою. (Як відомо в світовій війні нім-
ці улаштували в Бельгії бази для підводної, та повітрової вій-
ни, але Англія їх збомбардувала*). Отже малки нашім лиша-
ється повзати друге рішення, а саме — як найменше припини-
ти до оборони, щоб могутні сусіди завагалися опанувати їх
силово.

ЛЕТУНСТВО ЯК ЧИННИК СТАЛОСТИ

«Повітрова війна не буде корисною для всіх країн. Вона змі-
нить стратегічні положення в користь тих держав, які не ма-
тимуть змоги продукувати воечний матеріал у далекім і безлеч-
ній від ударів летунства запіллі. Але летунство виникається дода-
тиво для тих країн, які посідатимуть із можливості. Ілюзію є
думка швидко скінчити війну при помочі летунства; цікаво, що
як дужка шириться в цих краях, які не можуть витримати дов-
гої війни. Навпаки, летунство є одним з найлемініших чинників
довготривалості війни, бо вони краще необхідні для рішучих
(швидких) операцій матеріали. Через це противники опиняються
в анальгічній із 1914. р. положенні, коли то через брак потріб-
них матеріалів і одна сторона не могла здамати другої.

*). Хоч і без поважного ефекту. Соти. Сміллій.

Еспанійська війна, в якій летунство не є ужите в тім ступні, як це могло б статися між величезними європейськими потугами, вказує в чеснішій мірі на посабливість активності операції під безпосереднім чинником тинчення военної індустрії і загальних авантюристів*. Правда, коли якась країна, що має перевагу в повітряній флоті, воює проти противника, який її зовсім не має, то ця перевага буде фактором прискорення перемоги (наприклад, італійська кампанія в Абісінії). Однак в Європі така перевага сил є неправдоподібною. Навсяк, летунство не є зброєю, яка зможе застутити недостачу природних засобів атаки, чи оборони якіє постачають країни — воно лише прибільшує піо нерівновагу та збільшує затяжність операції через виснаження воюючих сторін, зокрема слабших.

Були надії, що летунство, завдяки його винищувальним засобам, спричиниться до зникнення війни. Але цей хотіння зовсім не є переконувальним. Однак вагання деяких держав перейти від слів до дії, є вислідом можливих ефектів повітряної війни. Коли однією за кілька років зброя набере таких застравлюючих форм, що підяка держава не піддається ризикувати війною для поліщення своєї долі — тоді летунство може справді стати чинником миру.

Країни, що задумали б зрушити ярмо пануючих потуг, не спроможнуться використати летунство, як вирішальну зброю для цієї мети. Воно вимагає точності в концепції, скорості в виконанні, можливості безперервно утримувати в русі різного роду засоби, тримаючи при тім ворога під час під ударами. Така підготовка дотепер ще не вдалася. Та хотіння не буде здійснено — то на наласника спадуть із чотирьох кінців світа літаки й Вому загрозить небезпека згинути під хвилями, які сам необережно викликав».

Автор вчиненої розвідки, інженер К. Ружерол дає генезу потужності головних європейських держав, висуваючи повітряну й морську флоти та багатство країн, як вирішальні чинники в майбутніх збройних конфліктах. І під цим кутом він доводить, що держави, які мають або величезні простори (як С. С. С. Р.), або доміній й колоній та найсильнішу флоту (як Велика Британія) можуть черпати із них всі необхідні сирівці для військових цілей. Тим вони знаходяться в лішній ситуації, ніж Німеччина й, особливо, Італія; бо вони обмежені в земних багатствах, зокрема того їх терени належать на безпосередню за-

*) В еспанійській війні обидві сторони годово послуговуються воєнним матеріалом, що регулярно насилує в заграниці.

Сотник Смішний.

зробу летунства. Отже, думає автор, ці країни будуть зябловоюкою, і ворожі літаки загальмують, їхні сухохольні операції, та зруйнувати склади військових присадів, спричинятися до повнотривалої війни. Скінчить ж її успішно, вищеозгадані країни не будуть в стані.

Правда, зазначено ми, стратегія, при допомозі летунської зброя, розширила сферу своїх впливів до неагресивних розмірів. Тепер майже всі європейські терени й моря перебувають у зонах її дії, а не лише на тих 200-300 кілометрах, як це зазначає автор. (Луч діяльності модерних літаків нині вже легко набирається до 1000 кілометрів) тому її тактика може розвязати найтижкі проблеми, бо австрійський літак дає їй змогу завдавати удари туди, де ніяка зброя це могла дотепер дійти своїми руйнівочими засобами. Однаке модерна техніка також значно збільшила її силу інших родів зброй (гармати, мотомеханізовані підрозділи, проти-повітряна оборона і. т. д.). Але, шовиністичне — маси, їх організованість та чинність не загубили свого важливого значення. Тому то й потужність держав нині складається з усіх родів зброй, виникаючих в їх взаємодіянні та підпорідженому відношенню керуванні ними.

Отже неможливо съюзників числити в збройних змаганнях, без уваження до могутніх сучасних армій, тільки на летунство, морську флоту та багатство країн, як на етико вирішальні чинники. Офіційні доктрини європейських континентальних держав згідно трактують проблеми майбутньої війни. Ми цаведемо з твору Роко Морето: *Come sarà la guerra di domani* (Яка буде майбутня війна), трохи інші тези, що стосуються нашої теми: «Стан піднесення Європи дає можливість до обезпечення всієї на суходолі, на морях і в повітрі. Довіннуоча стихія в бою буде належати архії. Морські та повітрові сили будуть давати їй широку пошану для осагчення швидкого та достаточного рішення... Війну зазвичай переводять людина, незалежно від того, як воює буде добре озброєна. Героєм є зазвичай стрілець-шіхотинець, що, як це виявилось в прошлому столітті, буде ядром, однокожою неzmінною лушею всіх бойових сил... Війну культур на землі різниятися піхота. Коли жде мова про піхоту, то мають перед очима людські маси, що ввесь час збільшуються в розмірах... Отже, коли базуючись на цих засадах, ми вільніше від розвагу в феномені потенція як з одного боку Німеччини та Італії, а з другого — Франції та Великої Британії, то побачимо, що автор хоч і має певну рапшу, вказуючи на слабі сторони Німеччини та Італії (їх географічне положення та залежність від доволі спрієння), однаке не схоплює справи в цілому, а тому яого твердження в прогнозі піддають значній корекції.

Ми зробимо наші заявлення відносно Італії та Великої Британії; про інші країни, ми обмежимося лише короткими замітками.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ

Від Британія є наймогутнішою імперією світу. Вона посідає одну чвертину земської кулі, 30.000 тисяч квадратових миль, з населенням чи 80.000.000 душ. Всі ці землі та народи в різної спосіб підпорядковані метрополії (Англії), що сама має простір 240.000 квадратових кілометрів, з 40.000.000 населенням. І фінанси (і ресурси взагалі) — майже необмеженні. Найсильніша морська та напівмісяць торговельна флота, боронити, і єднають усі частини Імперії в одну цілість. Найбільші інтереси має Англія в Індіях (4,750.000 квадр. миль, 320.000.000 населення). Велика Британія є імперією Північного океану, тому на захист і на охорону найближчих до неї шляхів, вона скермує свою енергію й засоби. Незадалік могутнія Англія спирається та віджилтується при допомозі всіх складників імперії, в чому її волягає її сила. Але тут криється й її слабість, заради якої ця цінність є небезпека, бо ж вони мусить боронити всі свої простори й комунікації з ними. А її бракує поки що численної армії та відповідної до цих завдань повітрової зброя. Ворогів же вона має й в Європі, і в Азії (Ніппон).

ІТАЛІЯ

Географічне положення Італії, як правило зазначує автор, дуже невигідне. Особливо її затримують напади повітрової флоти. Закордонні військові дослідження дають таку саму оцінку положення Італії (Бюлов: «Ді Луфтвафе», лютий 1928; Кафзер: «Дойче Вер», лютий 1928). Італійські військові кола теж добре розуміють скомплікованість оборони своєї метрополії, та охорони морських комунікацій. (Пригадуємо, що з 30 мільйонового імпорту Італії, лише 25% настігає з європейської держав).

Однаке Італія спромоглася влучною зовнішньою політикою: значно поліпшили свою ситуацію, а далекозорово внутрішньо, та глибоко продумано військоно - організаційною програмою створити поважну мілітарну й моральну силу. Італійці звернули теж пільну увагу на розвбудову сильної повітрової флоти.

Всі ці заходи, як відомо, вже дали додатні наслідки. Мусоліні — наперекір волі могутньої Англії, з її, досі ще непереможеною, флотою — напіс рішучу поразку Егіпту, приєднав її, та створив італійську імперію. Скажемо більше, Італія загрожує нині найважливішому шляхові Великої Британії до Індії через Середземне море. Цим Мусоліні переконуюча довів, що Англія вже не в силі безконтрольно дозніувати на Середземнім морі, спираючись головно на свою морську флоту. Бо італійські літаки та пілаводи човни дуже небезпечні для англійських баз і флотів, а відчужко приправлена оборона забезпечує метрополію Італії від нападу морських кораблів. Навіть Велика Британія мусіла відступити за своєю морською базою на Мальті. Отже ми бачимо,

що твердження автора, що Італія понесла через розвиток ле-
тунства найбільше стратегічне ослаблення впродовж останніх ро-
ків, є зовсім відповідає лісності. Факти доводять, що Італія
спромоглася виграти війну в Егейській головно при допомозі сво-
єї повітряної флотилі. Її летунство стримало виступ Англії в часі
етапської війни, та дальші заходи англійської політики, коли
Італія вдала закріплювати свою нову кольонію. В майбутніх кон-
фліктах, Велика Британія змушенна буде гризти більше свого ле-
тунства для оборони метрополії, і тільки рештою, разом із мор-
ською флотилою, охороняти аласі комунікації та бази. Всагалі,
вона мусить хоч-не-хоч, розподілити свої сили. Майже половину
своєї активної армії, вона тримає в Італіях, наймогутнішу частину
війської флотилі в Середземному морі, а більшу частину замор-
ської повітрової сили на дроїді, що сполучує Середземне море
з Індійським океаном. Італія може свої літаки «концентрувати
для оборони метрополії»^{*)}. Тому Велика Британія нині намага-
ється збільшити летунство, щоб бути в стаї виконати свої мор-
ські стратегічно-політичні завдання.

Всеж через відсутність італійської летунської зброї, Англії, зда-
ється, прийдеться в часі війни обмежитися шахадзі до Індії на-
вколо Африки. Але якщо війна в Європі вибухне по скінченії
величезної програмки англійських авброянь (амерична частка бюджету
призначена на створення сильної повітрової флотилі) лише
тоді ситуація зміниться в користь Англії.

Ми думаємо, що нині для Італії найбільшою загрозою є
відсутність французька повітрова флотилі, з її базами на
півдні Франції, на Корсіці й в Тунісі. Однак Франція правдоло-
більно, буде зашаходити Німеччину, тому, здається, її важко
буде ризикувати на поважний летунський реїд проти Італії; хоч
Англія частину уважних ескадріль перекине на французькі те-
рени. Всеж Франція, по своєму географічному положенні, пер-
шорядній збройній силі та по стратегічній підготовці й добре об-
міркованим пінанам офензиви та дефензиви, займає стійкі пози-
ції. Югославія, думаемо, триматиме нейтралітет і це облегшить
стан Італії.

НІМЕЧЧИНА

Німеччина добре заліє собі справу з повністю своєго по-
ложения, а тому, на випадок правдоподібності війни
комунікацій, намагається засдалегідь накопичити запаси. Озник
її засобів для цього є набуття нафтових продуктів у реальному,
іншим штучнє вироблення нафти та інших сирівців і технічне
устаткування безлечим від нападу літаків складів. Це, думаемо

^{*)} Для уварія по ворожих кораблях на Середземному морі
ті напад на англійські нафтovі бази в Каїрі. Однак охоронити
свої комунікації з кольоніями Італія не в силі.

жя, збільшує її відповідальність, а не зменшує, як це говорить автор. Але, не дивлячись на це, здається, в майбутніх конфліктах Німеччина зустріється буде (політичним чи стратегічним шляхом) шукати на суходолі для себе та своїх спільніків природних джерел нафти. Чехословаччина, Австрія й Маджарщина, що низрівують від Німеччини румунську нафтту, евентуально, будуть втягнені у вир війни. А від становища їх і Польщі буде також залежати доля із С. С. С. Р. в Європу та інших матеріалів.

ВИСНОВКИ

Погоджуємося з автором, що в довготривалій війні Франція й Великобританія,—узгляднюючи ту обставину, що вони будуть мати більш-менш вільні океанські комунікації й зможуть у різний спосіб набувати сирів'ї — знаходить в країному положені, ніж Німеччина та Італія. Це найбільше стосується довгої нафти. Не забуваємо, що Велика Британія, після Сполучених Держав Північної Америки, здобуває найбільше нафти (в Іраку, в південно-східній Азії, в Індіях і в інших пунктах). Однак, я перший періоді війни положення Франції й Великобританії буде значно скомпромітоване, бо по кількості військово-янишкового населення Німеччина й Італія значно переважають Францію. З Англії ж на континент поважні резерви зможуть наспіті лише через декілька довгих місяців, хоч її летунство евентуально зможе відіграти важливу роль, особливо в перший період війни. Спільніки Франції (які держави), віддалі від неї і наразі голі з певністю сказати, яку позицію вони займуть у можливому збройному конфлікті. Що ж до С. С. С. Р., то він справді має сирів'ї, добре технічно захищену зброянку армію, маси резервістів, чисельну повітрову флотилу, добру кінноту й необмежені простири. Загалом, назовні советський Союз виявляється імпозантною силлю. Проте чинішні процеси та загострення національних питань, правоподібно винесуть при затяжній війні кардинальну зміну ситуації. Тому в майбутнім треба скептично ставитися до ротужності С. С. С. Р. Крім того С. С. С. Р. не межує безпосередньо з Німеччиною, а довід їого ресурсів до Європи буде утруднений позицією та ситуацією на теренах тих держав, що відокремлюють Москву від Франції.

Транспортувати свої спільні Чорні морем советський Союз навряд чи спроможеться. Таким чином, автор занадто переоцінює його ролю в майбутніх конфліктах у Європі. Його назір можуть завести. Приклади великої ролі дореволюційної армії Росії, що продовж 3 років світової війни тричала на своїх фронтах половину сили Центральних Держав, не є критеріями для співставлення збройного сил С. С. С. Р.

Також неможливо погодитися з твердженням автора, що, вперше, австрійські летунства будуть споняти лише багатим на сирів'ї країнам; подруге, що австрійські летунства зусіть обов'язко-

ко спричинитися до завготривалої війни. Летунство, спрямоване дігроматичне розширення на театрах війни (в повітрі, на суші, на морі, в рейдах). Проте, як ми вже раніше зазначили, позитив будуть важити в інші фактори. Летунство й його акції наважати будуть майже однаково загрозливі й корисні для всіх рівноважтісних держав (всі терени Європи й моря є під ударами повітрової зброї). Щалі зді країни ретельно притримлюються, щоб збільшити якість і кількість своєї повітрової флотилі, відповідно ці ужити та скермувати в обороні, а наступі Й в стратегічних нападах. Осягнути ж повноту панування в повітрі її одній державі не пощастило, як додати досвід світової війни й сучасні спостереження.

Крім того, поруч із моторомеханізованими лінієями, летунство може повернути перші неуспіхи широта енергійним переслідуванням, уловами по козуунікаціях, та знищеннем його воєнних баз в рішучому порядку й шим спричинитися до остаточної перемоги.

Також ю в цілком доведеним, що знищення летунськими нападами течійного матеріалу обох доюочих сторін мусить обов'язково притисти до затягання війни, як твердить автор. Може трапитися в цьому випадку, що на сцену виступить жива сила (кількість і якість), маневр, зручніше керування, і вони в перших випадках скоро вирішать питання перемоги або поразки. Як відомо, в світовій війнії техніка значно збільшила стійкість оборони, а брак ці підвищує атаку.

Приї наїми скажемо, що в майбутній війні в Європі головно змататимуться армії; інші ролі зброї їм будуть лише допомагати й правдовідібно "в суходолі віріштися доля війни*". Ось чому в оцінках воеиної потужності континентальних держав треба брати під розгляд всі складові елементи їх воєнної потужності, а не обмежуватися лише частинкою їх.

Отже, не повітрова й морська флота та бази зможуть капітулювати перенесеного, я найбільша організованість, рішучість напруження й відповідне скорінення всіх сил і засобів нації. Лише на цім тлі можна ставити пропозиції про виселені майбутніх конфліктів, па європейській шахівниці та про

*1 В боротьбі ж між Німеччиною та Сполученими Державами або Англією рішуючими чинниками будуть морська та летунська зброя.

остаточні форми в темпі модерніз війни

Боротьба при підповідних умовах може швидко скінчитися, як цього бажають більші спрівінми народи, але може й протягнутися, як на це вказують більш багаті держави.

Крім того, великі потути знають добре, що щастя війни зміниве й числити з певністю на кінечність перемоги дуже важко (підомо, що в боротьбі значну ролі віліграють різні непередбачені випадки). Тому народи з одного боку всебічно приправляються до війни, а з другого шукають шляхів до мирного розвязання важливих проблем. Чи дійдуть вони до тризного порозуміння, чи змову розпічеться величеська боротьба та які її будуть наслідки — це покаже може вже близька будучість.

Еспанська війна

Шлях під 17 місяців, як уважає світ уважно слідкує за хрипавою боротьбою, що ведеться в Єспанії. На теренах Іберійського півострова зударяються представники двох світоглядів, інтернаціонально-комуністичного та націоналістично-державницького. Крім того за влади в Єспанії змагаються великі державні си ту, підтримуючи в різний спів єї більш — народний Фронт, другі — націоналістичну Єспанію. Нарешті Єспанія зробилася справжнім полем бойового досвіду для генеральних штабів світових держав. Там воїни надіються хоч частково добути відповідь на дуже важливі питання: яку форму приbere пійна в майбутніх світових конфліктах.

Для нас, українців, ці події є особливо цікавими й порчаючими, бо воїни падають по своєрідних формах українську визвольну боротьбу.

ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ

Єспанія, ін-єспанською «Еспанія», за старих часів Іберія, Іберія, разом із Португалією розташена на Піренейському півострові, займає 11/13 після простору цього півострова. Крім того вона має коефіцієнт як на Середземному морі, так і в Африці. На північному Півдні її межа на Середземному морі це Балеарські й Пілітуські острови, а в Африці Канарські острови. У Марокко під її пануванням знаходиться північно-західний кут за винятком північного простору Таїккерської землі. Крім того, вона має й інші кольори. Єспанію з трьох боків оточують моря: на півночі Біскайський затон, на заході Кантабрійське море, Атлантический океан. Але на півднішу частину на заходітворить границя з Португалією, що є західним сусідом Єспанії. На північ Гібралтарська протока і Середземне море, що знаходиться в руках Англії. На схід її північкову під Франції Піренейський горський масив. Пристани її називають кічеселілі. На південній портах є Більбао, Сантандер, Діжон, Альє, Віто та інші. На північному заході Ферол є блою флоту. На південному заході є Кадіс, Алхасірас. Дальші порти це — Малиса, Альхесірія, Конкагенія, Аликанте, Валенсія, Барселона та Таррагона.

Надалі Єспанія є країною різних протилежностей щодо міщанства, мови, звичаїв та клімату. На її просторах є також окремих врати, узгір'я, горських хребтів, високогір'я і т. д. Населення Єспанії становить 25 мільйонів. Не переважно аграрна країна, хоч в останньому часі починає значно розвиватися в кій і промисловість. В Єспанії вже

ють уже багато овець і рогатого скоту, мудів, однаке коней дуже мало і це відповідається на характері збройної статі.

СОЦІАЛЬНИЙ СТАН

Під землеробством належить 45 мільйонів гектарів. Обробляється тільки 20-25 мільйонів гектарів, з чого 3 мільйонів гектарів слугують для випасу скоту. Більшість землі належить до великих землевласників, що вінчуються гранді, та до церков. Тільки 18 мільйонів гектарів належить селянам. окрім ділочі маєтків величезні маєтки. Наприклад Альба №6000 га. Селищних господарств нараховують до 6 мільйонів, кожне від 1-3 гектарів, і хім того 2 мільйони селян робітників, що або зовсім живають на панській ласці або мають лише огороди біля хат. Крім того дідичі віддають свої землі в аренду. До того ж агрономія стоїть на низькому рівні.
*

Другим чинником соціального поневолення було еспанське духовенство. Воно мав до своєї розпоряджальності одну чвертку всіх земель, а також згідно з середньовічним звичаєм побирало ще одну десятину. В Іспанії було 38000 церков, та 1000 чоловічих і 4000 жіночих жіночих. За свої приналежності духовенство повинно було провалити культурно-освітню працю в низких школах. Але їхнє підпорядкування було таке, що в Іспанії нараховується 45 відсотків всього населення азбуки.

Робітники одержували малу платню як інчи винескували на віддачі. Як бачите паризькі маси мали пістави боротись за кращу авію. Але на жаль, їх монархічний, їх радикально-ліберальний уряди не дбали про соціальні реформи, не перевели парцелявій землі, не відібрали стару робітникові та не скоротили прав і привілії великих землевласників та духовенства. Таким чином були поважні причини для незадоволення селянських і робітничих мас. Але скористувавши цими обставинами найбільш вороги селян та робітників, московські комуністи, що намагаються в своїх інтересах створити в Іспанії нове комуністичне пекло. Націоналістична течія та її вожди зрозуміли ту ситуацію, і своїй програмі узгодили її, і на їхніх теренах їхнього панування переводяться широко закроєні соціальні реформи.

ІНДУСТРИЯ

Іспанія має значні землі багатства. Найбільш багатий район Астурія (камінний вугіль, шник, ванадій). Тут же влаштовані горючіні в рудничні запаси. Крім того є в провінції Естрремадура значні поклади камінного вугілля, міді я олова. Також у провінції Кордоба здобувається камінний вугіль. Мурсія я Валенсія також посідають землі багатства. Каталонія це найбільш розвинена промислова країна, зокрема що торкається легкої промисловості. Всаглі вона є найбагатша я найкультурніша країна в Іспанії. В Мадриді скупчені найважливіші промислові я торговельні осередки.

КАДРОВА АРМІЯ

Кадрова армія Іспанії складається з 8 дивізій піхоти з відповідною кількістю гармат я 1 дивізії кінноти, коло 100 танків та понад 300 ді-

такія. По штатах в армії мусило бути ходо 209 тисяч людей, однак в ній завжди був недобір і зразі начисляла ходо 120-130 тисяч людей. Старшинський склад дуже різноманітний. В частині, в яких старшинство належить до кадрів великих землевласників та буржуазії й аристократії. Разом із тим є багато частин, де старшинський склад майже виключно скрутується з вародників мас. Характерною відмінкою цієї армії була непропорціональна складність вищіх рангів. Так пор. було 209 генералів і щось болі 20 тисяч старшин. З 1934. року республікансько-соціалістичний уряд відмінив поправки в старшинський склад, а саме: 93 генералів і коло 7000 старшин пішли до відставки. В технічній частині, наскільки в пропреторії флоту набиралися старшини прихильні своїми переконаннями існуючому урядові. Тому та вона та маршиарська в більшості приєднались до Нар. Фронту. Многіал еспанська армія стояла здичко, можче із половиною своїх боєвих якостей, технічного уドосконалення в тактиці, ніж європейські армії. До того ж, як відомо, вона не брала участі в сценічній війні і не мала відповідного військового досвіду, хоч еспанські завжди піддавали, упертістю та озябливістю. Надто складу підготовлені має молодше старшинство. Були між ними такі, як якщо відповісти своє прізвище. Лише більш-менш підготовлені старшини, не комунізирів куріні та інші. Півдня генеральського штабу була дуже слаба, а навіть у 1935. році розмежовано було військову академію в Сарагосі. Лівістим в бойовому та тактичному відповідності були марокканські війська (1/3) армії. Але я вони привичасі знати до лілії лише в боях з марокканцями*).

Морська флота цілком складалась зі старих кораблів. Всього в ній було різного розу кораблів 53 з 126660 тонн.

Не макнчи ворогів на супій! На морі еспанська армія назагал не дуже добре про свою боєву підготовку, але брала вуже визначну роль в політичному житті.

ПОВСТАННЯ

В 1936 році в кінці літньої вібухло повстання як реакція проти во-ділти Народного Фронту, що його було створено по аналогіях Москви. На початку повстання стали генерали: Сан-Хуан, Франко, Моля і Касіо-де-Ліво. Сан-Хуан згінув разом з атаком, Гомесія замордовано. Повстанча хвиля охопила всю Еспанію і Марокко. Але не скрізь почала перейти в рівним усіх. Генерал Моля спромігся захопити Нову Кастилію, Навару, Арагону, більшу частину провінції Леон і Галісії. Генерал Касто-де-Літо опанував частину Альварезії. Весь же центр Еспанії, цвіто Стара Кастилія з Мадридом, Естремадурою, вся Астурія та аніжаком Оренса, країн Басків, Каталонії, Валенсії, Мурсія і Гранада лішилися в руках республіканського уряду.

На бік напівсталістів перейшла більша частина сухопутної армії. Тож він зновій до генерала Моля, і одна дивізія до Касіо-де-Ліво.

*) Еспанські легіони на 90 піссотків укомплектовані еспанцями. В марокканських частинах півстаршинські та старшинські кадри тож є еспанські.

Крім того, і всі мароканські, найбільш бойові здатні частини підразу все-більше підпорядкували націоналістичний рух. Ізвітрова флота крім сенільської ескадрилі та відділів в Марокко підкоряла республіканців. Також і більшість морської флототи перейшла на бік республіканців.

ОЦІНКА СИТУАЦІЇ НА ПОЧАТКУ ПОВСТАННЯ

Військовий переворот не вирішив питання про зміну уряду. Організувались дві політичні групи, два ворожі фронти, два суперглади. Таким чином зарисувалася тріполі-горожанська лінія. Тому оцінювати що боротьбу лишиє з суто фахового боку, як це і більшості роблять військові дослідинки, не є правильно. Я не охолажу в цілому справи. В цій боротьбі багато залежить від того, які політично-сіціальні або релігійні цілі ставлять перед собою зброяні сторони, на які народні шари та політичні угрупування спираються горожанські фронти; ідеї в який спосіб вони намагаються реалізувати свої програми та гасла та що нового в державницько-ідеологічній лінії писуть їх собою ідеї та гасла тих груп.

Народний фронт творили 3 головні групи: права, радикальні — численна; але багато знаннями та здібностями суто інтелігентська група; центр — соціалісти, що числили за собою ходо сотні тисяч більш менше добре зорганізованих членів і значну скількість прихильників. Ліве крило творила найбільш численна завзята та рішуча група анархістів різних напрямків. Особливу ж роль відіграла нечисленна комуністична група коло сотні тисяч, але за нею стояла комуністична Москва. Як бачимо, народний фронт був інтуїтивним твором і сполучником різних груп з окремими планими та програмами. Домінуюче становивше по-всю мусульманську комуністію. Во їх Москву утворила Нар. Фронт, на-кликнувши йому режим по «екойому образу та подобію». В цьому була слабість народного фронту і неможливість зорганізувати авторитетний і пропід і загальну військову і політичну лінію. Найбільш деструктивним елементом були анархісти. Треба зазначити, що Народний Фронт мав ще одного зовсім неприродного співінника, поміркованих релігійних басків. Але народний фронт спрохітся політичними обмеженнями перетягнути їх на свій бік, хоч і є досить певні відомості, що баски брали участь у піщотовій повстанні.

Окреме політичне положення займала Каталонія. Як уже зазначено це найбільша культурна та Еспанії провінція з дуже розвиненою промисловістю та торгівлею. І інтелігенція, а найбільше селянство мало задовіле національне почуття. Їх змагали до унезалежнення своєї держави. Каталонія вже вибороди спів міжнародно-федерації прав. В Каталонії була велика диспропорція між містами та селом, Барселона мала більш однією мільйоном мешканців, кути скучились та побили собі притулок архітекторів та скрайні елементи майже з усього світу. Отже ці елементи дали Інтернаціональну сфербулівін Каталонії і потягнули за собою по істоті зворові національні елементи Каталонії. Характерно, що під відвалою народного фронту спливлися якраз найбільш промислові та торговельні райони з значною скількістю робітників.

Наїздівісті крім більшості сухопутної армії та лицьох перстів на-

селенія. Інші сильні фронті годовою в сільсько-господарських провінціях. На їх бік стала монархічна Кастилія, Арагонія, Астурія і Галісія, а переважно хліборобським населенням, що було власником широкуючих більших господарств. Крім того чималу роль відіграла до приєднання селянських мас і дрібної буржуазії та гостра ненависть до релігії і християнської розп'ятини з духовенством представників народного фронту, що відштовхнуло від них селянські маси й дрібну буржуазію, по своїй істоті дуже релігійну. Анвархічні ачехи та надежності над мирним населенням теж застравили наслідку радикально-демократичних елементів, які або стали останньою, або підтримали націоналістів. Нарешті кермуюча рона армії на чолі з віломими цьому громадянству вождями також були додатковою рисою для націоналістичного фронту.

Однак Еспанія творила дві сили, два фронти, кожний із них справляв на політичні угруппування й на народи маси. Очолювали націоналістичний рух, військові пожди сподічали в своїх руках громадську, політичну й військову владу. Ходило лише про те, яку програму будуть вони переводити в життя, і чи зуміють відпорядкувати собі консервативно-монархічні групи, нададити їмокій у захопленіх їхніх теренах та перевести потрібні для ширших мас населення реформи. Від цього ж у великий мірі висякає успішний виступ та вирішетоя перенести на себе Франжіх важливих історичних завдань.

Вкінці вазиачимо коротко, що Народний Фронт найбільш активно та необично підтримала червона Москви і комуністично-соціалістичні угруппування інших держав. В перемозі націоналістичного фронту були значною зацікавлені Італія й Німеччина, головно з ідеологічних міркувань, і з діяльних державних інтересів, а також й помірковано кола інших країн. Природно річ, що найбільш турбували події в Еспанії безпосереднього її сусіда на суші й на морі — Францію. Уряд Народного Фронту (особливо козацтво) співчутував її, але вільці помірковано французькі групи мали другий погляд на справу. окрему позицію зайняла Велика Британія. Вона вібіто тримала технічну нейтральність.

ПЛЯНИ ВІЙНИ ТА ПЕРШІ ОПЕРАЦІЇ

Ситуація в засильному створилася більш несприятливою для націоналістів, ніж для республиканців. Республіканці спиралися головно на промислові провінції. В їх руках — столиця Мадрид, все порти над Сепедемпінським морем до Малаги включно, державна скарбниця, авторитет скарбниці влади. Вкінці співчуття та підтримка збоку соціал-комуністів цілого спіту. Стратегічне положення для республиканців теж було вигідне. Переважаюча більшість юного фронту творила одну підістю, вони мали важливі центри вироблення воєнного припасу, попування на морі, перевагу в повітрі.

Націоналісти знайшлися в перший момент у дуже скрутному положенні: З роздіваних фронтів! Головна їх сила, марокканське військо в Марокко. Щоб його перекинути до Еспанії, необхідно форсувати Сепедемпінське море ябо Рівральтар під загрозою морської і повітряної флотилії. Невеликий клаптик Андалузії на півдні, його розділюють великі простори Андалузії й Нової Кастилії від лінійного району генерала Мор-

де. Нарешті же зопілі генерала Моля індустріальна країна Астурія в воюючій Іспанії.

Генерал Франко вирішує в першу чергу перекинути мароканській війська в Андалузію. В дальнішому він ставить своїм завданням прямувати по рівніч через Естремадуру, щоб, поєднавши з правим крилом генерала Моля овергнися візким на армію Португалію. В дальнішому повести спільними силами операцію на Мадрид. Для забезпечення своєї комунікації з Марокко, він панує дещо розширенім словом базу в районі Андалузії наступом частини своїх сіл на Малаягу.

Генерал Моля вирішує міцно тримати захоплені ним великі терени, особливо західницю Сарагосса-Гусека-По від удару з боку Каталонії. Для забезпечення як свого західня Мадриду, він панує просувутися на гори Сієрра-Гвадірама, закріплюється на них. Це дає йому змогу маневрувати в різних напрямках.

ПЛЯНИ РЕСПУБЛІКАНЦІВ

Беручи на увагу слабість своєї військової сили, республиканський уряд намагається організувати бойові частини, що було досягнуто вже за допомогою через брак старшинських кадрів. Розгорнути широку поширену акцію, щоб зберігати з-за війни допомогу добровольцями та хоманди-поєднаними матеріалом, технічними кадрами, та до можливості викликати на свою користь військову Интервентію проти фашістів. Четвертий уряд відчулав свою слабість в отвертій боротьбі з регулярними частинами генерала Франко і без допомоги заломоги не міг дати собі раду. Казало і майже на всьому еспанському фронті він переїхав до оборони й до акційного стану свого поєднання. Единим активним його завданням було за всяку ціну перешкодити перекиненю мароканських військ в Андалузію.

ОЦІНКА ПЛЯНИВ

Пляни первих операцій ген. Франко на нашу думку цілком відповідали обставинам. Во-найголовнішим завданням було обезняти південну та північну групу, щоб створити інгіліт передумови для наступу на Мадрид. Також і операції генерала Моля з півночі на гори Сієрра Гвадірама, теж думаємо, були доцільні, хоч деякі військові дослідники тримаються іншого погляду. Правда, здавалось, була можливість обійтися цей хребет із півночі, приблизно в напрямку Альмазан-Альба і здійснити вже рушіти через Гвадаліхару до Мадрид із півночі. Однак на цю операцію потрібно було багато часу та значної скількості сіл. Через те про цого змін відривалось би від сполучення з військами генерала Франко. А крім цього, була б ослаблена оборона всього північного району, який могли б застакувати від Астурії та басків провінції.

БОЇ В СЕРПНІ ТА ВЕРЕСНІ

Генерал Франко уважно приготовився до дуже ризикового транспорту військ із Марокко. Він спромігся набути за кордовом літаки, та літаки піменських та італійських фірм, і сполучивши їх із чотирма літаками військової владиці в Марокко та сепільською ескадрилею, створив по-

важливу позиціонувальну фазу та при йї завершенні в одороні спромігся за короткий час освоїти 15 тис. зброяні та фахівці матеріалом з Марокко до Андалузії. Від дальному він збільшив свій контингент. Скульптивні ударили групу, Франко рушав із північ. Нісля вибитих боїв захоплено пів штурмом стару, але міцну твердиню Бадахос, що запирала західницю Мадрид-Лісабона. Від дальному просовуватсья успішно на захід і північ та подав руку Генералові Молі. Таким чином ця дуже важлива операція була близько до завершення. Вони значно поділили стратегічне положення іспанськостів та несумісна авторитет генерала Франко.

Однаке бої за Мадригу, що велися з позиції серпня, не дали бажаних наслідків і поволі прибрали форми воєнійної війни. В той же час генерал Молі просунувся до Сієрра Гвадаррама, куди стягнули з Мадриду республиканці майже всі сили й утверди бой на півному хребті теж скінчилася утворенням вояжного фронту.

БОЇ ЗА ТРУН

З обезпеченням себе від Мадриду, генерал Молі в другій половині серпня місце рішучий наступ на Трун-Сан-Себастіян в метою захопити цей район і відірвати остаточно басків та Астурію від французького коридору та західніх заходів — Трун-Віторія-Бургос. Бої на тому дуже важливому фронті почалися майже з самого 8 липня 4, 9, було захоплено Трун. Це місто підняли боронили астурійці та баски. При відвороті анархістичні елементи зруйнували його майже до щенту. Захоплені шкілами, баски без бою здали Сан-Себастіан.

Лише в серпні червоні розпочали наступ у напрямку Гусека-Сарагосса (в Арагоні), щоб перерізати залізницю на Пів, та нібити через Сарагосу залізничне сполучення з Барселоною-Мадридом. Однаке вони усякі не мали.

Отже за короткий час Франко достив значних успіхів, всі його відмінні операції успішно скінчилися, республиканці понесли поразки на всіх відтинках, хід Малаги та Гомбрами.

ПОХІД НА МАДРИД

Свіолучившись із Молі, генерал Франко почав головну операцію в напрямку на Мадрид, скермуючи її під рікою Техо та західніше на Мадрид включно. блокним завданням він ставить собі захоплення Толедо, яке було оточене республиканською міліцією. Спроба червоних затримати його настул, не міз зусіху й він під важливим вузловим пунктом Талаверо, написавши червоним значну поразку. Відсіяла також із землі Яому підірхніть на Толедо й Мадрид. Але він поспішає і першу чергу на Толедо, хоч цим відтягувався його безпосередній наступ на Мадрид.

ТОЛЕДО

Впродовж цілого стоять за поселяння Толедо боролись ворогуючі армії, бо ж кожиній, що хотів панувати над долиною річки Техо та шиліками з південного заходу на Мадрид мусів спиратись на твердиню Толедо, що вибудовано на скелестій горі й що домінує над містом Толедо.

до та над багатими охолдяями. Гайтища площа на тій горі може довкола оточена глибокою прірою. Всі, що зазнає бородиця на тій горі, виконали багато печер, підземних ходів зважку, лъвів і тп. Сама твердиня уявляє з себе прямоутник із чотирма кежами на кожному боці. Це була зручна позиція для оборони.

Після повстання червоні надіслали значні сили з Мадриду до Толедо. Туді кадети з національною гвардією, спільні жінкама й дітьми замінувались в Толедо. Вони заздалегідь скупчили в Толедо декілька тисячі, збрюю, вогнеприпаси й 98 коней та 52 муали. Нойті вирішенні більше до перемоги. Всіх оборонців було 1200 осіб, вражовуючи єдині жінки і дітей. Не здавчись на всі зусилля зліїв та скілької повітрової флоти, тяжкої артилерії й парашуті дивноту, оборонці Толедо нідбали всі атаки й знесили до щенту нарешті після 70 днів безперіжної оборони буди звільнені військами генерала Франко 27. 9. 36. р.

Оборона Альказару та його винавалення відігравло поважну роль у громадянській війні. Толедо піддалене на 70 км. від Мадриду. Для облоги його скупчили червоні коло 7000 вояків, яких можна було вживити на інших фронтах, окрім проти колькосі, що примувала з заходу на Талаверу й Мадрид. Червоні витримали на облогу велику скількість дорогої для них воєнного матеріалу, 6000 набоїв легкої гармати, 4155 важких, 3000 кг. дінаміту, перекидено велику пряму по підготовці трьох підмінок твердині, для якого то звільнення викликано велику скількість гарніків із Астурії. В боротьбі було збито та поранено велику скількість червоної міліції та ударних військ. Але ще більше значення відіграла теробська оборона Толедо в моральному відношенні. Напівнічністю піднеслись па дусі. Червоні західливіся й втрачали віру в свій провід. Ось як хідомій американський журналіст Нікебокер характеризує вистіл цієї боротьби: «Н толедському Альказарі була виграна еспанська громадянська війна. Ніхто тепер не може претендувати на вище керування військом».

І справді! Хоч генерал Франко співжився в своїму інституті на Мадрид, однаке він зискає дуже багато в морально-політичному відношенні. 1. 10, інціювання хунти передбачає всею владу в руках генерала Франко. Його офіційльно визнані пожаліє нашоналістичного еспанського руху.

Генерал Франко в своїй промові, яку ви сповідімо, накреслює пляси відбудови зруйнованої братовінчою ініцією Еспанії. «Еспанія відновлений ізард Кастилії, країни шляхетних лицарів, якій загрожувала загроза, наша батьківщина була напередодні засніблі. Але караварські чи ти, сліди яких ми знайшли в Андалузії та Естремадурі, були зроблені не еспанцями, а чужинцями, що працювали за московські гропі. Наши уряд буде твердим. Ми будемо правити для народу. Помилуйтесь ті, що думають, що ми боронили привіліїв імперіалізму. Ми будемо правити в інтересах середньої класів та найбіднішого населення. У піктограмах є слово й вони юсто додержують. Коли ми будемо на 400 км. від Толедо, і позділми території Альказару, що змії їх візводимо. Ми не пікнадали. Сьогодні ми говоримо, що один очег не загасне, інший робити не зможеться без хліба. Ті хто мають достаток, мусять поступити частину своїх благ у користь понирніджених. Цю соціальну справедливість

ми будемо переводити в життя з любовю, спираючись на співпрацю всіх. Але коли буде потрібно, ми виявимо рішучість і твердість. Я звертаюсь до робітників, службовців, вояків, і кожу їм, що вони мусять мати обопільки, якщо вони бажають, щоб Еспанія повернула собі по-передній слову в світі на людську, як Простій перед ним чини оборонців Алькасару. Вірте, що в Еспанії вирішується доля держави. Людина необхідно вірити в Бога й батьківщину. Без віри людина не є людиною.

Після завойовання націоналістами Толедо, які з боєми продовжують свій рух із Мадрид і ген. Франко почали здобувати підступи до столиці № 9, 10 його ударна група опинилася під журими столиці. Так скінчилася перший період еспанської війни. Зробимо коротенький відсумок цього періоду.

На боці націоналістичного фронту майже дві третини території Еспанії є 55% населення. В руках Г. Франко скупчилася усі військова, політична й адміністративна влада. Майже всі операції довели винність регулярних військ над міліцією. Все ж треба зазначити, що в повітрові флота причинювалася до успіхів генерала Франко, яку він зумів сформувати, використавши свої закордонні звязки. Вона за цей час змінила переписка з республиканську повітрову флоту в Іспанію в північно. Однакож після яскраво виявленісі є сила оборони. Приклади Бадахоз, Гандірама й трипідесантні бої за Ірун. В цих акціях республиканська міліція, астурійські робітники та баски ставили рішучий спротив. І націоналістам для перемоги потребувалось багато часу, технічних засобів і крові. В подавань же операція І в офензиві республиканці були значно слабішими, ніж націоналісти.

Треба також зазначити, що вже в обороні Іруна по бою червоних брали участь хоч і нечисленні поки що старшина-комбатали чужини. Вони то в організували відповідну систему оборони Іруну та Гвадівари. Також у боях за Толедо найбільшу боєздатність виявили кавалерій відділів чужинних добровольців червоної армії, які майже всі згинули, прикриваючи підворот міліціонерів під місто Толедо. Все ж можна констатувати, що в цьому першому періоді боролись мік собою готловини Чином еспанції. Збройні війни були поки що незначні.

Організація запілля націоналістів та державний лад були значно ліпшими, ніж у республиканців. Крім того генерал Франко пакресав, як зазначено піше, широку політичну й соціальну програму. Республиканці це спромоглися створити єдину авторитетну влади й загальному військового керування для всіх фронтів. Також і організація запілля була в них слабо розвинена. Напупало ставіль, терор, розстріти й т. д. Ці фактори значно ослаблювали республиканський фронт і підвищували авторитет і роль націоналістичного проводу. В оціці результату в запіллі були згідні представники різних течій європейської й американської преси.

БОІ ЗА МАДРИД

До 10, 11, 36, ударна група ген. Франко, як ми зазначали, опинилася під журими столиці. За цей час республиканці розгорнули широку

політично-пропагандистську акцію: Десятки тисяч добровольців наспій з усієї Європи до Іспанії. Тут творився щеодноголосний фронт під гаслом боротьби з фашизмом за «демократію і свободу». Але найактивнішу участь у цій кампанії взяли яноз прінципові пороги демократії та свободи — московські комуністи та їхні прихильники в Європі. Вони також в усіх країнах рекрутували добровольців та вислали в Іспанію. В Мадриді швидко зарегіструвались Інтернаціональні бригади, добре засмотрені в модерну зброяю. В Валенсію, Барселону, Астурію також прибували добровольці. З ССРУ вже наспій в Іспанію літали, танки, гармати різних калібрів і багато боєвого матеріалу та компонентів та технічного кадру. Мадрид було добре змінено шаптаками та опірниками пунктах нашіть зонготрінингового характеру. Старшопи-ветерани поводі організують міліціонерів і творить із них військові одиниці. Вже було скуплено як захист Мадриду 70-80 тисяч вояків. Правда, значна частина з них була ще міліційного типу, але вже сформовано силове бойове ядро. Незагал Мадрид представляв дуже складну та небезпекну силу.

Націоналісти теж уважно підготувались до рішучих операцій. За кілька днів більше отверто стояли Ісусін та Німецьона. Також і під моральним обляганням були юні солдаті, до чого спричинилися їхні постійна бойова перевага, Техніки та вогневі припаси, здавалось, теж їм не бракувало. Але їхня узарна група була порівняно позначеною, 15-20 тисяч вояків, правда, найбільші бойовоздатні карбінери та легіонери. Разом із хрупкою ген. Моля, що облягала Мадрид із північного заходу парахонувалася коло 40 тисяч. Ген. Франко з метою захистити дівчі губернії та прихистити до себе мешканців Мадриду, передавав пропагандистську екіпію відозвався в літаків, по радіо Я та Крим того він переволить республіканській флоті на Мадрид: в них брали участь більше сотей літаків. В той же час він відріве в півдня головний захисний шлях із Мадриду на Валенсію у Аранхуес.

Захисники підготували ген. Валерія рушає на Мадрид 5-ма колонами. Він сподіється швидко захопити столицю. Розпочинається занепад іспанській армії. Вони тяжкоють із деякими перервами в історичній та грунтові. Не зникає на повторні атаки, допомогу моторизованих частин, по-вітрокій флоті, гармат. — всеж уперта оборона, та почучі контратаки інтерніціональних бригад увесь час стрилювали чаплі. Націоналістам починається лише захопити західну частину та званого чи кверситетського городка. Отже наступ зводиться. Чергом, підібазьорені своєю успіхом, переходять до противаступу, відбивають західницю в Аранхуес і натискають із півдня на запілля генерала Франка та районі Толедо-Толедіна, вступаючи в груна всеє наступу із півночі в напрямку на Бургос.

В грудні склалася буде дуже важка ситуація для генерала Франка. Він поклав від Мадрида заняту сильність єдиного найкращого війська: Захопити ж Мадрид нему, не ліквідуючи на криваві чусниці, не пощастило. Однак він все ж спромігся захистити свою комунікаційну лінію, дає підсіч астурійській групі та поводі створює нові карди війська та хвиля тримається під Мадридом. Відкинуті й розбиті генерала

Франко під Мадридом республиканці теж не пощастило. Тіким чином за певний час створюється північно-рівнозага сила і високий вороги її Мадридом переходять до позицій війни.

На інших фронтах не було пожвавки позицій, але посорті та чинови зростати вистиністю морської флота починають. Наприклад 23. 11. 1936-го рік діє військові чини поцілки один із кращих червоної кораблів Мануель-Серрантес. Починає також виникнення більш активна діяльність морської флота націоналістів у близькості республиканського побережжя. В цей же час Франко декретом 26. 12. 36. створить едину форміцію об'єднаних частин своєї збройної емблеми. Реколи-карати, фалангістів (іспанські імпіоністи) та інші частини північнішого характеру цією ж підпорядковуються загальному арміїському перегрупуванню. Я підкреслюють військові закони. Всі вісім армій в пістолеті подінока на зорі з'являють — північну генерала Молі, 5, 6, 7 і 8 дивізія Сорія, та південну генерала Клаудіо-де-Ліно, 2 інші з приданими частинами. На республіканському фронті все більше застосовується партійна боротьба та зміна курсу.

ОІДНКА 1-ГО ЕТАПУ БОРОТЬБИ ЗА МАДРИД

Дамо тут лише короткі зазначення.

1) В боях за Мадрид зустрілися із одного боку найголовніші регулярні іспанські частини; з другого — на зразку екстремізму Інтернаціональної бригади, що складалися з добровільчих комбатантів світової війни, або добре відшкодуваних вояків сирії, і т. ін., або, оркії. Ці бригади головно їх спричинялися до успішної оборони Мадриду. Пригадав ювіль, що їхній боєздатність набутий у ході світової війни і тактика, передбачувала регулярне військо генерала Франко, що мало до діл лише військово-політичніми військами. Отже без суміжної важливості допомога Інтернаціональних військових контингентів урізнявала Мадрид.

2) Генерал Франко не взяв під увагу особливостей боротьби за велике місто. Й сили заздалегідь зорганізованої оборони, хоч він мав ужас зисків із Іргуа та Гвадаррами.

3) Здається, він не спромігся набути відомостей про гарнізон Мадриду та підготовку до оборони цього міста, а також він переоцінив можливості докторівного ворогу. «Я знаю» — казав він — «плату кольору в Мадриді».

4) Йому бракувало сил та змічаної переваги техніки, щоб відважитися на атаку в лоб величезного міста. Військова історія доводить, що така атака буває дощільною, якщо ворогові ратні відступають після поразки та під час заселені у місті. Тоді ж потік під час атаки легко піддавався в місті. Чертілі, хоч і були переможні під Талаверою під час дії великому, в боях за підступи до Мадриду, відходили організовано. І не тільки боротьбиною, але північні перехідники до противаступу при допомозі московських танків, що поїхали до Мадриду. Отож елементу розгрому не було, а під час атаки існувала можливість скручення ворога під Мадрид із Валенсії-Катальяні та напливу добровольців з-за кордону. Також і в часі самої атаки комуністів і націоналістів на Талаверу була під ударами з півдня.

5) Силько зміщелі позиції на хребті Гвадарахама та Ескоріаль змінило утриманнями дольшого відстакування Мадриду військами генерала Мона.

6) Нарешті несприятлива погода та розлив річки Мансанарес, що плине на захід від Мадриду, також створили звичні перешкоди для атаки.

Важкої атаки в лоб не відрізали шляхи сполучення Мадриду з Валенсією, була на нами думка незональною. З другого бою си і засобів у генерала Франка було зміло, щоб одноразово оточити Мадрид і відокремити його з півдня. Так напр., обстрілювали Мадрид 24 батерії, що в торіканській до світної війни, були незначною силотою. Проте заслуговував повного призначення поведінка військ генерала Франка та кермування ними, що не дивлячись на величезні втрати в загрозі своїому захищаючи боку республиканців — воли не заломились і не лише дали відсіч ворожій контратакі, але притримлялись знову до активних операцій. Як відомо, в практичній військових можливостях оцінюють як їхні успіхи операції, також і їхні влучні чини в тіжкій даніх відмінності. Пригадаємо Хемпденського. Його бліскучі перемоги в 1648/9 рр. і надзвичайно влучні в гербіні чини після трагічної битви під Берестечком. Треба також відмітити завзятість, стійкість та магнітрову здібність Інтернаціональних бригад та відзагу й мужності червоної міліціонерів.

ДРУГИЙ ЕТАП БОІВ ЗА МАДРИД — СІЧЕНЬ 1937.

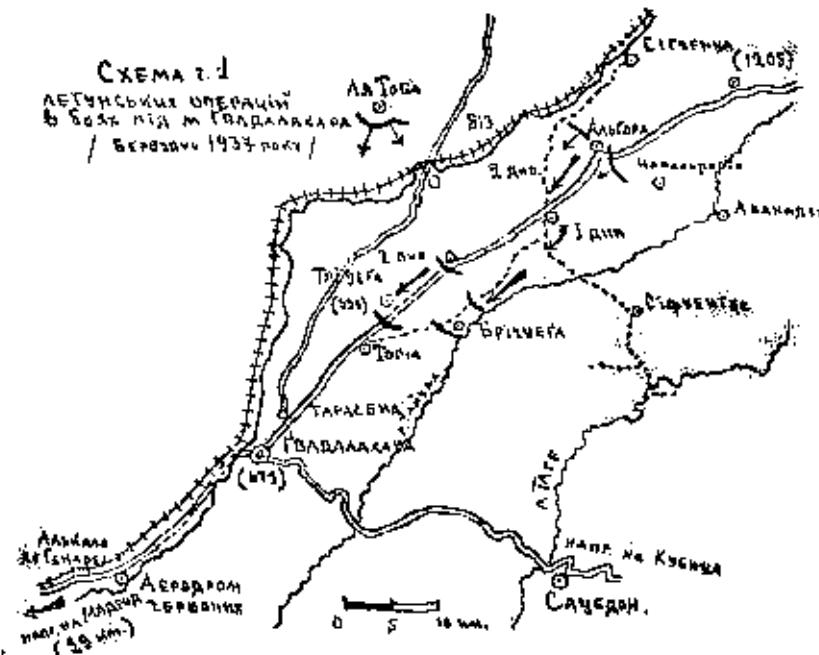
Генерал Франко не зневірює неуспіхи під Мадридом. Він оправдіє похили сили, збільшує свою техніку й починає новий плац атаки на Мадрид. Він вирішує в початку лютого поєсти операцію на північ від Мадриду з фронту Аравага-Вольдемарільє. Стратегічно його місцем було відрізати шляхи сполучення червоних, що боронили Ескоріаль і в додатковому відрізати їхні шляхи відвороту з Гвадарахама. Близьчим же тактичним завданням він ставить позиціонувати тежке положення націоналістів, що клином одертися від Мадрида у західну частину університетського городка. Цю позицію з трьох боків оточили республиканці. Й держати її було дуже важко. За 2 дні націоналісти досягнули поважних успіхів, просунулися на фронті 15 км у глибину 7-10 км. Захопили важливу писоту в Аравака, що скрияла націоналістичний клін в університетському городкові. Також була відкрита дорога з Ескоріалу. Дальший же рух погрожував занепокоєнням Гвадарахама. Але червоні виступають енергічною атакою під Кассо-де-ла-Кампо поганісують на праве крило відступкою колони. Бой точилася до 17 січня й через вітнаження обох сторін притихла. Всеж націоналістів вигравши простір і значно поліпшили своє тактичне положення в університетському городку та створили загрозу Ескоріалу. В цих боях з обох боків брали участь понад тисяцітильки моторизовані частини та летучество. У висні бойі створився юс один ширкий клін на північ під Мадридом. Крім виснаження ворогів, супора зміни спричинила до того, що знов почалася позиційна війта.

FORZA MAGNETY

Відівту генерал Квелл-де-Ляло шості колонії руває вій Мадагаскар. Це велике місто майже з усіх боків оточене гірськими хребтами, 1900-2100 м., зручними для оборони. Однак широко закріплений пляж атаки та енергійний наступ із різних боків дає рішучу перемогу. 9-24 липня 1937 р. Мадагаскар захопили націоналісти. Це був великий успіх. 300-тисячне місто та важливий порт опинились у руках націоналістів. Захоплено значну військову добачу. Дуже характерною була врожиста зустріч військовістів із масами населення, 20 тисяч добровольців відповідно зголосилося до лав націоналістів. Червоні при рівніорії розстріляли тисячі громадян. Це нагадує нашу боротьбу в 1919 р. на східніх землях. В цій операції взяли участь і піонерки Італійської частини. Генерал Квелл-де-Ляло, використовуючи успіх, просувається в дальшому на 100 км. на захід і таким чином надлишно локонічна цей напрямок.

ТРЕТИЙ ЕТАП БОІВ ЗА МАДРИД

В другій половині літняго 1937. р. генерал Валера скеркує свій улібр на південь від Мадриду з метою відрізати шосе Мадрид-Валенсія. Після тяжких боїв націоналісти спромоглися пресутитись наперед і опанувати висоти на схід від річки Харана. Фактично вони взяли під огонь це шосе. Дальше їхній наступ був стисканий республіканцями. Отже мета, яку собі поставив Валера, була осягнута. Нід тепер Малрід мав сполучення з Валенсією лише шляхом Гвадоліхара-Кусена.

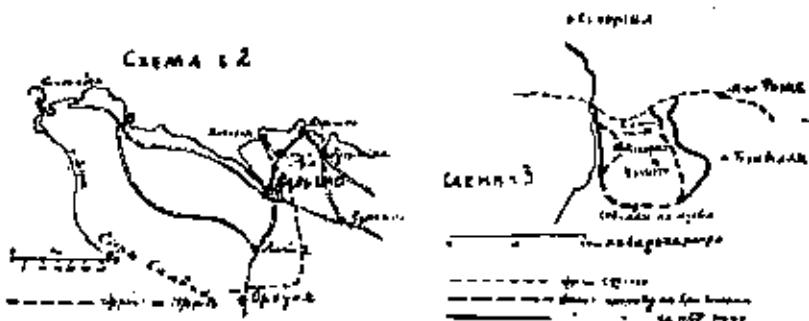
БОІ ЗА ГВАДАЛХАРУ

Дуже шкоді операції розгорнулися в березні цього північного заходу від Мадриду. Як зазначено вище, фронтова лінія по Мадрид не дає заслідків. Проте з другої операції по північ і на південі від Мадриду створилися складнішу ситуацію, надто в південному напрямку. Отже з'являється ще варіант останньої шахи сполучення Мадриду з Валенсією я тоді здається, що Мадрид мусить бути підатися. Генерал Франко, скутчне в районі Страсбурга значій силі, більшість яких складалася в Іспанії і несподівано для червоних починає паступ двома колонами на Гвадалхару. До 12 березня ударів колони ускінно про-суються за 40 км, вперед 20-км. Фронтом. Вже була Гвадалхара під безпосереднім ударом. Однак чорвоні зрозуміли всю небезпеку для себе швидко зорганізували вротиноступ. Першою рушає авіація. Вона та її напасність належністі втрати атакуючим козакам. За нею поспішують моторизовані частини. Крім цього підтримують нападом значну порадку. Червоні захопили трофей й положення. Націоналісти відкину-ють аж поза район їх першого скручення. Отже націоналістам не по-щастило відірвати Мадрид і вони понесли величчу поразку. Знову, як і раніше, майже на тих відстанях триває позиційна війна.

Отже березень не змінив значне ситуації в дзвін, що червоні зру-ши в обороні та здібні на короткі протиштурми, але на широкій акції операції ще не можуть спромогтися.

БІЛЬБАО

В травні місії генерал Молі почав широко зважуючи операцію в метою захопити дуже важливий район Більбао. Крім стратегічної мети захопити Більбао й в дальнім наступі охопувати цілу Астурію, бу-

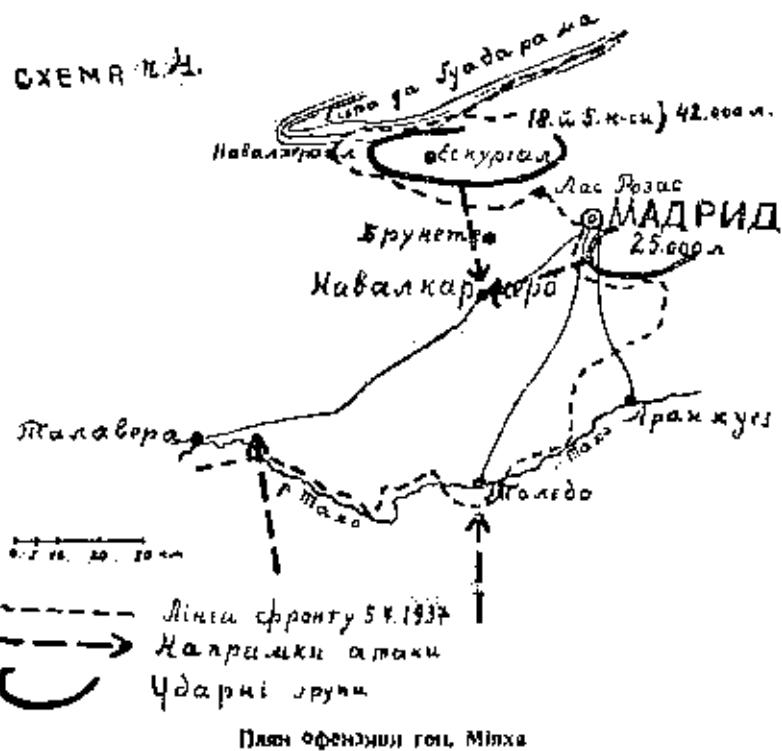
ріп. Місто Бельбаса було оточене таємними поясами. Це укріплення довготривалого триву з бетону з окремими металевими нежамами.

Генерал Моля сконцентрував скупчину для наступу лише 20 тисяч. Боронили Бельбасо холо 50 т. чорн. Присовування було дуже важке в по-важне. Однак і завдяки цій зміні своєї тактики, скупчина до 40 тисяч військ, підтримуючи гармати. Сюди же насилала сильно повітрова флота. Всверті бої точились з різними переривами майже два місяці й потребували великих жерт. В часі тієї операції загинув із своїм літаком генерал Моля. Кермушин перебрав із себе генерала Дювіля. 19. 6. нарешті було здобуто не важливі місто. До успіху значно сприяла позиція бельбаської армії від мадридського фронту, жалю діяльність сильної повітряної флоти та підтримка морських кораблів і пароплавів в артилерії та техніці. Крім великої військової добреї було ще захоплено холо 10000 бранців. Значну участь у тому наступі взяла італійська дивізія так ізова «корона стріл». Вони складалися на 2/3 з італійців, на 1/3 з еспанців. Також штоску бокову маєть нинішня новарська бригада. Червоної з метою допомогти Бельбасо в час астапівого наступу на відомого Г. Давіда, перевозять контратаку від Мадриду. Пізні зони лежать утруднили й затримали темп атаки, однаке як бачимо, це не затягує ситуації. Затопленік Бельбас, генерал Давід просовується на захід із метою утворити лінії передумови до дальнішого наступу на Сантандер.

ВЕЛИКА ОФЕНІЗИВА Г. МІЯХА

В початку липня генерал Міяха, командуючий бельбаським мадридським фронтом, вирішив сконцентрувати переважні сили на північ від Мадриду відповідно північний удар на Брунетте, Навалькарнеро, з метою розбити піціоністи від Мадриду. Цей напрямок улару ніч раз перетрояв головні сили шляхом сполучення Франко через Брунетте на Альто І через Навалькарнеро на Толедо. Щоб підтримати від головний наступ, генерал Міяха піде ще атаку на південну від Мадриду, а також сконцентрує сили, щоб ударити з півдня по Толедо та на Толедо. Отже під час Іого атаки до того, щоб остаточно розбити головні сили піціоністів і зайняти Мадрид від облоги. Несподіваний для піціоністів наступ відразу дав можливість республиканцям вже б. пролертніся вперед на 15 км. 12-їс. фронтом. Було захоплено Брунетте та підірвано шах Мадрида-Давіда. Створилася безпосередня загроза Навалькарнеро. До Іого линії зникли 4 км. Здавалось, що під генерала Міяхи міг здійснитися, бо в той час більшість націоналістичних сил були сконцентровані на півночі в Астурії. Але первою не використали своєго успіху Й західні шинажі просуваються далі по Навалькарнеро, пони 10. VII. починають поширювати свій прорив. Все ж ситуація для націоналістів була дуже небезпечною. Вони попадуть зажичі втрати в людях і технічній матеріал та втратами кожнажай терен. Однаке націоналісти пополі змішують свою оборону й підготовлюють новітні сили, щоб ліквідувати цей прорив. Генерал Франко стягає сюди 65 батарей, всю по-

СХЕМА № 4.

План офензиви ген. Міха

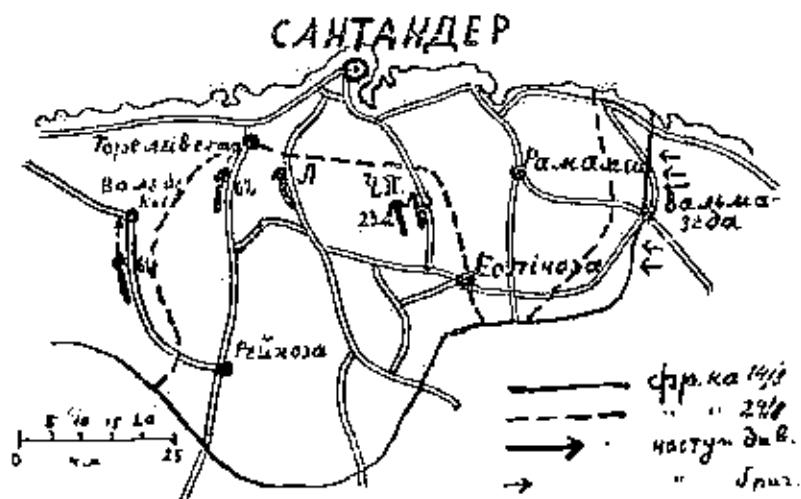
відпову фльоту з Астурій та найбільші сили війська. 15. УІІІ починає він протистояти, атакуючи червоних із 3 боків. Бой набирають дуже кризового характеру, але нарешті іспанці відбивають Брунетте, і просовуються наперед. Республіканцім належить великий удар. Вони звертаються відбитими й раними більше 20 тисяч. І хоч націоналісти під Накинули їх на рискливі положення, але достаточно ослабили їх і пра- тувались від великої небезпеки. Отож широко закроєні план генера- ля Міха, велика збройна сила, яку він зосередив для наступу, не да- дає йому тих успіхів, на які мін розрахував. Наступ із півдня теж за- ломлюється й не зміщує ситуації. Також чимод значні зміни в лінії не від- буваються, хоч дороги відкрито та Криваво змагаються.

ОПЕРАЦІЇ НА САНТАНДЕР.

15. 8. націоналісти склалися з планом операцію на Сантандер. До цьо- вини дуже уважно підготовлялися. Для наступу стягнуто до 80 тисяч людів. Важливі роля відіграла іспанським. Шість іхніх корпусів із 3 дес- п'язів беруть участь у цьому наступу. Половина ідея наступу полягає в то- му, що італійський корпус і найбільш ефективні частини бригади, які тепер були обєднані в 61. дивізії та 62. кастильську днівізію, скупчують- ся за півдні й мусять наступати з метою відрізати шляхи відвороту в

Сантандер. Нарешті з західного фронту стобілі частини Червоної розвіято в щепти, відрізши їм і шахрай сполучення, в самому Сантандері на-шередній вступу націоналістів захопили владу націоналістичні елемен-ти, нарешті діставшись до посту 35 тисяч, 31 гармата та величезна пів-секонда добич. В дальших лініях кількість полонених підійшла до 90 тисяч. Правде, були також частини частини позиційної і внутрішньої експорті (ІПУ).

СХЕМА Ч.5

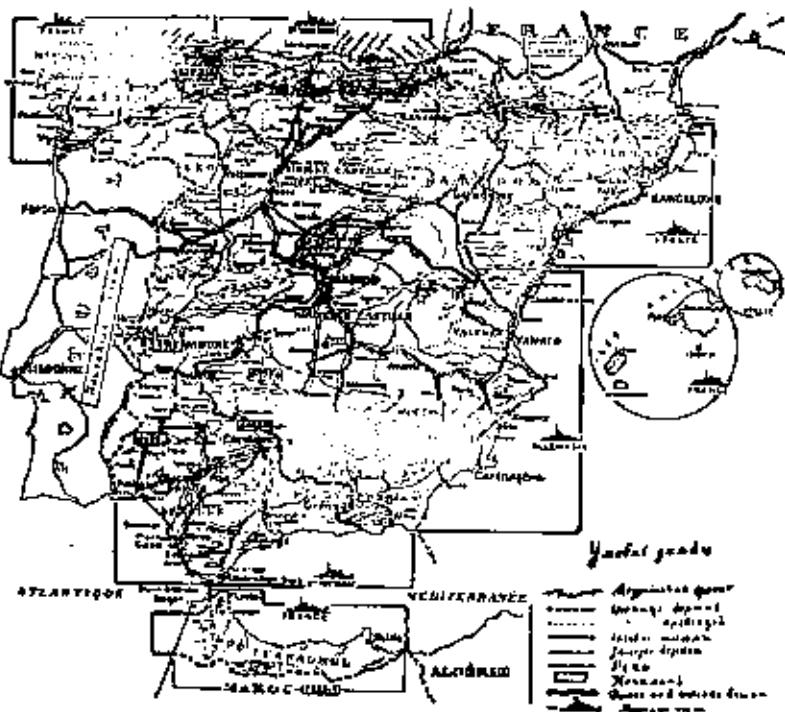

61, 62 — західні місця; А — стад. див. „Міральс“; М. П. — італ. див. „Тарас Полубас“; 23-а — італ. див. „23 березня“. На правому краї — 4 фр. див., 4 гаштаби.

Отже під Сантандер червоні були остаточно розгромлені і в дальнішому вони вже для захисту решти території астурійського не могли відіграти поважної ролі. Тут було вирішено долю Астурії, як бачимо нами, то вже Гієскоса піддається і вся Астурія підійде під владою Франка. Йх величка була деморалізація червоних, видно з того, що в збройному заході Рейкоза вони залишили 38 батареї гармат.

Треба відмініти, що від 24. 8. по 4. вересня катальянці, скупчилиши збіжні сили, ставували Гієскоса-Сарагосса з метою віарізати залізничний узліх. Правда, вони осипали деякі успіхи, просуствуясь на 10 км. північ, але виконати їхні інші не спромоглися.

Таким чином захопленням Астурії завінчиває другий хербод еспанської війни. Про третій, можливо останній, ми подамо відомості в наступному числі.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Після захоплення Гіхона вся Астурія та країна басків приєднана до націоналістичного фронту. Це великий політично-стратегічний здобуток. Створено, замість постійної загрози, нову базу. Генерал Франко одержав можливість перекинути звідси дійсово-технічну силу, до 100 тисяч вояків, гарніти різних ізолябрів, літаки й тп. З цього ж району він тепер буде черпати воєнні припаси. Баски нині дуже активно стають на бік націоналістів. Так після захоплення Гіхолу зголосилося до націоналістичних військових як 18 тис. басків. Але що треба нагазати про одну важливу обставину. Астурія — це найбільш зорганізований та автономій район, цині здається буде лише цілком замирений. Що ж із одного боку багато активного поборництва елементу наклаво головами в обороні Астурії, з другого — масн населення посіть матеріїльські апарх-комуністичною власлю й тепер будуть лъгяльници, а попіль і активно лопомататичуть Франкої в Його боротьбі. Отже комуністично-апархічний режим, лумаемо ми, на довго занікувало народні маси від цієї отруї. Дуже влучну оцінку значення Більбао в боротьбі проти націоналістів дала крикава фурія комунізму Плесіоніарія на одному мітингу в Валенсії: «Як ми загубимо Більбао, ми загубимо Сантьягер. Як

ми втратимо Сантандер, ми втратимо Астурію. А як ми втретємо Астурію, ми програємо війну».

Як зважено, націоналісти відносili перемоги над червоною ход чвертими з великою трукою, і тіні важливіші операції кінчались успіши, за виключенням поки що Малриду. Фактично лише 3 правіші остались у руках червоних.

Генерал Франко подає офіційні відомості про свої трофеї за рік війни до 18. липня. Націоналісти захопили 280 гармат і мінометів, 850 тяжких і 750 легких кулеметів, 76.000 рушниць, 16.000 карабінів, 65 московських танків, 125 панцирників, 110.000 полонених. Потоплено кораблів тонажем 205.000 тон. Назагал знищено або здобуто кораблі: Хайм I, кружляк Серланте, торпедовець Ферандес, 3 підводні лодки, 2 берегові човни. До цього слід додати, що в операціях в Астурії було захоплено під Бальбао 10.000, під Сантандером 90.000 й десятки тисяч при остаточній ліквідації північного фронту за значну скількість зброй та іншого матеріалу.

Червоні б за весь час війни захопили портівнуоче незначну скількість полонених, зброй та військового притису.

3) Націоналістична морська флота тепер домінує на всіх калплянках. Скажемо більше, вже вчесь час бльокує порти Сепетасінського моря топтні еспанські, соціетські та інші кораблі з міжнародною контрабандою. Назагал флота виявляє таку активність, що навіть виникають міжнародні загострення. Але сирії акції націоналістичні кораблі не припиняють і допомагають операціям на суші й значно утруднюють спротив червоних. Коли б наступило визнання всієї державами уряду Франко правовою воюючою стороною (а не поже не за горами!), то не ще більше згаяться спричинилося бло улегшення Ному дістати остаточну перемогу.

4) Генерал Франко спрічиняє добре організувати в запіллі державний, військовий та адміністративний апарат. Скрізь, як мовує європейська преса, ванує лал, вільна праця й торговля. Преподіниться й соціальні реформи. При тому генерал Франко несе тверду руку і окремих шкідників суворо крає. Отже генерал Франко зумів відповідно розтязати південні питання в торсіанській війні. Характерно, що не дивлючись на обмаль націоналістичних військ в запіллі, ми не бачимо ні повстань, ні заворушень. Без сумніву, це один із важливіших факторів, який сприяв його успіхам і злажить у виселіць війни та в ліквідації наслідків горожанської боротьби.

В «Народному Фронті» зовсім інша ситуація в кермуючих апаратих і в запіллі. Напр. у Каталонії в літі 1937. р. анархісти пізняли повстання, створили справжні фронти, скермовуючи їх головним чином проти московських комуністів. Чергінному урядові лише я тіжкою бідою, шляхом жахливих репресій, пощастило тимчасово згумувати ці розриви. В Мадриді та по інших містах чергові тисячі засланців розстрілюють почтільники генерала Франка. Московські комуністи, щоб зменшити опозицію, створюють ППУ.

Але його вчинки ще більше відштовхують еспанців від «Народного Фронту». Нпр. анархісти голоно кажуть: «Чим кращий Сталін від генерала Франко? Цей хоч еспанець, а тоб зовсім для нас чужий!».

Таким чином правдоподібно час діє на націоналістів та наближує їх до перемоги.

Однак її чірвоні напружають зусилля для організовання своєї збройної сили та заведення ладу в запід. Якщо воювати це спроможується, то боротьба ще протягнеться.

ДОСВІД ЕСПАНСЬКОЇ ВІЙНИ

Очі військових дослідників уважно зверкні на Еспанію. Кожна країна бажає скористуватись з досвіду цієї боротьби. Але найбільше випробували модерну зброю з одного боку Союзу, з другого італійці та Німці, бо якраз їхні літаки, танки та деякі спеціальні калібрі гармат опинились по обох боках фронтів. Однак її інші держави мають в Еспанії свої літаки, старшинські та технічні кадри та своїх військових кореспондентів. Тому кожна держава бере науку для себе, застосовуючи її до своєї доктрини та підрівів боротьби з правдоподібними майбутніми воєнними ворогами.

Отже, розглянемо це важливі питання та поставимо собі такі запити: 1) Чи еспанський досвід може внести зміни або значні корекції в характері майбутніх війн між величними державами та козліттями? 2) Чи під конкретності можуть скликитись істотні перемоги однієї сторони, чи боротьба знову буде тривати довго в завданнях виснаження противника? 3) В який спосіб на ділі залежаної країні може відбітись натяжі напад без оголошення війни? 4) Роля повітрової флотилії в операціях на суши як на морі? 5) Технічно-оперативна вартість модерних танків? 6) Для нас же, українців, особливо шківні є засувати а) способи боротьби міліційно-повстанчої армії проти регулярних військ; б) роль запілля та частрій населення у писліді боротьби.

Після світової війни військова наука могла всебічно користуватись її досвідом і відповідно розвивати свою збройну силу та її удосконалити. Війна на бойових фронтах тривала довший час у надірізноманітніших умовах. Було випробувано величезну кількість технічного обладнання. Після світової війни почалися революційні занепокоєння й довготривалий горожданська війна на Сході Європи. Дійсно досвіду було як за благо, илля вія на, українців. В Еспанії склалися своєрідні умовини, які не відповідають для прогноз при майбутніх конфліктах. а) Еспанська армія, як визначено, по своїй організації та тактичному вищуканістю значно нижчою, ніж наявні і молових держав, Польщі, Литви, Чехословаччини й тп. б) Вона слабо використована технічною зброєю. І до того зброю старих зразків. в) Операційна та тактична недостатність старшинського складу слабенька наявні у націоналістів, в червоних відчувається ваганті брак командного складу. г) Тех-

рени не підготовлені відповідно до бойових операцій (обмаль шляхів, відсутність змішаних районів, нечесленні старі фортеці, невелика кількість летунських площ та аеродромів і т. інше. д.) Нарешті своєрідні умови еспанської війни. Правда деяку коректизу часома закордонна техніка та добровольчі частини, але це не змінює грунтуючу ситуацію. Тому можна й треба уважно приступати до періоду еспанської війни, але збільшувати їїну вагу невказано. Цю науку цікава головно з технічного боку, але она не спричиняється до поважніших змін у тактиці та стратегії. Цікаво, що еспанський досвід стверджує деякі висновки світової війни, а саме у світовій війні маневровий період на чільному фронті швидко скінчився. Почалась довга позиційна війна, як яскрава фаза рівноваги, навіть перемоги оборони над наступом. Взагалі лише там, де бракувало техніки та ворогуючі боролись на великих фронтах, для обсадження та зміщення яких не вистачало житвої сили та техніки, маневрова війна тривала ділі й атаки часоми перемагали її.

В Єспанії теж маневровий період війни перейшов на головних напрямках Мадрид-Астурія в позиційний. Бой в Астурії, а також щід Мадридом дають повчуючі приклади своєю довготривалістю. Напр. за Ірун змагались 3 тижні, за змішаний район Бельбо 86 днів, а Мадрид тримається й досі.

Отже оборона, як і в світовій війні, виявила значну силу, хоч єдність оборони, наскільки в Астурії, то їхня техніка була значно слабшою ніж в позиційності. Всіж спираючись на ці факти, підійміться на виникненій розгром ворога я майбутніх конфліктів в Європі, думаемо ми, буде б неправильно. Не забуваймо, що еспанські армії майже ріднівартні їхнім собою, а головно всі вони в той чи інший способі підготувалися до оборони своїх кордонів та запідляя на випадок північного ворожого нападу. А також підготовили значні резерви для контранаступу. Правдоподібно, боротьба знову набере довготривалого характеру і пароді заскоччій несподіванним нападом встигнуть приправитись до дальнього спротиву, затримавши першу атаку на змішаних позиціях та фортечах (напр. лінія Мажино, німецькі позиції над Реком, оборона західного кордена Савойї і тп.). Лише в тому випадку, коли одна держава буде значно переважати другу житлом силою, технікою та військовим проводом, як це було бачено в італійсько-абієтійській та німко-хінській війні, можливо сподіватись на більш інцидентний ефект нападу.

Далі еспанська війна в численних прикладах переконуючо доказує, що й в умовах мовчаної війни значення духа й витривалості набирають першорядного значення. Часто-густо дух перемагав матерію (сучасну техніку). Траплялись випадки, коли невеличкі частини своїм універсальним спротивом, оточені з усіх боків, довиний час не піддавалися, притягали на себе значні сили й тим стимулювали темпи ворожого нападу, а то навіть і руйнували широко зважені операції великих ворожих сил. Приклад: Толедо

з 70-дібовою термічною обарою. Але чи ве більшу витривалість навіть від славних оборонців у Толедо, доконали націоналісти в Овіедо. Овієло розташоване на північному заході Астурії, на більшій видустриальній її частині (вугільні шахти та сталеві заводи, тут же збройні заводи). Це місто було захоплено галісійською кольвою націоналістів під керуванням генерала Аранго. Впродовж трьох з половиною місяців цього міста був цілком відрізаний і витримував постійні та вперті атаки, обстріли й десантні військовання астурійських гірників. Лише 20. 10. відбула допомога. Гарнізон цього міста, 77 старшин і 2.000 стрільців, за час облоги поніс 70% втрат (55 старшин і 1400 воїнів). Але на цьому не скінчилася їхня трагедія сполея. Аж до остаточного заломання Астурії червоні настірниво атакують Овіедо, щоді знову його підривають від Галісії, але оборонці Овіедо дають їм відсіч. Тут без сумніву діяла націоналістів та тактична зручність генерала Аранго перемогли «матерію» та переважаючу кількість ворогів. Ця постійна боротьба в серці астурійської промисловості значно утруднювала ситуацію червоних, бо ж позбавляла астурійський фронт так потрібного якому поєвного припасу та сковувала поважну їх силу. В цих прикладах ми бачимо боротьбу на отшибі, змагання майже ізольованіх частин.

РОЛЯ ОПІРНИХ ПУНКТІВ

Далі півзводемо повідомі зразки поважної ролі окремих опірних пунктів та поведінки їхніх гарнізонів на вислід операції, від яких іноді залежала конечна перемога або поразка.

Перший штурм генерала Валера на Мадрид заломився в різних причинах загального характеру, про що ми вказали раніше. Червоні зажилим свої позиції на висотах східного та західного берегу річки Мансанарес (що пливе на захід від Мадриду), а також в самій столиці. Ця річка набухла від лоція і спорудила поважну перепічку для націоналістів. Противі моторизованій ходьбі генерала Валера почастило широке прорикнення через річку й проскочити під до центральних районів столиці. Однак віхотні частини, що мусіли наступати слідом за півою кольвою, затримали червоні, які приправили для оборони окремі будинки й взяли націоналістів в перехрестий огонь. Моторизовані кольвою, (не маючи пілтрямки своєї піхоти) була теж обстрілена з усіх боків і мусіла віступити назад із значними втратами. В той же час півою кольвою генерала Валера сфорсували річку й після впертих боїв супротивник вдертися до західних околиць університетського борозка. Оліяче середні кольвою зустрінули рішучий спротив на позиціях західного берега річки Мансанарес і не дивлячись на величезні зусилля не пощастило їм сфорсувати річку й вибіти червоних з опірного пункту Парк Дель Кампо, який розривав на дві фронт націоналістів і скріплював їхні здобуті позиції в університетському городку, чим розуміється значно утруднювання розвинення дальшого прямовування й улегшу-

дав контратаки інтернаціональних бригад. Характерно, що й в
дальших боях за Мадрид аж до цього часу позиція в парку Кас-
ко-дель-Камін відігравала поважну роль й її сильні часті переводили свої противаступи. Отже зазята оборона цього пар-
ку (окремий опірний пункт), та окремих будинків, дає нам пого-
ду зрозуміти велике значення окремих опірних пунктів при впер-
тій та зручній обороні міста. Тут червоні гарнізони цього та ін-
ших опірних пунктів виявили високий дух та перворядну боє-
здатність. Їх не злозили які відважні атаки націоналістів, але їхня
техніка.

Але ще більш маркантний приклад ролі окремих опірних
пунктів має нам гранда офензива генерала Мінха з метою одним
могутнім ударом розрахуватись із силами генерала Франка під
Мадридом. Він встиг нагромадити великі сили на північ від Мад-
риду, — два кориски піхоти, п'ятнадцять 18-ти 20000, 100 тан-
ків, гармати різних калібрів, 100 літаків, моторизовані частини
і таке інше. На південні від Мадриду 25000 і 40 танків. Обставини,
здавалось, були дуже сприятливі для його намірів, бо як на пів-
ніч від Мадриду не було загального фронту, лише окремі пункти,
слабо обслажені націоналістами. Вближчому взірці не буде
ніяких резервів. Навіть у Брунетта, у важливому пункти був ли-
ше санітарний відділ. Головна сила націоналістів та повітрова
флота боролись в Астурії. В цій з 5/7 Мінха просувається впе-
ред на 15/17 км. на фронті 12 км. Але в щасливому захопленому
ним терені ще трималися, хоч оточені наскрізь, окремі опірні
пункти. Також і на крилах цього прориву націоналісти міниво бу-
ровались в окремих місцях. Генерал Мінх, замість, що підіважив
частиною своїх бригад під пункти, головним ж силам швидко
рушили далі в запілля націоналістів на Навалькарієро, ширішо
наперед захопити його на схід і захід, а лише тоді розвивати свій
ступіх. Він сподівалася швидко зупаритись із оборонцями. Але
мужність численних націоналістичних відділів і їх бажання за-
важку піну затримати порожній нараду до півходу резерві та сила
сучасної оборони, стали на перешкоді його намірам. Невелич-
ке містечко Кіхорна й Вілляянеса, потім на схід від прориву мі-
стечко Болінья, нпротиви 3/4 тис пе ляють себе плюнти. Так
гарнізон Кіхорни беться спочатку сам, потім до нього в заходу
настігає невеличкий підділ флангістів та мароканців. Червоні
жидуть в атаку бригаду за бригадою, атакують танкіми, обстрі-
люють оборонців із літаків та їх бомбочують. Давна, побороні Кі-
хорни відуть відсіч. Нарешті як 4. липень біля бригади перво-
тих (5000 бійців) підіважуть Кіхорни, і то лише тому, що в об-
ороні я абсолютно зібрали на бой. Боронило Кіхорни ютко 1000
націоналістів: 500 з оточенку вістались до неба, а решта спро-
моглася протертись через ворожі лави.

Також повторні атаки інтернаціональних бригад на захід на
Баодімлю залимилися. Добре також трималися гарнізони в друг-

із них місцях. Отже так дорожній для націоналістів час був виграний. Поволі наспішили резерви й генерал Франко притувався під тяжкої поразки. Таким чином крім помилки, яких допустилася генерал Мінха, про що було ділі, геройська постова оборониць спрійних пунктах рідкісна переміжливі роля. Заслуговує на увагу також залежність успішності оборони цієї в Улівер. Городку. Це свідчить, що й в сучасній модерній цільні ролі морального елементу не зменшилась і в боях може багато заважити акція непевликих але мужніх відділів, а сила сучасної оборони уможливлює цей спротив.

Ми докладніше зупинились на зисуванні ролі спрійних пунктів, як на загальному фронті, так і цілковито ізольованих, щоб витягнути науку для цієї майбутньої боротьби, в якій приводнідібно бракуватиме загальний фронтів, і впроти переважатиме інє кількістю та технікою. Боротьба розгорнеться на великих просторах по фронті та в глибину, іншій бойові відділи будуть чинити на окремих відтинках, часто-густі не пов'язаних із собою. Але цього не треба якагати, а треба залишко приправитися, бо рішення боротися до загину, зручне маневрування, вперта оборона, короткі протиступії, погроза ворожому запітлю націями повстанцями, знесилять ворожий наступ і далуть нам можливість виграти на часі. Бо ж врешті, як ми зазначали, перемагає дух, а не матерія. Однаке для успіхів наших чинів треба добре зацікнатися із властивостями сучасної техніки, щоб зручно її використувати та протиставитися ворогові. Як відомо, найстрашнішою зброєю проти атаки є гармати, кулемети, ручні гранати та вміяня стаборитися. (Так чинили ще наші славні козаки в тaborах). Цією зброєю головно І боронилися в спрійних пунктах. Далі вміння провадити бій у залишених містах і швидко їх приправити для оборони. Все це уможливлює наявні для перегулярних частин змагання з регулярним ворожим військом.

РОЛЯ ТАНКІВ В ЕСПАНСЬКІЙ ВІЙНІ

Військова ситука даволить, що несподіванка — це перша передумова успіху. Новий випадок, яким скористується одна зі сторін, може значно її підскочити. Антанта в 1917. році винайдла новий спосіб атакувати німецькі позиції, так звантанки, і при їхній доломозі вона в 1917. році нанесла німцям болючі втрати. В 1918. році, крім других важливих чинників, акції танків улеглили мармузові Фошові лістаги достатчу перемогу над німцями, про що категорично визначає генерал Людендорф. Але танкова зброя вже існує 20 років і хоч техніка й тактика їх значно удосконалена, все ж вони не є інші ніякою новиною та до того ж оборона вже виникла відповідні засади та способи для протидіїв. Та, в світовій війні Антанти, для прориву сильно зміщених позицій на коротких фронтах скермічувала танки маючи лише ліквідацію великими землянами під присриттям могутнього гарматного вогню. Ворог же (піші) був заскоченою після це-

сподіванкою й лише тому танкові атаки давали такі поважні бойові висили. Здавалось, що ІІІ майбутньому танк буде головною зброєю атаки проти зміщених позицій. Але токи що не сталося, подаємо доказання з досвіду боїв на західному фронті та в Єспанії. Тоді йди побачимо, що ставити прогноз на підставі досвіду еспанської війни про роль танків у майбутніх європейських конфліктах треба дуже й дуже обережно.

Битва під Комбрє 20. II. 1917. року. На фронти в 11 км. англійці скупили 6 дивізій, 9 курінів танків (387 машин), 1000 гармат та Корпус кінноти. Атака розпочалась в 6. годині ранку. Пішли в наступ танки разом із піхотою. Артилерія утворила архівеву зону. Англійці просувулися на 8 км., захопили 2.000 полонених і 100 гармат. Втрати англійців вносили 4000 вояків і 107 танків, які вибули з ладу головно не від ворожого ушкодження, а лише через механічні перешкоди. (Це нам ясно відповідає, що під час були заскочені неподількою Й не використали огня своєї могутності артилерії).

Бій коло Аміену. В цьому наступі взяли участь 430 англійських танків в боєвій лінії і 150 в резерві. Вони розгорнулись на фронти в 16 км. Французи мали — на 2,5 км. 90 танків. Погода сприяла копальні. Стояв туман. До того англійці пустили ще димову зону. Танки вдерлися на 10 км. глибини. За ними поспішала піхота. Було внищено майже 6 німецьких дивізій, захоплено штаби. Німці стратили 22.000 полонених і 400 гармат, як англійці втратили 100 танків і французи 40.

В Єспанії танки беруть участь рівночасно в атакі зміщених позицій, і обороні, і в полевых боях. Однак їх було зазало Й до того ж їх не концентровано в значних об'єднаннях для рішучих дій. Найбільші земляння танків ми бачимо у великий офензиві Міехи — 100, на північ від Мадриду. Однак Й тут він піде не атакує всім танкам одноразово, а розділкоє їх між корпусами. Під Санчанієром націоналісти нагромадили 250 танків, але по місцевих умовах (гріська місцевість) не могли скермувати їх на одному відтинкові. Таким чином в Єспанії ми не бачимо масування танків. Тому неможливо повіяти з їх дій належну науку.

Навагам, хоч танки дружно, жертвоно та часом корисно співпрацювали з другими родами зброї, однак їхня роль була без порівняння меншою, ніж в 1917-8. рр. Крім зміцнення приччи до зменшення ролі танків в Єспанії необхідно додати, що оборона юкож винайшла зручні засоби для протидії танківм акціям. Протитанкові гармати, міномети, різного розміру перешкоди, ручні гранати, зручна акція піхоти, можуть успішно поборювати атаку танків. Військові дослідники стверджують, що в сучасний момент танкова оборона швидше прогресує, ніж атака. Французький генерал Кульман у «Франс Мілітер» зазначує, що французькі противтанкові 25 мм. гармати цілкоміто пробивають панцирі великих танків (6-тонні німецькі і 3-тонні італійські Фієст-Ансальдо). Німецькі ж противтанкові гармати 37 мм. дають

дуже добре виступають советських танків Т-26 (себто 8-тонні з півштурмом в 12 тон), і вистачає чимало висереди советським, армію Т-26 (18 тон, панцир 25 мі). Еспанський досвід доводить, що танки советського виробу Т-26 значно ліпші, ніж всі італійські Фіт-Ансалльо. Останні від гарматнього вогню швидко ушкоджуються, крім того вони не в staat витримати авіабой із советськими танками Т-26, надійт' коли значно переважають останні своєю кількістю. У «Ревю де ля Монд» генерал Арманго, професор французької школи, вказує, що ті ж самі німецькі танки незручні для маневру, мають повільний рух із місця, а також, коли треба рушити назад. Другий дослівник знову танк назначає, що советські танки наражаються на небезпеку знизу, їх легко може підрвати піхота ручними гранатами. Навіть майже всі зразки танків мають технічні дефекти, слабу оборону з-заду й можливість вибуху під час обслуги в тільких дуже тяжких, і не може тривати довго, надто в літі пока звично виснажує обслугу. В липневих боях під Мадридом при 40ступенях жарі советські танки валили часто фронт тому, що їх обслуга не центримувала спеки. Здається, як довели події в Єспанії, найбільш зручні середні танки, вони досягнуть опанування, мають силну зброю (гармати й кулемети) і вистачаючу маневровість. ВІМськові дослівники зазначають, що захоплення швидкістю танків (60 км.), яке було помітне в усіх арміях, не щикнається бойовими обставинами. 30 км. на годину шілком вистачає для тих завдань, які покладаються на танки. Тому було б доцільно задати силу мотору використати на сильніше опанування та сувороєм танків.

Таким чином еспанська війна виявляла деякі технічні лефікти мозерних танків та довела, що зручно організована оборона гарматним вогнем та досвідчений мужній стрілець зуміють дати танкам відсіч. Хоч танки можуть продергтися через перші оборонні лінії й півні просунутися у валекс запілля, але їхній рух мусить обов'язково підтримати сильний гарматний огонь і слідом за ним повинна наступати піхота. Во лише вона в силі опанувати та міцно тримати ворожі позиції. (Ту науку і нам, українцям, треба добре запамятати). Отже піхота лишається головною зброєю. Танки лише її допомагають. Тому й слід при обороні скупчувати кулеметний та рушницький вогонь проти ворожої піхоти. Шо ж до танків, то їх будуть нищити гармати, а їх рух зетримуватимуть різного роду перешкоди. Навіть коли танки просуваються в глибину оборонних позицій, а ворожа піхота буде зетримана кулеметним і рушницьким огнем, то танки нарешті затягнутуть, або з тяжкими втратами підступлять назад. Послідує танктику в боях часто, і то з успіхом вживали як еспанські націоналісти, так і червоні.

ПОВІТРОВА ФЛІОТА

Повітряна флота пілігрима мало більшу роль в еспанській війні, ніж танки, хоч кількість літаків була незагало незнач-

ною. Пригадаємо, що в січтій війні змагались тисячі літаків, а в еспанській армії повітрова флота була слабенькою, 200 бойових літаків і 100 в резерві, та до того ж старих систем. Генерал Франко набуває літаки німецько-італійських фірм. До червоних же прибувають літаки та обслуга головно в СРСР і лише почасті французьких та англійських фірм. Тому виглядає, ченаче в Іспанії змагається повітрова флота німецько-італійська проти советської. Це була, так би мовити, репетиція спротивної війни між цими державами.

Коротенько скажемо про технічну якість аварій. У червоної флоті англійські та французькі штурмовики (бомби) Фері і Девуатін, двомоторові бомбардувальники Потез 54, Блош 200 і 210, решта советські. Бойці I-15, I-16. Бомбардувальники, так звані Катюші, нарешті штурмовики для безпосередньої атаки військ Р-5. По останніх відомостях в Іспанію цінні прибули наймодерніші советські бомбардувальники, так звані скороності. У підсумках бойці італійські Фіят, німецькі Гайнкель, Араго, бомбардувальники італійської Савоя Маркеті, німецькі Юнкерс є2. Військові дослідники подають такі характеристики цих літаків: бомбардувальники Юнкерс є2 не досить стійкі в обороні, не мають посової вежі, а з двох залих одна стріляє назал та на боки, а лодіння лише вперед. Літаки Савоя Маркеті, хоч мають ліпший захист, але їхні вежі не досить рухливі. Взагалі бомбардувальники не витримують нападу 2-3 бойців. Ногнева міць Гайнкель і Араго (по два кулемети) назагал велика. Фіят — ЦР-32 чутливий за атаку з-переду й при уникненні раніше вторіють, якщо впадуть на землю. Советські бомбардувальники Катюша є досить високої якості. Вони звичайно переважають винше згадані бомбардувальники італійсько-німецькі, крім молдерного німецького Дорніє. Добре підіймаються також советські штурмовики. Літаки бойці італійсько-німецькі, назагал рідновартні советським бойцям. Але своєю бойовою тактикою дещо їх переважають. Згідно з останніми відомостями видно, що під час Італії будують серії більш модернічних літаків, чимале вони не забувають їх завчасно зрадити на еспанському фронти.

Дослід дозволяє, що бомбардувальники назагал не витримують бою з більш швидкими та рухливими бойцями. В Іспанії бомбардувальники звичайно роблять напади групами по 8 літаків, під охороною 8-12 бойців. Всієн вони літають на висоті до 2500 метрів і вище. Ворожі бойці ніколи не атакують бомбардувальників, поки не впораються з їхніми бойцями. На більшіна південні загрожує бомбардувальникам від ворожих бойців юри Іхніому відповіді після нападу. Бойці вежкоюються попри бойців охорони й атакують бомбардувальники з-за хвоста. Цю атаку мусить відбивати задній стрілець, але його огонь здебільшого слабий, від у більш. Треба зазначити, що найбільш агресивні великі бомбардувальники, та їх ще з моторами великого холодження. Тому кожного з них мусить охороняти 4-5 бойців. Але коли бомбардувальники тієї системи летять групами, тоді їх охорошу можна зменшити, пружнити на не лише двійну скількість

бійців. Також виявилось, що літаки в своїх боях застосовують тактику нападу ззаду, а тому виникла потреба забронювати прицільне місце кабіну літака ззаду.

Такі властивості бомбової спричинялися до відповідної організації повітрової флоти в Іспанії. Так повітрова сила в капітальності складається з двох третин більш і однієї третини бомбової. Правоподібно маєте така пропорція й в червоної. Крім того червоні ще мають коло 40 штурмовиків, але вони звичайно призначаються тільки для спеціального завдання — обстрілювати війська.

Уникнення з повітря великих міст не мало великих руйнуючих наслідків, яких сподівалися військові кола. До цього причинилися такі обставини: високо піднеслась сила противагунської оборони й сучасні зразки гармат ладко усішніші в поборенні літаків, ніж це було в світовій війні. Зокрема добре поцінюють німецькі гармати, советські ж значно слабіше. Тому повітрова флота знищена при своїх нападах вдень тиматися 3-4 тисячі метрів, а не перешкоджує добре поцілювати важливі об'єкти. Налад же вночі, зрозуміло, не дає добрих наслідків. Друге: в обороні великих міст відіграють важливу роль літаки, бо їх вони намагаються за всіку ціну не допустити до нападу. 3) Необхідність мати значний відсоток більш для охорони своїх бомбометчиків значно зменшує їхню активність. Ось чому великі міста та важливі об'єкти, зорганізувавши противліткову наземну та повітрову оборону, менин цікавляться на небезпеку, після інші частини затілля. Також виявилось, що маскування від нагляду з повітря важливих об'єктів, як напр. вертоліт, фабрик зброя, музії і т., на які головно полюють ворожі літаки, набирає великого значення. Крім того в Іспанії виявилось, що модерні літаки зо скорістю менше 300 км. на годину, як напр. німецький Генкель (355 км./год.) потребують добре приправлених площ для посадки, бо без них вони ушкоджуються, а іноді зовсім псується. Також доведено, що наявні скерість модерніх літаків зменшує їх маневрову зручність у боях. Бо ж, щоб перемогти ворожого літака, апарати мусить міняти часто свої позиції. А ця змінливість не дає змогу зробити короткий віраж, щоб знову опинитися ззаду ворожого літака. Напр. при скорості 400 км. (годину) дуга для повороту 800-900 метрів.

Однаке не зникаючи це цей дефект у Німеччині, в Італії, в інших державах будують уже літаки, які визначаються надзвичайною скорістю.

В Іспанії повітрова флота при виконанні різноманітних завдань, які на них покладалися (розвідка, бої в повітрі, напади на затілля, допомога наземним військам) несеуть важкі втрати. Вираховано, що за місяць повітрова флота втрачає до 25% свого складу. А в період важливих операцій навіть більше. Надається за 3 місяці повітрова флота мусить бути цілком відновленою. Тому треба мати свої фабрики літаків, щоб не опинитися пареніті без своєї повітрової флоти.

Тепер ще засуємо ролю повітрової флоти на вислід на-
земних операцій в Іспанії й тоді зробимо загальній висновок.
Перший період іспанської війни націоналістичні літаки уможли-
влюють транспорт іспанських військ в Іспанію, стримуючи
запад червоних кораблів на транспорти. Дальше вони дужче
співпрацювали з пілеском генерала Франко аж до штурму Мад-
риду. Під Мадридом вони змагались у численних боях із червоними
літаками, часто бомбардували Мадрид та інші обекти й допо-
магали наземним операціям. В свою чергу червоні літаки також
нечіло спиратися до успішної оборони Мадриду в різних її
фазах.

ОПЕРАЦІЇ ЧЕРВОНИХ ЛІТАКІВ ПІД ГВАДАЛІХАРА

Цю подію уважно студіює військова преса й дехто на її до-
свід робить лалеко будучі висновки. Отже б. З дії італійські диві-
зії слабого складу коло 20.000 вояків перенесено з-під Малк-
ти на 2000 цивільних автаків із Сігуенци 500 км. Ці дивізії було
укомплектовано стрільцями і підстаршиками з безробітних се-
лець, буєших добровольців і абісинській війні, навіть статистів
із фільму «Синій Африканський». Старшини з частин чорних
сорочок. Лише виниця команда та старшини генеральської булахи
з кадрової армії. Розуміється, ті ново сформовані дивізії не всти-
гли покищо ні набути відповідного досвіду, і як слід язведно
запізнатися, ті відразу створити цілком боєздатні частини для
операцій на невідомому терені в умовах неподібних до італійсь-
ко-абісинської війни. В цьому, думаємо, одна з головних причин
їх неуспіху в гваліхарських боях. Ці дивізії скупилися разом
із своїми моторизованими частинами в Лі-тоба Альгіона. Друга
дивізія (моторизувана) була скермощна по шосе в напрямку
на Гваліхару. Перша дивізія маршрутувалася на схід по полівій
дорозі. Операція розпочалася 8. і до 11. обідні дивізії просуну-
лись на 40 км вперед на фронті 10-12 км. Закопали Трігук, Брі-
гусенці і погромчували вже Гваліхарі. Червоної зачепкою їхні
небезпечні для них рухом скермочують свою повітрову фльо-
ту (з веродрому Алька де Генарес) 17 км. від Мадриду на Гва-
ліхару. Десятого липня 100 солетських літаків, 12. настіва-
ють ще 50. Однієїнного першу групу літаків переводять роз-
візу, 12. вони несподівано атакують другу дивізію, що розтяг-
нулась на 20 км, у глибину по шосе. Погода сприяє нападові.
Дощ і дуже низькі хмарі дозволяли літакам заміднати бомбами та
розстрілювати з близька що кольнути по висоті 100-300 метрів.
Найточнішо літали солетські штурмовики. Скинуто 500 бомб,
випало із кольону 200000 кулечетників стріл. У висліді ця ко-
льона здеморалізувалася, не можчи змогти віднайти будь-якого за-
хисту і від своїх гармат та кулеметів, ні під місцевих укриті. По-
биті дороги терені рівнин як стіл. Націоналістичні літаки не вклі-
гали в цей день через небісповідану погоду. 13. солетські літаки
аношу роблять напад, а червона піхота легко добуває Трігу-

ек. 14/15 бої припиняються. 16. советські літаки роблять напад на Брігуену. З них змагається ескадрилья Фіят. Лише 18 піднімають 4 бомбари. бригади червоної в-під Мадрид. Вони разом із літаками атакують націоналістів і захоплюють Брігуену. Пачася відворот націоналістів. Советсько діяльність енергійно їх переслідує, бе по запіллі, циничні західницькі двірець у Сігуенса й потяга їз воєнними припасами.

Отиє без сумніву советські літаки були головним чинником, що сприяв наступу націоналістів 12, наскільки їм тяжко отримати і до жайже 18. тричів оборону цього важливого відтинку.

Таким чином повітрова фльота влучно ішагала ролю стратегічної резерви. Вона ж дала час для скручення червоної бригади в-під Мадрид, з також сприяла знищенню успіхам червоної при переслідуванні націоналістів. Які ж висновки можливо зробити з цих операцій? 1) Советські літаки дуже добре вивязалися з ситуації. Вони своїми чинами заперечили той загальний погляд, хібіто прикра погода, зовні, туман, позиції хмарні не сприяють, якіші літаків, якого то погляду лосі тривалися піл士кові кола. Дійсто, для боїв у повітрі, для бомбометання, розвідки, напіті, полетів на значну віддалю така погода несприятлива. Однаке для важливих нападів по військах у поході, така погода якраз падається. 2) До неуспіху націоналістів спричинилася та обставина, що вони не зорганізували під'якої охорони свого руху, що було їхньою великою похибкою. І тому вони були заскочені несподіванкою. Думаемо, що навіть дисциплінований рушничний огонь пішими підділами примусов би літаки брати більшу висоту й мати би їм дедалі втрати. (Як зазначено, ці зміні є недармо ще були сформовані й тому швидко заломлені). 3) Повітрова фльота націоналістів хоч вона була слабшою від червоної, все ж мусіла більш активно реагувати на ворожий грізний напад, захищаючи свою під'яту. Отиє имена влучних акцій червоної літаків, їхнім успіхам сприяли її помилки націоналістів. Цю науку інкористали націоналісти і в звичному таких маневрах не трапляються. А зміна чорної стрілки, яка понесла найбільші втрати в цих боях, в дальшому в операціях під Більбао та Сантаандер ниявала велику боїздатність і маневрову зручність та цілком себе регабілітуала.

Наведемо ще деякі корисні приклади з операційних чинів націоналістичних літаків. В боях під Більбао, Сантаандер і Гіхоном їхні акції звичайно допомагали успішні більшовічні чинів на сухопуті. Також і в дипневських боях на північ від Мадриду вони відіграли дуже поважну роль стратегічної резерви, поспішаючи під Більбао на допомогу слабим націоналістичним відділам, залатюванням генералом Міхелем. Вони то звичайно спричинялися до затримання наступу червоної, а потім разом із резервами генерала Франко викинули червоної із загрожених районів.

Отже як ми бачимо, в Єспанії повітрові фльоти були однозначно важливіших частин військової потужності. На тих же відтинках, де червоної або націоналістів переважали ворога своєю пові-

троного фльоту, це відряду відбивалось негативно на вислідах боїв. Також літаки успішно змагалися проти кораблів ім. корі. Нар. червоні літаки посягли післяйші корабель Еспанія 155.000 тон і він потонув через 45 хвилин. Це все підкреслює доводить, що в майбутніх конфліктах повітрова аброзі відіграє важливу роль як на суходолі, так і в змаганнях за панування на океанах.

Всі ці чини діють яскраво відкреслюючи, ті висновки, які зробили військові дослідники на підставі досвіду світової війни й технічного удосконалення морського летунства. Ми думаемо, що в майбутніх війнах, крім інших важливих завдань, повітрова фльота часто-густо буде відігравати роль стратегічної й частини її тактичної резерви, поспішаючи в загрозлені райони, або відсялюючи рішучий наступ ударної маневрової групи військ.

ОПЕРАТИВНЕ Й ТАКТИЧНЕ КЕРМУВАННЯ

Командний склад націоналістів передякав своєю якістю червоної. Головніші операції ген. Франка (крім боїв за Мадрид), як зазначено, скінчилися успішно. Крім того піціоналісти після неуспіхів не залимаються й швидко змінюють, єобі разу та знову беруть почин в свої руки. Червоні виникли дещо зручність в обороні й в коротких протиступах. Однаке ін одна їхня ширша офензива, хоч інколі обставини її сприяли, не здав значущих успіхів. Головна притиска не брак калівих старшина і майже повна відсутність високих командантів. Без сумніву, врятували їх від французької поразки старшини закордонних армій та поради штабовців з-за кордону, передусім червоноїх москалів. Як відомо, в початку війни кермунав військовою справою московський генерал Клебер і йому допомагали старатися генеральній булави.

Розглянемо головніші операції й зробимо деякі зазважи. Як відомо, широко закріпена офензива генерала Мінха після перших значущих успіхів заломилася. Головною причиною цього була та обставина, що політично був добрий, але переважно лого зде. Маючи на півночі від Мадриду північ 2 корпуси, 42000, а крім того підпоряднену групу (25 т.) і ще окрему резерву п Ескоріяль, генерал Мінха міг скористувати ваззичайно сприятливі обставини й новості різцю поразки військ Франка, що облігали Мадрид. Але він у пів з 5/6 призначав для атаки лінію З бригади, себто коло 7000 людей (реопту тримав в резерві). Ці бригади спромоглися далеко просунутись наперед і прорвати майже 12 км. фронт. Другого дня він не розвікав цього успіху, а ставить собі завданням наперед знищити спротив на закопленому терені окремих відкритих пунктів і розширити фронт. Він мусів, думаємо ми для пепілі рішучої атаки розгорнути принаїмніше впесь 5. корпус, 22000, і поставити йому залучення захопити Навалькарнеро й інші відрізати частини Франка від сполучення з Тетаверою. Підтіс же корпусом він міг повну злагу злонити спротив тих оточуваних ним місцевостей, де так зверто трималися націона-

діти. Попирання фронту мусіло йти далі на південний захід із загрозою зміцнення сусіднім із прорваним фронтом участком посіїт, а не фронтальним їх розширенням. Отже генерал Мінха не використував усіх можливостей і великих сил, вводив їх у бій по частинках, і невідповідно скерував свої зусилля для розширення зробленого прориву. Такі його акції значно затримали темпік його наступу і так штідна з початку для його ситуації потім змінилась на гірше.

Також, думаємо, генерал Давідя в останніх операціях для прориву залишного поясу від Більбао теж допустився деяких похибок. Генерал Давідя скончів досить війська і технічних засобів, щоб не лише захопити Більбао, а і полонити його гарнізон. Бо мета кожного не лише здобути важливий об'єкт, а ю можливості й зникнути ворожу силу, що його боронить. Наведу декілька фаз цього наступу щї тоді нам буде зрозуміло, про що Йде річ. 11. 6. генерал Давідя почав штурм залишного поясу, що складався з 3 ліній. Він розподілює більшу подолину своїх сил із тяжкою й наїттяжною артилерією для фронтального пророму цього поясу. На праве крило, яке оперувало по березі, а також і на лівому крилі, призначено порівнуючи невеликі сили. Напрямок яких був націленний, щоб відрізати шляхи з Більбао на Сантандер. Фронтальна група після перших трьох добових змагань прорвала їй пояс. Флангові почали сній рух лише 13. 6. Ці успіхи головної ударної групи відбилися негативно на настрою оборонців Більбао. Ворог захітається. Але на 14. 6. генерал Давідя вирішує змінити свою бойову частину свіжим військом і міняє пляц своєї атаки. Він на 14 ставляє завдання лівінічній групі (праве крило) просувуватись на Пленція, щї далі на Ліс-Аренас із метою відрізати лівінічні шляхи Більбао - Сантандер, а принаїмні держати цей шлях під обстрілом. На південну групу (ліве крило) він покладає завдання більш енергійно наступати з метою відрізати південний пляц Більбао - Сантандер. Отже мета оточити з двох боків Більбао. Але ні ту, ні другу флангові групи не підсилює свіжим військом. На фронті центральної групи притисніва наступа від 14-16/6. Права група спромоглася далеко просунутись наперед і оточувала Ліс-Аренас. Зірваний міст не дав їй змогу переправитись через ріку Нервіон. Ліва ж група лише поволі просувується вперед. Лише 17. 6. Давідя переходить до наступу на всьому фронті, але ворог уже отягнувся й ставить спротив. Бой продовжуються й 18. 6. Ввечері на 19. червоне командування зригає 7 мостів у Більбао й декілька заводів, і в 2 годині (ночі) Баскі бригади організовано відходять на Сантандер, а 5 їхніх батальонів змагаються з Більбао проти заархівованих астурійців, що почали грабувати місто. Однаке ніяких активних чинів з фронту Давідя не підприємає й лише в полуночі займає вже опорожнене місто. За весь час операції дісталось до рук націоналістів лише 10.000 людей. Головна ж сила червоної встигла відйті. Нам здається, що причинами цього були

такі обставини: генерал Давіді складає пляк прорвати залізний пояс в центрі. По кількості сил призначених на крилах щодо, що таке задання лише допомігове. До 14. 6. кому шастіть, можна ти свій намір, прорвати з поясі, нанести ворогові значні втрати, здеморалізувати його, але в менш найбільшого успіху він зупиняється, робить перегрупування й міжне поле. Він стрімко наступує переможної центральної групи, перекосить свої зусилля на флангові групи, однак не призначає туди відповідних сил. Зрозуміла річ, що флангові групи через брак сил не в стані щойно доконати так важливого для остаточної перемоги завдання в центральній групі вичікує. Отже згодно з нашою думкою генерал Давіді перед початком своєго штурму мусів або інакше розподілити свої сили, себто більшість їх скермувати на флангові групи (тоді вони мали б спроможність відрізати ік пішнічний, так і пішнічний шлях) або коли він покаже рішення бити ворога центральною групою й це він успішно доконав, то треба було не давати червоним ж однотинку, ні змоги упорядкуватися, а на плечах розбитого ворога ще 14. 6. щілько просовуватись вперед і захопити Більбао. Тоді б червоні не встигли так організовано відвести свої сили з Більбао і була б одержана рішуча перемога. Крім того були б зменшенні й втрати, які понесли націоналісти в боях 17. і 18. з ворогом, що за два дні перерви настулує центральної групі дестиг упорядкуватися. Як відомо в під з 14. на 15. 6. одна астурійська бригада захопила фронт, а дивізія басків (які боронили центр), зовсім втратила свою боєздатність. Такі можливі зробити званаги щодо плану генерала Давіді та його здібності.

Але проти зразковою є операція націоналістів під Сантандером. Там насправді про своїх сил націоналісти скупили на лівому крилі з метою відрізати гарнізон Сантандера^{*)}. На решті ж 90 км. призначенні були ненадійні частини. Отже пляк ціком відповідав обставинам, а переведено його наступом рішучим безупинним і плавновим. Тому і дай він такі бліскучі наслішки. Як нам вказано, було захоплено 90.000 людей.

ТАКТИЧНІ ЗАВВАЖЕННЯ

Націоналісти захопували таку тактику в боях проти змінених позицій: вони завжди в першу чергу переважали сконцентрований гарматний вогонь, запісля ж рубінували нападами літаків, а потім переходили в атаку, яку піддержувала повітрова флота, обстрілюючи застаковані участки фронту. Самі атаки вони перевелили адень, зате нічні бої траплялися рідше. Нащаки, червоні часто-густо переводили атаки вночі, намагаючись запобігти під покровом темряви величним огневим втратам і зійтись на боюгнеті з ворогом. Треба зазначити, що в боях в Іспанії, як із боку червоної, так і націоналістів, поважну ро-

^{*)} 5 див. на фронті 25. кв., щи на 90 кв. 4 бриг. і 1 див.

ю відіграл гарматний огонь. Це передусім виявляється в боях при прориві залізного пояса під Більбао. Там найтежчі гармати, як доволять учасники цих боїв, розбивали в шент бетонові укріплення. Це наводить на думку, що розрізна сила тих гармат була дуже великою. Так під Більбао літаки дуже допомагали атакі висот покритих лісом, запалюючи їх термітовими бомбами. Це дуже деморалізувало оборонців і вони щоді залишали місці І вигідні позиції. В Єспанії такоже, як і в світовій війні, кулемети були дуже влучним оборонним засобом проти атаки. Як зазначено вище, ізвіть невеличкі частини могли довший час триматися й зберігати ворогові тяжкі втрати.

Щодо кінноти, то вони найже ніякої ролі не відігравали в цій війні. Бо ж в єспанській армії було лише І ліквідні кінноти, та і та розпорішилась в час повстання. В мароканських частинах було декілька дивізіонів кінноти. Вони в першій макензійській періоді допомагали, наступові, скріплюючи фланги червоної. В боях за підступи до Мадриду ця кіннота потерпіла значну поразку від танкової колони червоної, яка заскочила її з-заду й знищила дві сотні. В наступному ці кінні вілліні були змінені технічними засобами, але важливої ролі не відіграли.

Характерною рисою єспанської війни було, що ми не бачили дждо останніх часів переходу військових відлівів з одного фронту на другий, як це часто трапляється у горожанській війні на теренах бувшої Росії, підто чікі червоною й білими москалями. Крім того, в залізі Франція не відбувалася кі повстанчих рухів із покажчих заворушень. Проте в червоної виявлялися наївні озброєні повстання. Лише в боях за Сандартес та Гікос нарешті починається перехід червоної частин до націоналістів.

НАУКА ДЛЯ НАС

Ми паже зазначили, що міліційного характеру війська можуть швидко організуватися і набути бойовитності. Надто добре вивязуються вони в обороні. Отже беручи на увагу, що в першій етапі нашої боротьби в нас ще буде бракувати регулярних частин, треба цю обставину взяти під розвагу. Досвід єспанської війни дозвілить, що той, хто зумів одразу створити авторитетний державний і військовий профіл, приступити в частинах диспилінну, організація добре зброя, має перевагу*). Однаке, як бачимо, регулярні частини творили все ж головну силу генерала Франсіко й переважали своюю якістю міліцію червоної. Тому в нам у майбутньому треба змагатися як можна швидше організувати якісні регулярні війська, щоб навколо їх починалися вже І допомагали їм у боротьбі нерегулярні повстанчі маси. Назагал, як у націоналістів, так і в червоної було обидві командного й технічного складу, так головною мірою кількість підготовленого елементу. Україна в майбутній визвольній війні набудеться

*). Бо лише регулярні частини здібні під широкі офензиви.

в далеко кращій ситуації, бо ж як відомо большевицька мілітаризація спричинилась до піднесення військового знання та створення значних кочандінх і технічних калпів, з також і мільйонів вишколених резервів. Тому на Східних Землях в перспективі можливо буде створити Лізначі регулярні частини, і навіть до них поповнення. Також і на Західних Землях нині маємо 450-500 тисяч стрільців, що перейшли військову посуху в лавах польської армії. Бракує тільки старшинського складу. Нарешті та еміграції в Європі, і за океаном існують кадри ветеранів військ, старшин і підстаршин. Вони теж допоможуть у візвольній боротьбі. В Іспанії ви бачите, що поза воронинчи фронтами стояли великі держави. Беручи на увагу сучасну політичну ситуацію, з таєж і велику ролю української проблеми в розвиткові східного питання, можна бути певним, що й український народ у боротьбі за свою соборну державу не лишиться важітним.

Залізнича комунікація в ССР

Від часу, коли московські більшевики завели колективізацію та створили індустріальні центри, комунікації в С. С. С. Р. набрали першорядного значення. Від якості й скількості залізничних, водних і звичайних шляхів та відповідного їх обладнання залежить у великій мірі вдача всіх «п'ятілітка». А найголовніше, військова політика С. С. С. Р., бо більшевики мають величезну зброю, модерну узброєну. А виникнення воєнної техніки потребує багато добрих залізничних і звичайних шляхів. Для нас буде важко знати, як справді стоїть в С. С. С. Р. справа з комунікацією.

Німецький журнал «Віссен уна Вер» з серпня 1937. р. по містюві статтю: «Комунікаційне питання в С. С. С. Р.», що її написав Бертольд Вільямовський, асесор у міністерстві комунікації ініціатором Німеччини. Поміщуємо у вільній передачі думки цього спеціаліста по справах комунікацій:

Ця стаття має за ціль подати загальний погляд на залізниці в С. С. С. Р. Наперед порівняюмо комунікаційні справи в С. С. С. Р. з такими у Німеччині, щоб якніші представити стан і питання більшевиків щодо комунікацій.

Довжина залізничних ліній в С. С. С. Р. вносить 82,000 км. Всі залізниці є державними. Поверхня С. С. С. Р. виносить окрізло 22,500.000 км². З цього на Європу припадає 6,000.000 км², а на Азію 16,500.000 км². Цей поділ не є точним. Він залежить від того, куди ведено граници через Казахстан між Азією й Європою. В С. С. С. Р. мешкає окрізло 166.000.000 мешканців. З цього на Європу припадає 128.000.000, а на Азію 38.000.000. Отже в Європі припадає на один км² 21 осіб, а в Азії 2,3. Коли беремо середню густоту населення для цілого С. С. С. Р., то на км² припадає менше, ніж 7,7 особи.

З поданих чисел можемо зробити висновок, що залізнича сітка в С. С. С. Р. є надзвичайно рідкою. На 100 км² знаходимо тут тільки 0,37 залізничного шляху, а на 10.000 мешканців тільки 5 км. Німеччина має окрізло 69.000 км залізничних під'їздів, з цього 54.500 є власністю держави. Поверхня Німеччини виносить 471.000 км² і має неподалік 67 міл. мешканців. На 100 км²

припадає в Німеччині 14,7 км² залізничного шляху, а на 10.000 мешканців 10,3 км.

По порівнянні поданих повище даних одержимо таке відношення чисел, при чому перше відноситься до Німеччини, а друге до С. С. С. Р.:

Довжина залізничних шляхів	як 1 : 1,2
Поверхня території	як 1 : 48
Число населення	як 1 : 2,5
Густота населення на км ²	як 1 : 0,052
Густота залізничної сітки визначена в км : №	100 км ² як 1 : 0,25

Густота залізничної сітки визначена в км на

10.000 мешканців як 1 : 0,49

Останній два порівняння важкі. Вони показують, що німецька залізнична сітка є сорок разів густішою від більшевицької та, що під кожного кілометра припадає два рази більше залізничного шляху, ніж на горожанника С. С. С. Р.

Якщо б ми могли перенести до Німеччини полані вище відносини залізничної комунікації в ССР, то Німеччина мала б 3,500.000 населення й тільки 1.750 км залізниці. Треба додати однаке, що на півночі С. С. С. Р., в тундрі і в околицях вітного овру немає ніякого людського життя й господарської діяльності, а тому й повище порівняння випадає на некористь С. С. С. Р. Але навіть тоді, коли ми зменшимо поверхню С. С. С. Р. до половини, себто відіймемо всі ті околини, ле поділа не може проявляти господарську діяльність, і змістимо все населення на другій половині, то й тоді залізничні відносини в порівнянні з Німеччиною будуть застрашаючі. Тоді Німеччина мала б на цілій своїй території тільки 7.000.000 мешканців і 3.500 км залізничного шляху. Таке не має автотранспортними міряті відносини в С. С. С. Р. відносинами, які панують у такій наско розвинутій державі як Німеччина, а тільки представити, які переважно труднощі місцевості С. С. С. Р. до переборювання в своїй залізничній політці. По-перше кидається у зв'язі, що С. С. С. Р. має мало населення до своїх просторів, і по-друге ріденьку залізничну сітку, як також, що залізниці мусить переборювати величезні простори. Так виглядає справа, коли залізничні відносини розглядаємо загально в цілому С. С. С. Р. Однака в С. С. С. Р. знаходяться краї, які мають майже таку густу сітку, як деякі європейські держави. Між іншими советська Україна має найгустішу залізничну сітку в С. С. С. Р. Однака це осібна тема, її відповідь не будемо її подрібно розглядати.

Мусимо ще доповинити повище порівняння щодо служби, яку виконують залізниці. В минулому росії німецькі залізниці перевезли півтора разів більше осіб, ніж більшевицькі, і два рази стільки товарів. Отже перевізна спроможність кожного кількометру німецьких залізниць є два рази така величина, як в

С. С. С. Р. Відносно особового руху на залізницях мусимо пам'яті під увагу число населення в обидвох країн і тоді побачимо, скільки мало людей в С. С. С. Р. може користати залізниці.

Болгарська залізнична політика поставила собі в найвищому часі завдання оздобити при помоці залізниць величезні простори, в яких розвинулось господарське життя, і звязати їх із головною залізничною сіткою, яка ще сама все є добре розвиненою й слабкою.

План залізничної сітки в С. С. С. Р. простий. Задумана є це радіальні получлення, які нечаче бути вибігають із важких центрів краю як напр. із Москви й Ленінграду. Поперечні получлення рішкі, особливо на гранічних державах. Такий характер московських залізниць за царських часів при централізаційних настроях уряду був дотриманий. Централізований уряд хотів звязати покрайні далекі землі з серединою краю. Царська Росія не мала ще таких великих занадобивань як сирівці як большевицька. Також не зуміла вона зважити індустріалізацію як большевицькі. Тодішні індустріальні осередки лежали в Москві й Петербурзі. Також і Донецький басейн в Україні розростався до великого індустріального осередка, завдяки покладам антрациту, а завдяки залізничній руді Кривий Ріг, що віддалений від Донбасу всього 500 км. Ця віддалі є майже така величина як між залізницею рудою в Львові та вуглем рурської області. Уральський індустріальний осередок ще не був толі розвинений. Царська Росія знала тільки про багатіт Туркестану, Західного Сибіру й загалі всіх казахських поселостей. Московська індустрія помагала їх отворити, але царський уряд не дуже торканся до великих діл. Аж на початку ХХ. віку змучено Москву з Владивостоком транссибірською залізницею. Вибудовано також ташкентську залізницю, бо в Узбекістані був центр управи бавовни. Однаке поперечного сполучення Туркестан-Сибір не було, хоч цього вимагали господарські інтереси. Така залізниця отворила б була доступ до дальних величезних мінеральних багатств, а передусім у Кузбасі (Кузнецькі басейни). Туркестан міг би бути більше продукувати бавовни, а Сибір забезпечити його дешевим збіжжям. Ділі був план будувати по-лунну сибірську залізницю, яка мала сполучити Оренбург через Аксіалінськ із Семіпалатинськом і Кузбасом, звідки мала долучитися до транссибірської магістралі. Однаке цьому противініли інтереси царської Росії, яка, як було сказано, передо дозволяла на будову поперечних шляхів. Шо більше, то жалоба кочиків підбіга в напрямку зовнішньої Монголії, і прагнення поширити московський вплив на Танга-Тува (Урян-хай) принесли царський уряд будувати нову радіальну залізницу лінію з Оренбурга - Оськ - Аксіалінськ - Сергіополь - Бахти - Чунгучак. Однаке згляду на кошти й на потребу будувати на заході залізничні шляхи, проект будови ще залізниці піколи юсе був задіянений.

В тім часі поширені таєвістив великої індустрії були віддержані від уряду дозвіл на будову бічних залізничних ліній в Азії, які мали чисто індустріальне, місцеве значення. Вони виїгдали з головної магістралі й ведуть в якесь місце, яке посідало багатства підземних скарбів. Однак ці бічні лінії не мали між собою прямого сполучення, тільки окружуючи деревою, через головну магістральну й розуміється, обтякували її до неможливості.

Аж московський реформатор Столін пішов у 1911. р. відтаки транссибірську магістральну й побудувавши другу паралельну до неї залізницу лінію з Оренбургу через Аксайськ-Павлодар-Барнаул-Кузнецьк-Мінусинськ аж до Іркутська. В тім числі транссибірська магістраль буда вже від Оїська до Іркутська двогорів.

Столін пішов на думці будовою такої залізниці уможливити колишній північному Каракстану, а рівночасно помогти розвиткові індустрії. Пого смерть переважала виконання цей заманяний план залізничної поділки царської Москви. Пізчас світової війни викбудовано тільки 318 км залізничного шляху з Оренбурга до Орська, а пізчіше 119 км із Славгороду до Павлодару.

На заході залізниці забудовані царським урядом остали в граничах Румунії, Польщі й інших, нині самостійних держав. Найближча північно-південна залізнична лінія, яка залишилася бывшою царською Москвою, це лінія Ленінград-Могилів-Олеса. З Ленінграду, Піскової, Пілощика й Мінська, себто на північ від Припяті, провадять кілька (8) залізничних сполучень із заходом. На південь від Припяті, себто в Україні, провадять вісім багато залізничних шляхів (6) до залізничної частини С. С. С. Р. В більшості ці залізниці виходять із Києва. Через поліські болота піде залізниця Гомель-Берестя-Литовський і друга Чернігів-Овруч-Городище. До румунської границі веде дуже мало залізниць, всього 4.

Пізчас світової війни царський уряд намагався вдергати в можливому стані ці залізниці, таї він пішов до розпорядимости, щоб могти доставляти військам високий матеріал. Нових залізниць не будовано, крім кількох ісплачених на заході. В Сибірі будовано нової розпочаті пересій війною. Нові не будовано. Царська Росія забудувала під час війни тільки одні залізницю, яка має також велике економічне значення. Це так звана мурманська залізниця, яка веде з Петербурга до Мурмансько (Александровська). Мурманськ є це одинока дійсно московська пристань. Вона може не зчорзає в землі й здати доступ до океанських шляхів, а також веде тут таких могутніх сусідів як над Балтійським і Чорним морем, та на Далекому Сході. Пізчас будови цієї залізниці пізчулаз Москва нараз перший раз голов на залізо і сталь. Українське залізо й сталь не вистачали й Москва скріпила індустріальні осередки в Уралі та в Кузбасі.

По складній горожанській шійні зішходилися всі залізниці в С. С. С. Р. майже в цілковитій руїні. Більшевики запізно зважилися рятувати залізниці, аж тоді, коли майже не було що рятувати. Індустрія була знищеною. В сама потребувала доволі часу до відбудови. Бракувало фахівців і технічних средств. Запізно зрозуміли більшевики, що залізниці є перетяжні.

Прагнення С. С. С. Р. до авторки поставило щілу індустрію Я цізгалі більшевицьку господарку перед новими завданнями. Більшевики зорганізували дві п'ятілітки. Не береться тут діяти сильку самих п'ятіліток, але хочемо торкнутися тільки тих звернень, що мають зв'язок із залізничною політикою.

Більшевики створили тільки п'ятіліток так звані комбінати. Ці комбінати мусіли добути й обробити в своїх граничах залізо, чугуль і різні сирівці. Що більше, такі комбінати новиції були добувати для себе й щоденну поживу. Однак це всюди це далося перевести. Індустріальний округ у Ленінграді й ділі залежить в цілості від повозу всяких сировин. В московській окрузі побічнисво значно від посередньої експлоатації бурого вугілля й існує намагання в цьому напрямкові, щоб московський індустріальний центр зробити самостійним. Число населення Москви зросло кілька разів під перебоєнного, тому для поділення внутрішньої комунації зелектрифікували більшевики в значній мірі підміські залізниці в Москві й Ленінграді. Крім цього більшевики задумали побудувати в Москві підземну відстанню до міста 40 км. Частинами вони вже служать, міському рухомі. Даліні індустріальні осередки зумчили більшевики з комбінатами. Треба відмітити, що більшевики в протилежності до царського уряду зважили в господарстві децентралізацію, щоб тим легше могли експлоатувати свої безмежні посіlosti. Така господарська політика має рішучий вплив і на залізничну політику. Залізниці мусили в першій мірі зробити життєздатніші різні комбінати, які нераз є більші, ніж Пруссія і Франція взяті разом. Такі комбінати не становили передніх якоїсь замкненої економічної цілості. Між поодинокими комбінатами бракувало залізничних сполучень, як також сполучень із метрополією в Москві.

Найніжніші комбінати є такі:

1) Без сумніву найважніший комбінат є Донбас-комбінат. Він обирає старий донецький індустріальний округ із вуглем (антрацитом). Кривий Ріг є залізною руловою в Дніпропетровськ. Цей басейн не тільки, що самий є самористачальним, але він мусить доставляти Ленінградові й Москві потрібні сировини. Для коротенького прикладу, що Донбас-комбінат має життєве значення для С. С. С. Р., дозволю, що в 1932, р. видобуто в Донбасі 44,000,000 тон антрациту, що становило 69,8% пісочі вуглеводневої продукції в С. С. С. Р. В тому самому році добуто 8,444,000 тон залізної руди в Кривому Розі, себто 70% усьої продукції в С. С. С. Р. Відновлювати Донбас-комбінат має ціла Україна.

2) Урал - Кузбас - Комбінат (У. К. К.) має залізну руду на Ураді, а вуголь в окрузі Кузнецька. Цей комбінат є казочко багатий. Його запаси сирів'я є невичерпні в цинічному розумінні. Обчислюють, що тільки кузнецький округ має в запасі 600 мільярдів тон найкращого вугля. Також залізна руда біля Магнітогорська, де знаходиться одна залізна гора, Магнітна, є іспичерпні. Невигода є тільки в тому, що колатині шахти в Кузнецьку є віддалені 2000 км від залізних гут у Магнітогорську. Через цей комбінат переходить тільки одна лінія транссибірської залізниці. Деяко тут большевики поїхалиши, але винні ще нема на цій лінії підігрюження. Цей комбінат виживається самий. В останньому часі збирається на початку цього комбінату. Причина в тому, що біля Телбес і в горах над Монгольською гратицею відкрито нові величезні поклади вугля. Цей вуголь не є такий нисковартісний, як біля Кузнецька, але з чимо-го вдається також виживати і тому наривається до уральських гут. Зате вуголь біля Караганди є тільки 1.000 км. віддалений від уральських гут і в цьому лежить його вартість

3) Далеко-Східній Комбінат має свій осередок у Комсомольську. Тут є центр усієї промисловості, яка є в поспішній розбудові. Незадовільно відкрито тут над рікою Бурса приблизно 200 км на північ під Амурської залізниці й на північний схід від Благовіщенська величезні поклади вугля. Вони простягаються на південь як до Чекунли. В долину на вибізах гірського хребта Малий Хинган шириться волана руда. І взагалі Далекий Схід є дуже багатий на якожі пільзечі й недзємні благіння. Добувані тут навіть у великий скінності золото. Тому, що комбінат може в долині сам виживати, є всякі передумови до його самостійності.

В кінці треба б згадати про большевицький Туркестан, хоч що є у властивому значенні комбінатом. Але тут удяється заскакання бавовни, тому Туркестан має величезнє значення для С. С. С. Р. В році 1933. виродували большевики 5.000.000 тон бавовни. Управління поверхня може побільшитися іще три рази, якщо б большевики спромоглися доставити місцевому населенню дешевого збіжжя в зятгалі, якщо б большевички же не грали тут на такі політичні труднощі як в Україні. На берегами Каспійського моря, як також над берегами долини річки Ємби простягається цілікі кафтові терени. Лісові багацтва в С. С. С. Р. є непічертані.

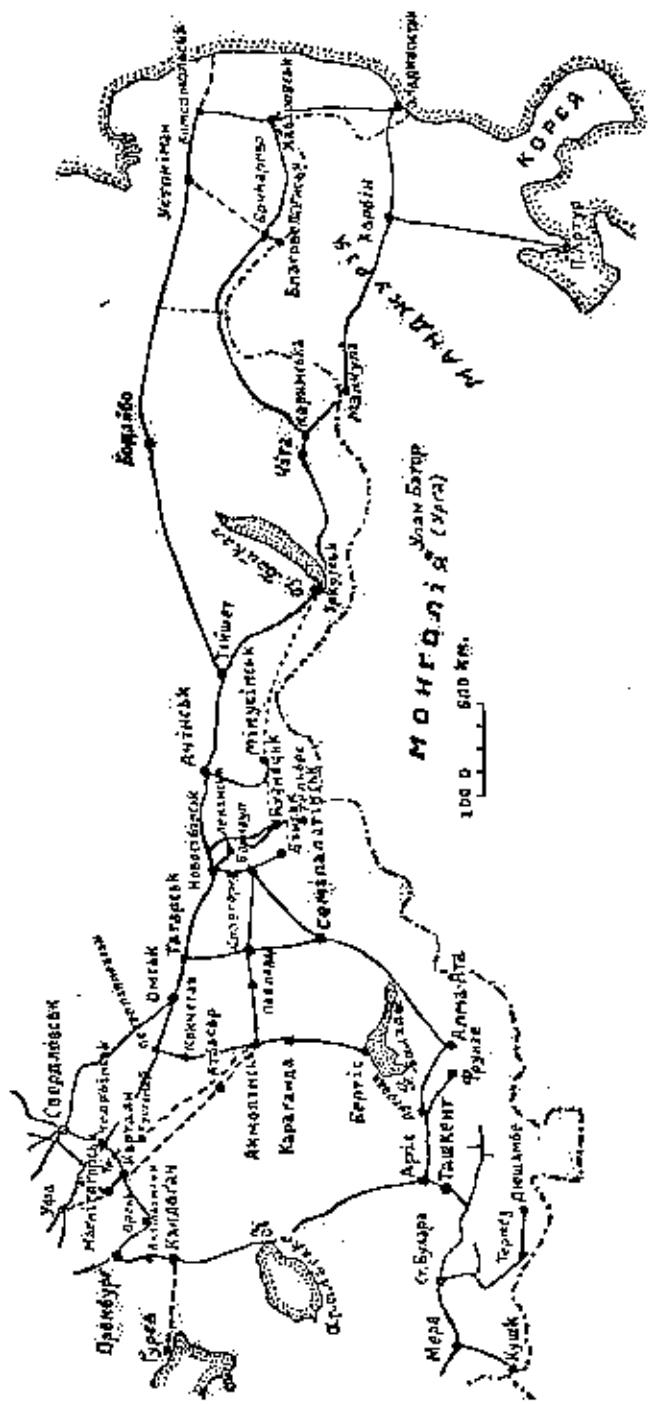
Безперечно, що створення комбінатів і децентралізація промисловості кладе величайші вимоги на залізниці. Большевики не могли вибудувати скоро потрібних залізниць, тому поділили існуючі залізниці на кілька. Найважливіші лінії мали бути вибудовані в модерній спосіб. Що менше важливих мало звертатися увагу, якоб рух шляком не пристав. Третійорідні залізниці залишено в спокою, або їх розібрали й матеріал, головно рельси, зумчали

до будови головних залізниць. Отже перший розвиток залізничної політики не був по правді відступ. Однак згодом залізничний рух піднісся, залізнича промисловість почала сильно підносити свої договори. Початкою будувати нові залізничні шляхи, які крім гospодарського мали не менше стратегічне значення.

Безперечно, що найважнішою залізницею, яку збудували большевики в Туркеніб. Ця залізниця замінюється на стації Луговая в Узбекістані. З цієї стації відходить бічна лінія на Ары-Фрундіє (давній Піннек). З Луговоя провадиться Туркеніб на Чектар, Альма-Ата (давній Верній) - Сергіополь - Семипалатинськ і в Новосибірську долуга до транссибірської магістралі. Туркеніб довгий на 1448 км і має в цілості 49 залізничних стацій, а ве значить один ліврець на 30 км. Кожного часу можна провести з Туркенібу бічну лінію через Джеркент до Кульбона в хісіхім Туркестані, або через Бакти до Чунгучас у Джантарі (Урумчи).

Крім Туркенібу збудували більшевики другу залізничну лінію майже тоВ самої довжини і рівнобіжну до Туркенібу з Петропавловська до міста Бертіс над озером Балхаш. Частина цієї лінії від Петропавловська до Кокчетав була збудована, але без шин, під час світової війни. Пустир'її в рух Троїцький, який потрібував для більшевицької армії збіжжя, яке знаходилося у величині скількості біля Кокчетав. Для цієї підлінні він приказав розібрати рельси з частини туркенібської залізниці, яка була в будові біля Семипалатинська і подожити їх в Петропавловські в напрямі до Кокчетав. Рік пізніше прозовиско що лінію до Акмолинська, а згодом до Караганди. При кінці 1935. р. збудовано останню частину з Караганди до Бертіс. Ця залізниця отворила доступ до третього великого вуглевого басейну в С. С. С. Р. (1. Донбас, 2. Кузнецьк, 3. Караганда, а на новій 4. Буряк на Далекому Сході). Крім цього можуть використовувати більшевики поклади мілкої руди в Коунрад над озером Балхаш. Запаси мілкої руди мають виносити більше як 2 мільйони тон, при чому руда має 1,1% чистої міді. Крім міди, знаходитьться над озером Балхаш вольфрам, молібден і олово. За стації Неліда на цій лінії знаходитьться тепер у будові бічна залізниця довжиною 415 км по місцевості Джескаган. Ця місцевість була досягнена провадозбіна при кінці 1937. р. В околиці Джескаган знаходяться ще більші поклади мілкої руди ніж біля Коунради. Обчислюють, що її буде тут більше 3,5 мільйонів тон, а має вона аж 1,9% міди. Знаходитьться тут також золото, залізо та інші нещіхетні метали.

Крім цих двох ліній є ще в ужитті, хоч не цікавістю, а їхні нові залізничні шляхи, які доповнюють залізну сітку Західного Сибіру. Сюди належить залізниця, що сполучує Орск-Картал-Магнітогорськ-Уфа, і друга, що лічується просто Акмолинськ в Магнітогорськом. Ця остання скорочує дорогу на 400 км для

зуття з Караганди до Магнітогорська. Рівночасно доходять служби, що є в будові ще одна дорога з Карталі до Кустанай.

Далі Кузнецьк одержав безпосереднє залізничне сполучення з Новосибірськом через Ленінськ. Хоча слухи, що є в на укінченні східної частини південно-сибірської дороги з Мікуніська до Іркутська, як це мав ще в першій Столітті. З цим була б позднієва транссибірська залізниця на укінченні, бо єдині частини залізниці є вже віддані в рух.

Однаке большевики мусять і в іншому місці будувати залізниці. Розбудова нафтової промисловості над Ембою вимагає залізничного сполучення до Каспійського моря, до кораблів-шестері. До цього часу відстежали большевики видобуту нафту рурами (пейпіг) довжиною 700 км до пристані Гурев. Однаке промисловість нафти підноситься, і проводи не вистачають. Тому большевики будувати залізницю до станції Кандагач, яка знаходиться близько 100 км від Актюбінська, через Темір до пристані Гурев. Залізниця є довга 550 км і має бути цього року готовою.

На Кавказі є в будові залізниця вздовж побережжя Чорного моря. Вона має сполучувати Кубань із Грузією, і відтягнути транскавказьку залізницю, яка сьогодні дотепер лучила С.С.СР. з Закавказзям. Чорноморська південна залізниця інаже готова. Бракує тільки кавалок із Сочі через Адлер до Сухум. Ця залізниця буле мати величезне значення стратегічне й економічне. Вона улетить большевикам уярмлення Закавказзя, а в другої стороні експлоатацію, бо в Закавказі росте першої якості тютюн, піднімів овоці, а також знаходяться великі мінеральні багатства. Обчислюють, що поклади мініму в Грузії й Абхазії перевищують своєю скількістю поклади в Сполучених Державах.

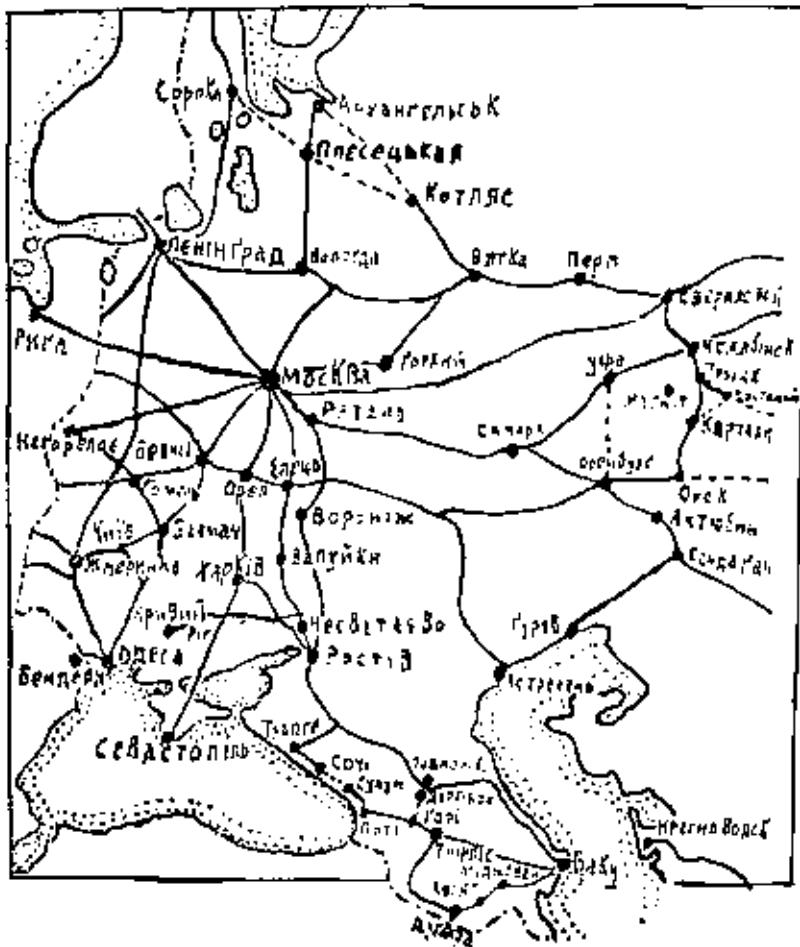
Транскавказька залізниця має бути служити головно для експорту нафти з Баку. Щоб піднести рух на цій залізниці большевики залектрифікували її на найтажчім відтинку, а саме через гірський пас Сурам.

Також большевики рішили будувати залізницю з Владикавказу (Орджонікідзе) через кавказький хребет просто до Тифлісу. Ця залізниця має бути довга 127 км і простягнеться в Дарг-Кох через провал Рок до Горі, щоб від неї можна було пізніше повести лучову залізницю до пристані Поті ніз Чорним морем, а післям і до чорноморської південній залізниці.

Є поже закінчена будова залізниці з Джугульфа до Аліят. Частина цієї залізниці з Аліят до Мілжанан була вже давніше в руху.

Найбільша половина залізниці, яку збудували большевики в європейській частині С. С. С. Р. це Донбас-магістраль. Ця магістраль має завданням доставляти масово спирт із донецького басейну до Москви й Ленінграду. Залізницю можна поділити на три частини. Перша частина довга 380 км є зовсім нопою й вона в-

де з місцевості найбагатішої на вугілля, Несвітєво, до Валуй-
ю, на північний схід від Харкова. Ця частини була найтижча до бу-
дови, бо вона веде крізь лівобережну височину. А треба було
зрівняти північний терен. Друга частини веде з Валуй-
ю до Ожерелья. Цю частину тільки перебудовано, севто вирів-
няло лінію та добудувано другу пару рельок. Третя частини ве-

де з Ожереля до Бірюлево близько Москви. Цю частину розбудовано й додано третю пару реборг. Перебудова багатьох великих стацій була звязана з великими труднощами,

На західних граніннях збудували балашовицькі коло нових залізниць. Вони більше тут розбудовували існуючі лінії та старалися піднести їх комунаційну спроможність. Багато заліз-

ити, які були знищенні під час війни, большевики відновили тепер знову, їх напр. залізницю з Озера до Бендер. Відбудовано також залізничний міст на Дністрі. Всі залізниці, що виходять із Києва мають беззагальну функціонувати. Міжнародна лінія Москва - Смоленськ - Мінськ - Негорелое розбудована після найновіших методів і правдоподібно потяги досигають тут 100 км на годину. Також і на північ завертають большевики свою увагу. Вже давніше було зв'язане місто Котлес залізницею з центральною московською залізничною сіттю. Тепер продовжують із Котлеса залізницю на північ, щоб експлуатувати північні ліси. Большини вже давно вирубали ліси західні залізниці й тепер мусить будувати бічні лінії та проповідувати головну, щоб дістатися до нових загасів дерева. Хочуть також довести головну лінію їх до Білого моря. Незперечно, що воно буде мати тоді ще більше економічно-торговельне значення як нині.

Однаке найбільше грізе большевиків Далекий Схід. Тут також будують большевики нову залізницю, яку п'янково вже за парського уркусу. Большини відпродали іонінським схізно-хіцьким залізницю через Маньжурую, тому можуть дійти тепер до Владивостоку лише одною залізницею, що веде рівнобіжно до лівого берега ріки Амура. Транссибірська залізниця була вже давніше двоторовою від Омська до Каримської. Большини добудували тепер другий тор в амурській області залізникі від Каримського до Хабаровська. Тепер беруться до розбудови другого тору від Хабаровська до Владивостоку. Новий індустріальний осередок у Комсомольську є вже сполученим із Хабаровським. При будові цієї залізниці большевики перемішали просто існуючий звичайний цілік у залізничний.

Однаке амурська залізниця є заблизько границі Маньжуруко, а тим самим грізної небезпеки на випадок війни з Японією. Тому большевики рішили вибудувати нову залізницю, так звану байкальсько-амурську магістралю (Б. А. М.). Вона починається в Тайшет на транссибірській залізниці, обходить байкальське озеро з входу на північ, перетинає вуглевий басейн Бурея, біля Усть-Омізи, і переходить через ріку Амур біля Комсомольська. В дільшому продовженні на схід досигає Б. А. М. морські півбереги. Є в передбаченні бічне сполучення з амурською залізницею, а також розгалуження до Нікополісська. Загально Б. А. М. довга 3000 км. Більша її частина переходить крізь окопину півчного морозу. На цій залізниці на поодиноких підтинках відбувається вже рух.

Також на південь від байкальського озера вибудували большевики кілька коротких бічних залізниць у напрямку до граници Маньжуруї. Так само поправили большевики звичайні шляхи, що ведуть до зовнішньої Монголії. Незперечно, що всі комунікаційні будови большевиків на Далекому Сході стоять у зв'язку з загрозою війни з Японією.

Дотеперішні виводи мали за мету представити зведені

погано від стаї залізничної сітки т. С. С. С. Р. безперечно, що зона дешо поширилася, а наскільки в порівнянні з широкими часами. Однакож повинні жані треба доповнити інформацією про стаї більшевинських залізниць і їх видатність.

Згідно індустрії т. С. С. С. Р. поставив залізницам такі завдання, що вони не могли їх виконати. Це, що можна було перевезти залізничною, буде багато разів менше ніж того, що більшевинський фабрикант вироблював й що треба було перевезти. Демачаці, які ставили більшевіків в своїх річках плавиль для залізниць, все не застосовувалися. Тільки в останньому році 1935. більшевинські залізничні виконали все, що їм було призначено, а інші була парчишка. Але це сталося тільки тому, що більшевіків збільшили товарові потяги, а зменшили особові.

Коли більшевинські залізниці перевезли в 1933. р. лише 268.000.000 тон товарів, то в 1935. р. було вже 375.000.000 тон, а в 1936 р. перевинили якість 400.000.000 тон. З цього виходить, що рух згустів. Однакож і біжучим році місячні справоздачі комісаріату комуїнкаші показують, що транспорт зменшується. Це стойте, у зважу з тим, що індустріальна продукція зростає, а залізниці не можуть виконати більших запотребовань.

Число вагонів, підадованих товарами, хіталося в останніх роках пересічно від 51.000 до 52.000 вагонів денно. В 1934. р. підсвічкою не число на 56.000, а 1935. р. на 68.000. В листопаді 1935. року перевинили більшевинські залізниці денно 75 тисяч вагонів. В році 1936. переступила від лінія цифра товарних вагонів 80.000, а в ліяних рекордних лініях осягнуто лиж 100.000. Це не вистрінчуюче число, коли порівнямо, що цікаві залізниці в листопаді 1936. перевинили денно пересічно 154 тисячі товарних вагонів. Однакож коли візьмемо під увагу, що більшевинський загравничий виїзд сильно зниж, то мусимо заключити, що піднімає внутрішній оборот. Цей внутрішній оборот мають передусім на думкі більшевікі при розбудорі своїх залізниць.

Більшевікі почали краще використовувати й льокомотиви. Під час коли в 1934. р. льокомотив товарового потягу осягала пересічно 170 км денно, то в р. 1935. піднісся біг на 190 км, а в 1936. р. цей біг досягав якість до 210 км. Льокомотиви особових потягів зосергали денно 250 км. Для налітнічних років появу більшевікі підністи цей біг на 320 км.

Товарний возін перебігали в 1934. р. пересічно денно коло 110 км, в 1935. р. уже 128 км, а в 1936. р. лиж 135 км. Їх обтяження на вісі виросло в 1935. р. пересічно 5,6 тон. З поданих чисел вичіло, що більшевинські залізниці є дуже повільні. Швидкість толарного потягу минисла в 1934. р. на годину 14,2 км. В 1935. р. ця швидкість зменшилася до 13,7 км на годину, а в 1936. р. підвищилася лише на 16,5 км. Однакож таке підвищення виглядає на силну самохвалбу.

Особові потяги разом із постійними (бо для них більшеви-

ки не провадять осібної статистики руху)сягали в останніх роках швидкість округло 23 км. на годину. Ця швидкість піднеслася в 1935. р. на 23,7 км, а до кінця другої п'ятирічки поднінасяти 30 км на годину. В С. С. С. Р. нема найбільшої швидкості в європейському значенні. Правда, большевики подають, що десь тамсяглиною 100 км на годину. Але якщо це не є саморекламою, то в кожному випадку буде матися тут до діла з особливими випадками. У величезному розмірі не існує в С. С. С. Р. така швидкість на залізницях.

В останніх роках будують большевики великі й тіжкі локомотиви від 20 до 21 тон. Тепер уже є і ужитті товарів локомотиви СО і ФД вагою 20 тон і локомотиви РС, які мають ще більшу швидкість 105 км на годину. Крім цього збудували багато локомотивів з моторами Дізеля та різні спеціальні, які мають велику дальність ходу. Ці останні призначенні до стисливих чи до безводних околиць. Як доходять слухи, большевики будують тепер це більші локомотиви, які мають важливі аж 23 тони. Найдавні большевицьких локомотивів «ФД» і «РС» і т. д. означають серії вироблених локомотивів. Є це початкові букви назв, якими охрещено ці локомотиви. І так «ФД» означає, що це локомотиви серії Федіка Джержинського, «РС» Йосифа Сталіна й т. д.

Збільшилося також число товарів вагонів призначених до поборювання великих просторів. Ці вагони мають автоматичне зчленення та гальму. Всі ці уліпшення відносяться до певної міри рух на залізницях. Брутто — тигар товарного потягу — виносить тепер близько 1000 тон.

Не дивлячись на ці уліпшення большевицькі залізниці знаходяться в хворобливому стані. Загально 20 відсотків локомотивів і більше відсотків вагонів потребують ремонту. Ці числа не зменшуються й нині. Шо більше, така ремонтація є також потрібна і на тих залізницях, які відновлено. І то якраз почі вироби большевіків потребують найбільше напряві.

Але вдається, що подібними лихом большевицької комунікації є аварії, себто нещасливі випадки. Больевики не подають, ніколи точного числа аварій. Вони доколять до відома загальну тільки півчас монстрпропесів. Перед кількома роками писали «Ізвестія», що на одній тільки залізниці в Уралі, було аж 1000 різних аварій в одному місяці! Больевики приписують аварії всі аварії саботажникам. В дійсності це не є. На саботажі не припадає більше ніж п'ята частина, а для чотирьох частей треба підукати іншої причини. Причинами аварій є брак дисципліни й брак знання серед залізничного персоналу. Больевицькі залізниці не мають інтересу та любові до залізниці, а тим самим і почуття особистої відповідальності. Залізничним звірюєм управляє не один начальник, але кілька-оспбова «рада». В додатку получується тут ще славна московська наука — рівнодушність. Розуміється, що большевики борються з цим. Вони стараються вишколити персонал на курсах т. зв. «техніка», себ-

то мінімум технічного знання, і зведені особисту відповідальність, щоб підкести почуття обовязку. В парі з цим боляшевики жорстоко нароять кожного прічесного до аварії я всі нещасливі шиндири на залізницях приховують саботажем, щоб спонути з себе відповідальність за недомагання в комунікаційній політиці.

Багато аварій спричиняють але будова боляшевицьких залізничних доріг, і саме підбудова й саме укріплення рейок по шпалі. Напр. першу частину туркестанської залізниці збудували боляшевики без насипу, себто шпалы положили на звичайну землю я побудували потрібні мости. Степова, рівна околиця дозволяє того роду роботу, але на ній ніколи не може бути безпечною я видатного руху. Пізніше додали я насип. Не хращає підбудови від підбудови. Боляшевицькі залізниці дуже рідко мають у підбудові шутер або грубий пісок. Майже всі залізничні дороги побуковані на землі або на піску. Колишній комісар комунікації Андреев заподав на 17. партійним відділі, що тільки два відсотки рейок мають тягар 43 кг на метр, а 16 відсотків залишається 38 кг. Прочі рейки мають ще менший тягар. Для порівняння подаюмо, що на головних німецьких залізничних шляхах пропускність тягар на один метр рейок вже 46 кг, а зважкі прусські залізниці мають і 49 кг на метр. Безперечно, що ідеальне під будови може довго служити, але коли немає на ній видатного руху. Зазначимо, що в С. С. С. Р. локомотиви я товарів ваги є великих розмірів і мають більше тиснення на рейки.

На боляшевицьких залізницях рейки є прикріплені циляндрами до дерев'яних шпал. Шпали не є накручені консервуючим течію. На один км діроги витрачає 1440 шпал, під час кізи в Німеччині є їх 1600, а в Америці 2000. Тільки відстанок дороги в Кузнецькі до Новосибірська має по 1800 шпал на кілометр. Боляшевики виробляють багато програм поправок рейок, але тих кількох сотисяч кілометрів, яким дали нові і густіші шпалы, або короткі, нові шляхи добре збудовані, не зможуть багато, коли пам'ємо під увагу цілу боляшевицьку залізницу сітку.

Боляшевики знюють добре, що всі їх шпалы зважають з п'ятілітками, заміжать від справного функціонування залізниць. Наприклад комісар комунікації Андреев зробив багато, але це все було замало. Знов же я його наступник «сильніший» Каганович заопікувався передусім товарів транспортами і цією обмеження особового руху очистив він залізниці для товарного обороту та виконав в 1935. р. подовження планів, а навіть мав ідею. Розуміється, що таке обмеження особового руху можливе тільки в С. С. С. Р. і в Європі пою є не до подумання. Далі намагається Каганович віднести товарний рух по головних магістралах і з тою ціллю створюється усунуття з них особовий рух, на бічні лінії.

Такі магістралі є давні головні лінії:

1) Ленінград - Москва - Харків - Севастополь, або Одеса.

2) Кузнецьк - Свердловськ (Єкатеринбург) - Казань - Мамадыш - Нижній Новгород.

3) Київ - Лозова - Головацьке - Ростів - Тифліс.

4) Москва - Оренбург - Орськ.

і деякі нові, як:

5) Донбасмагістраля.

6) Байкал - Амур - Магістраля (БАМ) (яя ще в будові).

Каганові звернув увагу на технічно-машинний матеріал.

Старі варстти модернізовано, а в Уралі й на Далекому Сході побудовано нові. Ці залізничні варстти не тільки підривають посправний залізничний матеріал, але є їх справжні фабрики. Деякі з них вироблюють річно тисячі вагонів і локомотивів.

Большевики звернули належну увагу на залізниці аж у другій п'ятірці, коли побачили, що без добрих і відповідних залізниці не виконають ніякого плани індустриалізації С. С. С. Р. Після нових пляків думають большевики вибудувати від 7.000 до 10,000 км нових залізничних доріг. Також мають замінити електрифікувати 1500 км. Нові будови будуть головно посвячені Сибірові й Далекому Сходові, тому, що большевики пересунули у великий часін в Азію свої індустриальні осередки та хочуть, щоб авіації округи були господарсько самовистачальними. Далі думають злучити всі комбінати тісніше в центральною Московською.

Для інші большевики наміряють піднести рух на залізницях. Для цієї цілі планують добудувати другу пару рейок на деяких існуючих уже залізничних шляхах довжиною 10,000 км. Розбудова рейок на залізничних двірцях не входить до повищного числа. В цей спосіб появалися б нові магістралі.

Близько 20.000 км залізничних доріг мають одержати нові, тяжкі рейки. Також має бути підвищено число шпалів на кільовиметр. Однаке всі ці пляні далекі до виконання.

Число локомотивів і вагонів має бути підвищено на 25 відсотків. За вихідний стан береться 1932. р., себто хідень першої п'ятірки. Больше вики сподіваються при кінці 1938. р. мати 25.000 добрих локомотивів, а з півго 20.000 тягових. Головно че піднести число великих товарорівнів вагонів. Для порівняння додамо, що на іменних залізницях починало службу в 1936. р. аж 23.000 локомотивів різних родів і 675.000 вагонів, з цього 600.000 товарорівні.

Большевики мають у плякі подібні таож залізничні варстти й модерні їх розбудувати. При цих роботах послуговуються тою у великому числі чужими інженерами. Мають бути подібні також малі місцеві варстти. Ці останні керяють дуже примітивні, бо робота в них відбувається під голим небом.

Большевики призначали в 1934. р. на залізниці 3,66 мільярди рублів, в 1935. р. сколо 4 мільярди, а на 1936. р. аж більше, ніж 5 мільярди. Ці величезні на перший погляд суми не мають у лінісності такого ефекту, бо де є багато дір, там розхо-

дяться гроші. А большевицькі залізниці є пасирів ціраві. Коли візьмемо під уяву, що большевики мають за ці гроші удержувати, разбудовувати й будувати нові залізниці, то побачимо, що ці мільяри не скромно виміряна сума у відношенні до потреб большевицької залізничної комунікації. В додатку рубель не має великої вартості. Означе треба мати на увазі, що большевики використовують при будові найтяжчих залізниць сплав кількасот тисяч подільських засланців, а таких більшу частину становлять українці. Делі для нас є важним, що большевики разбудовують ці залізниці українських залізень і нугам. З тим вутлем і залізом, яке забирають большевики з України, можна збільшити залізничну сітку в Україні до рівня найгустішої європейської сітки. Означе цілі українські багатства й фінанси сила українського народу служать для закріплення большевицької влади.

Моторизаційний потенціял С.С.С.Р.

Моторизаційний потенціял це обєднання всіх можливих сил і проявів міття, матеріального, фінансового та організаційного характеру, в області моторизації, які держава може якти в тотальній війні з підготовленнями й пізнями, проблемами в часі марі. Це поєднання воєнно-політичне. Здійснення господарського, а також і моторизаційного потенціялу що випадок війни залише під багатьох факторів, які є різними для кожної держави, напр. від скількості населення та його ставлення до влади, господарсько-продукційних умов, положення поодиноких складових елементів потенціялу в просторі та їх положення щодносно себе, сітки шляхів, організації, часу, перебігу початкових воєнних операцій і т. Тому я співак величини моторизаційного потенціялу кожної держави інша. Нас, українця, інтересує моторизаційний потенціял С. С. С. Р.

На цю тему покине на німецькому книжному ринку в 1937. році окремий твір др. Е. Гаудана під заголовком «Моторизаційний потенціал світського Союзу» (Ганзейське Ферляйтсшталльт, Гамбург). Цей твір видається як самю темою, так і підбіром та обробленням матеріалу. Автор розглядає плюсикові фактори моторизаційного потенціялу на основі дотеперішнього їх розвитку, встановлює теперішній їх стан, передбачує працелодавчий їх розвиток на ближчу будучість та пропонується також підраховану величину потенціялу максимальних правдоопідбінних потребам модерної тотальної війни. Через високий ступінь моторизації та механізації військових сил у всіх більших державах світу виходить, що моторизаційний потенціал буде підтримувати поширену ролю в будущій війні. Тим самим обрахування величини цього потенціялу є визначенням її загального воєнно-господарського потенціялу та її спроможності честі війну, або її уникати.

Для встановлення сучасного стану моторизаційного потенціалу та можливих його меж на буличе розглядається моторизація комунікації, транспорта, плями на буличе, проблема палива й гуми, сітка шляхів і доріг, можливі межі моторизації, щоб притримати зробити висадки, чи може Москва пізні вести тотальну війну чи ні.

Праця не торкає питань політичного характеру. Тому автор не узгадує національності населення до режиму, а зокрема погибелення Москвою народів. Але цей чинник теж має відношення й до моторизаційного потенціалу, бо як у базах моторизації, так і при самих машинах працюють люди й виявлення потенціалу їх повній величині залежить не лише від вище згаданих факторів, але й від людей, що будуть його практично застосовувати. Продукція палива не буде стояти на висоті, коли загориться копальня чи рафіnerія нафти, замінні не будуть ходити, коли будуть ушкоджені залізні дороги, або експлуатується локомотива чи в дорозі загоряться пісі вагонів, і т. д. Це фактор, який горі обхопити якоюсь формулою чи цифрою й точно його оцінити. Однаке ігнорувати його також не слід.

Передаємо жілдумок вище згаданої праці разом із висновками.

МОТОРИЗАЦІЯ КОМУНІКАЦІЇ

Моторизація комунікації в московській імперії почалась весті пляномо з започаткуванням пятиліток. Збудовано або розбудовано та заплановано великої автозаводи в Москві, Горкому, Ярославі, Уфі, Куйбішеві, Каменську та Сталінграді на максимальну пропускність 625000 до 630000 автомобілів. З того в 1937. році мало бути випроцюковано юло 200.000 авт. В періодичні з.рр. 1924/8, коли за весь час випроцюковано тільки 1655 автомобілів, це дуже багато. Розбудова індустріальної бази для моторизації в таких розмірах є передуховою задачею пляніж моторизації взагалі. В 1935. р. в С. С. С. Р. випроцюкували 75.000 вантажних і 21.700 особових авт, а в 1936. рік було заплановано виробити 143.000 вантажних і 18.000 особових авт. Ефективний стан автопарку вилюється на початку 1937. р. 320.000 авт, а підкінець 1937. р. має випускати 580.000 машин, з чого 65% вантажних. Скількість нині здокупуваних і вживаних тепер авт ще нічого конкретного некаже про величину моторизаційного потенціалу. Пересічний вік авт московської пролукції виносить 3-4 років (при чому треба перевідити часті генеральні ремонтні), а в Європі 9 літ. Це стається через погану якість продукції (хиби в конструкції, чоганій матеріал, недоброкісні півфабрикати, виживані при виробництві авт) і малто форсованого темпа виробництва. Через те шифрово голі порівнювати московську моторизацію європейською чи американською. Далі ще треба узгляднути її коефіцієнт використання авт. Перешкодою в цьому є непустябільованість власництва машин. Їх власниками є безчислені дріблі організації, які дбають за власні інтереси, а не за використання машини. Воюю не заважаю виходити та репературні варствати, і не є в стані держати машину в порядку. Повну оцінку наявного автопарку обмежує ще й недобра організація розподілу рідкого палива. Паливо можна дістати лише в більших комунікаційних центрах. Тому автомобільна комунікація обмежена май-

заводи стають рентговішими, можуть країце продукувати й підстачати запасні частини та легко вишкілювати обслуговуючий персонал. Як би не біше наведені труднощі технічного порятування, та їх трактори були б дуже корисними в сільському господарстві та залізници для ужитку армії на випадок обіцян. В дозволу тракторні заводи легко перестануть на продукцію підсічкових тягачів та танків. Тяжкі трактори ЧТЗ вже вживуються як тягачі артилерії, з від 1936. р. трактори заводи в Сталінграді та Харкові переключені на виробництво тяжких тракторів для армії впершу, а для сільського господарства в другу чергу. Вони масово використовуються в існуючій МТС і творять запас тягло для армії на випадок війни. За збільшенням тракторів в сільському господарстві коефіцієнт їх використання падає я вище згаданих причин. Отож збільшення тракторного парку на селі в нічому не помагає сільському господарству.

Досягненом встановлено, що трактор ЧТЗ (Сталінець) — 48/60 лінських сил найкраще надається як тягач для армії, і то як по дорогах, так і по бездоріжжі. Строби використати трактори, як танки, пакоживши на них відповідну каросерію і позбояння, не пали досягнення висліду, хоч все не закінчені зовсім. Для цього треба б у деякому змінити саму конструкцію тракторів, особливо їх передньої частини, що знову не зовсім підходить для сільського господарства. При тому й скрість, і далекість, що вони не підходять для потреб армії. Добра розілазка тієї сприяє зразу танкесла в величину танків в армії, і збільшила в значної мірі ударну силу.

Інтенсивна моторизація московської армії починається вже тоді, як у час п'ятнадцяти розбудовано її основи, себто автотракторну промисловість, яка в мірі працює для сільського господарства й для армії, а в часі війни буде працювати для армії й лише в другу чергу для сільського господарства. Промисловість продукує, а армія вимірює нові піхотиронта чи танки, підсніжні чи чужкої (ліненської) конструкції, а зокрема кадри фахівців розглядають проблему використання в бою моторизованих і мотомеханізованих військових сил. Моторизація армії є господарським проблемою. У війні армія потребує сотні тисяч авт і танків. В часі мира їх неможливо скопічувати масами на складах, бо з однієї боку не був би жертвий капітал, а з другого матеріал може застаріти. Тоді це буде більше зовсім стратений капітал. Ту слабу сторінку моторизації потенціалу вирівнює цивільна моторизація. Автотракторний парк даеться селові на його же капітал до використання, і в цей спосібтвориться запас машин для армії у війні. Це вільносостієт лише до тягачів, а не до танків, бо кінцеві конструкції тракторів ще не можна перемінити без великих змін у танки. Задесь танків армія мусить притягти в себе власним капіталом. Тераки і умови праці в сільському господарстві пимагаютъ гусеничних машин, а не йде на руку армії, бо їй треба головно гусеничних машин. З той притягти в С. С. С. Р. майже зовсім заневажко про-

дужею колісних тракторів. Цивільна моторизація розвиває чистину й проблему вишколу в калорії водіїв машин. Цивільних водіїв можна буде по невеличкому доповнюючому вишколі зовсім добре вживати для відження транспортних і бойових воєнних машин.

ТИПИ ПАНЦІРОАВТ І ТАНКІВ

Московська воєнна термінологія розрізняє моторизацію, механізацію й мото-механізацію. Моторизована частина їде на фронт на машинах, а б'ється без них, залишаючи їх за фронтом. Вона є постійна, коли авт входить органічно в склад частини, є тимчасова, коли автоколонні додаються частинам до використання лише на обмежений час. Механізована частина б'ється в машинами разом. Мото-механізована частина вежеться разом із бойовими машинами на окремих транспортотехніческих машинах і б'ється разом із бойовими машинами, без транспортувачів, які оставляє за фронтом.

Типи панцироавт є такі:

1931. рік: Бронефорп (для розвідки) з вежкою, 1 кулемет, 1 машиногоний стіль, скороість 75 км. год.

1931. рік: легкий бронефорп без вежі, скороість 85 км. год.

1931. рік: середнє, З-осне панцироавто з накладними гусеницями, 37 мм гармата, 2 кулемети, скороість по дорогах 70 км. год.

1934. рік: панцироавто-амфібія, З-осне, з вежкою, 37 мм гармата, 2 кулемети, 65 км. год. по дорогах, перепливав невеличкі річки, має вигляд поштову з лежаками.

Типи танків є такі:

T-27 (тип Віккерс-Кардан-Льюїд) для розвідки, залога 2 бійці, 1 кулемет, скороість 40 км. год.

Танк-амфібія (тип Віккерс-Кардан-Льюїд-амфібія) може плавати. Віживаеться для розвідки.

T-26 (тип Віккерс-Армстронг), 6 тон. Є дві підвісміни того типу, обі легкі, але вживаються як середні, головно для супроводження піхоти. Залога 3 бійці, 2 кулемети, радіоапаратура, скороість 35 км. год. Новіща підвісміна має 47 мм. гармату, 1 кулемет, скороість 35 км. год, залога 3 бійці, радіоапаратура.

BT (тип Крісті М. 1931), середньої ваги, скороість, вживається як танк далекого ділення, 47 мм гармата і 1 кулемет у вежі, вага 10,2 тон, скороість на гусенях 62 км і на колесах 110 км. год., може ділгання 400 км.

M-1 (тип Віккерс) — вага 33 тони.

M-2 (тип Віккерс) — вага 36 тон, залога 12 бійців, 1 гармата 75 мм з скороченою рурою, 2 гармати 37 мм, 2 кулемети, скороість 30 км. год, луч ділення 300 км.

Старші типи панцироавт і танків МС I, II і III в армії не вживаються і передані цілком Осавіохемоні для вишкільних пілей.

ОРГАНІЗАЦІЯ МОТОРИЗОВАНИХ ЧАСТИН

Організація моторизованих частин ще не виключена зовсім. На початку 1937. року армія мала 5 моторизованих стрілецьких дивізій, а жвік лінії 11. легка в Ленінграді, 81. легка в Мінську і 4S. в Києві.

11. моториз. легка стр. див. має 1100 вантажних півтора-тонних авт., 700 трохитоних і кінну сотню. 81. мотор. легка стр. див. має 2000 вантажних півтора-тонних авт., 250 трохитоних всюдиходних, 1 дивізіон панцировав, зложений із 3 сотен: (1-а легкі танки, 2-а танкетки, 3-а розвідча сотня). Саперів, звязкові та хемічні підрозділи теж моторизовані. Тиль дивізій моторизовані.

Для проб створено в армії 9 мотомеханізованих бригад із артилерією, кулеметами та панцироватими. Випробовується їх здебільшого на західній границі.

В кожну стрілецьку дивізію якоюсь моторизовані органічно моторизований розподільний відділ, які сполучені більші, артилерією та кулеметами й іншими на вантажних автах. Правда, не при всіх дивізіях потигоюють вже такі відділи, але треба припускати, що на початку війни вони будуть по всіх дивізіях.

Такий розвідчий моторизований відділ складається з:

1 сотни панцировав (3 вози), і далі на вантажних автах: 1 батареї 76 мм гармат; 1 сотні бійців, а з нею більшої скількості мотоциклістів; 1 сотні важких кулеметів (6 кулеметів); 1 сотні саперів; 1 сотні звязку; 1 хемічної сотні; рашосташі 8 груп танків.

При кожній стрілецькій дивізії є ще крамі тісно окрема кінна сотня.

Також кінні дивізії мають моторизовані відділи. Склад їх такий: 1 ескадрон легких танків (10 танків); 1 ескадрон танкеток (16 танкеток); 1 ескадрон панцировав (16 авт). Кожний кінний полк має поту противутунських кулеметів на автах.

Москва перевела теж моторизацію приграничної охорони в Европі. Вона винесла 25-28 загонів. 3-4 загони обираються в моторизованих дивізій погранічної охорони (співа їх значно менша, ніж стрілецьких дивізій). На західній границі, себто в Карелії, Інгерманландії, в Білорусі та в Україні є 7 таких моторизованих загонів, сюжою разом 35-38.000 людей, з них 2 в Ленінградській Військовій Окрузі — ЛВО, 2 в Білоруській Військовій Окрузі — БВО, 3 в Київській Військовій Окрузі — КВО. Решта границь охороняються здебільшого кінними погранічними загонами.

ПОВІТРОВА І МОРСЬКА ФЛЮТА

На звичайно велику роль в більші моторизованій потенції відіграє повітрова флота. Ефективність стан для підлінки виносить 8.000 літаків (з них 800-1000 морські), з яких 2/3 є бомболовами і розпилювачами Я 1/3 інцидентичними. Зорганізовані в 50 авіобригад 1 100-110 самостійних ескадрільй.

Для пролукції літаків є в Москові 74 заводи, з них 28 літакобудівельні, 14 моторобудівельні, і 32 булоють різне летунське приладдя. В них працює коло 220.000 робітників. Максимальна річна продукція виносить 8000 літаків. Булоють бомбовоозброєні транспортні літаки власної конструкції, досить добре. Зате продукція моторів, а головне їх якість, ще не стойть на потрібній висоті. Над послідом летунського діла фраєю 15 спеціальних дослідчих інститутів, як аеродинамічний, гідроенергетичний, фотографічний, моторовий і ти. Персонал повітрової флоти ділиться на летунський і наземний та пішоколюється у військових школах, яких є коло 100 різного типу. Допомічний пішок проявляє Осавіохем у своїх 20 школах, 122 аероклубах та 1500 літаково-мотороптих станицях. За вступом у повітрові частини та за вишколом ведеться дуже інтенсивна пропаганда й треба припиняти, що у випадку війни летунського персоналу армії не заважає. Якість персоналу в літаків не надзвичайно висока й не всюди дорівнює європейському рівню, зате там є багато в літаків і летунів, що до певної міри скомпенсує якість.

Групуються летунство в 3 групи — західна границя, Середня Азія в Далекий Схід. Головні сили тримаються на західніх граffitiях. В ЛВО (Ленінград) є коло 1000 літаків, в БВО (Смоленськ і Вітебськ) коло 1000 літаків, в Москві коло 700 літаків, в КВО (Київ) коло 400 літаків, в ХВО (Харків) коло 400 літаків. Центром повітрової флоти є ВВО. Сили на лівій Москви, Вороніж, Харків творять запасну лінію. Резерви находяться в Прибалтійській (ПриВО), Північно-кавказькій (СКВО) і Закавказькій (ЗакВО) Воєнних Округах.

В Середній Азії єде тепер праця над створенням більшого летунських формувань.

На Далекому Сході відвержує Москва коло 1200 літаків*). Вони розташовані недовід маньжурскої границі, а центр находититься в Приморії в Владивостоці.

Крім бойових летунських сил має Москва ще більшу складність транспортних літаків великого типу. Резервою воєнно-траспортної повітрової флоти є пішільне летунство.

Повітрова флота вживає дуже багато палива, а тичасом його постачання не функціонує як треба. У тілі вуживання палива збільшується значно. Отже літакість повітрової флоти буде залежати нікако від налагодження загальногоМоторизації. Недоладності, моторизації на землі виведе з ладу літакічні машини й тим самим доведе до значного зменшення величини моторизаційного потенціалу.

Постачання палива й запасових частин повітрової флоті на західній границі може бути з пітяжкою сяє-так налагоджене, болай на короткий час, себто на перший час війни, і то лише ко-

*) Пр. Ред. По останнім підсумкам свого дня більше 1500 літ.

Автомобільна комунікація має відмінні залізниці. Тому (Англія 26.000, Америка 14.500, Німеччина 13.000). Це може статися лише коштом скорочення віку авто, бо на інший вихід із положення не дозволяють дороги. На 1937. рік заплановано для наявного автопарку з 580.000 машин 16 мільярдів тонокілометрів при умовах, що денно вивозжає 75% всіх авт до праці, робить дорогу 140 км, з чого 90 км із вантажем, навантаження 95% повної спроможності. На думку європейських фахівців ця цифра є на 50% вища. В часі війни автотранспорт зможе дещо відтягнути залізницю, перебираючи на себе постачання й перевозки військ, але й то лише під умовою, що до того часу будуть розбудовані вітловінні автомобілі. Ікраз у цих місяцях по-лягає на тільки проблема використання наявного автопарку та збільшення автокомунікації, як і практичне віднесення моторизованого потенціалу держави.

Тракторизація сільського господарства має бути викінчена згідно з планами сучасної колективізації та технізації в механізації сільсько-господарських робіт (89 проц. оранки, 70 проц. культиваторів, 85 проц. молотиль). Під кінець 1937. р. сільське господарство має мати тракторів на 8,2 мільйонів кінських сил. 48% всього тракторного парку мають твердині міцні гусеничні трактори. Організаційно поні мають бути розподілені між 6000 МТС. Сталінградський тракторний завод перейшов від 1936. р. на серійну продукцію тракторів СГЗ-3 по 38/51 кінських сил.

В загальному можна ствердити збільшення: тракторного парку, кількості гусеничних машин, сил моторів в машинах. Проте дійсні ступіні використання нової машини не дастуться підвищити через брак транспортного реманенту (принципів авіації). Отже форсування тракторизації й введення в експлуатацію важких тракторів викликані лише воєнними задумами Москви, а переосмислення індустрії на масову продукцію тяжких тракторів лише бажанням змінити збройно-індустріальну базу армії вже в мирному часі.

ПАЛИВО

Ахілевські пітою моторизаційного потенціалу С. С. С. Р. є продукція й постачання рідкого палива. Вже в часі революції показалось було, що центральна база рідкого палива на Кавказі є під різноманітними оглядачами непідступою. Тому тепер постійна тенденція забезпечення за собою військово-політичної ту базу, що віддалена від турецької кордонів лише на 500 км. Ї заселена не-москальцями.

Повоєнна централізація добування й розподілу палива залежить залогу забезпечити ним у першу чергу головних його консументів, транспорт, збройну індустрію, армію й флоту, з вкінченою сільським господарством та промисловими споживачами. Саму продукцію палива підписано в началі використовувати нафтотр. залежі в Киргизьких степах (Емба), в Середній Азії, Туркменії та Пів-

щої частинного або повного застосування постачання паливом тракторизованого сільського господарства. До західної країні веде більша скількість головних і побічних залізничних ліній та автомобільних і різних доріг, по яких можна буде підсніжити паливо. Частину цієї завдання зможе передрати на себе й повітряний транспорт, як помічний. Зате ж Середня Азія й Центральний Схід дуже залежні від підвозу палива й запасових частин. Місцеві запаси палива не вистачають, або їх можуть бути заняti ворогом. Отже моторизаційний потенціал Далекого Сходу у великий мірі залежний від сибірської залізної дороги.

Ефективній стан морської моторизованої воєнної флоту підраховується на 350-400 тисяч тон на всіх чотирьох морах, Чорному, Балтійському, Північному й Тихому океані. Головним чином моторизовані малі бойові одиниці, військові лодки та скоро моторові човни. Торговельна флота моторизована тільки частинно й вона у війні зможе перейти на опал вугіллям, якщо забракне рідкого палива.

ПЛАНІ МОТОРИЗАЦІЇ

Всі московські гоєвоздарські плями є розраховані в першу чергу на покриття запотребування армії. Ціллю цієї планової господарки не є піднесення загального економічного рівня мас населення, а тільки стовідсоткове з'ясування наперед визначених пляном інфір. Всі потреби населення просто негуються. В області моторизації плями передбачують дальнє збільшення автомобільної продукції та піднесення автомобільної комунікації. Продукція авт має досягти під кінець 1937. р. 625-630 тисяч авт. Для лезвників заводів передбачується на будуче така продукція: Горький 300.000 авт (200 тисяч вантажних і 100 тисяч особових), Москва 80.000 авт (70 тисяч вантажних і 10 тисяч особових), Ярослав 25.000 вантажних 5-тонних авт. Будуються заводи в Уфі на 100.000 вантажних 3-тонних авт. Сталінграді на 100.000 вантажних 3-тонних авт, Куйбишеві на 125.000 вантажних 5-тонних авт. Особові авта мають бути удосконалені, а вантажні мають дістати удосконалені мотори, перейти частинно на дизельмотори та збільшити скількість транспортного реманенту (причіпних возів).

В 1937. р. автопарк держави виносить 580.000 машин, з чого 373.000 вантажних, 147.000 особових, 35.000 автобусів та 25.000 спеціальних машин. Терен, спеціальні комунікаційні умови, а далі мілітаризація польового життя дають перевагу вантажним автам. В Європі відношення між вантажними та особовими автами є як 1 до 4, а в Москові 11 до 1. Стандартизація автомобільної продукції дає ті самі переваги, що й при продукції тракторів. В 1937 р. вироблено на 2 заводах 2 типи особових авт та на 6 заводах 3 типи вантажних авт (Німеччина 53 і 18, Англія 94 і 212, Франція 95 і 139, Америка 72 і 711). Помічається тенденція збільшення пересічного тонажу авт до 2,7-2,8 тон на машину, що в Європі середній тонаж виносить 1,6 тон.

базу вінтурі держави, відтяжити кавказьку базу та тим самим піднести забезпеченість армії паливом на випадок під час. Не винадичись на всі потепершні наявності використати центрально-положені залежі зафти ослаговські нефескі усієї. Кавказька база стала й надалі основою, бо ще в 1935. р. давала 95,1% всієї прозукнітій в 08,6% всієї переробки нафти (Баку 84,4% всієї продукції). Отже замість зменшення значення кавказької бази прийшло її збільшення. Відтяжуючою базою рідкого палива мав стати район, що тягнеться на 1500 км на північ від Каспійського моря до устя ріки Ухти. Центром його є область Емба в Кіргизьких степах. Передумовою використання цього району є розвбудова в них комунікації, поправа побутових і житлових умов для робітництва та наявність добрих машин для праці. В 1935. р. в цього району одержано дніше 244 000 тон нафти, себто 61% пляму. Інші райони на північ від Емба, башкірський і східний, осталися без значення з тих же самих причин.

Для розподілу палива, залежно від його джерел, приходяться під увагу водний, залізничний і нафтогазопровідний транспорт. Центром постачання є Кавказ, з споживачами сільське господарство, індустрія, комунікація та гарнізони армії, розкинені по всім просторам держави.

Найзешевшим і найвигоднішим є водний транспорт. Під час північного сезону пропускна спроможність рік необхідна при умові, що є до розпорядності цільовання скількість нафтопаливних кораблів виловленого тонажу, пристосованих до плавання по ріках різної глибини. Зате пропускна спроможність залізничного й рурового транспорту дуже обмежена. Хиби водного транспорту є: новільність, перевантаження з більших кораблів на менші, з кораблів в пистерні, неможливість плавати зими. Через те на складах все треба тримати піврічний запас палива, а під час наївашого сезону фарсувати транспорт, щоб всім й на час мати все потрібне.

Основною нафтотранспортною артилерією держави є Волга з її допливами та вихідними пунктами в Баку, Махач-Калі й Гуреном. Основний склад палива для волжського транспорту находиться в Астрахані (1,2 мільйонів тон), а далі склади є в Ставрополі (300 тисяч тон), Саратові (600 тисяч тон), Бузані, Богданівському, Куйбишеві, Ульяновську, Каменські, Казані (120 тисяч тон), Нермі, Горькому (500 тисяч тон), Кінешмі, Ярославі, Рибінську та може і інших пунктах. Залізниці й залізниці мають свої окремі склади палива. Довія у райони, що не лежать на річками, перевозить залізниця. Дальше послідження водного транспорту залежить від розвбудови получення Волги з морями Чорним, Балтійським та Білим та втримання цілого шляху в порядку, а вкінці від технічної розвбудови станів перевантаження та від тонажу нафтогазопровідної флоти.

Залізниця засоблює паливом внутрішні райони. Вихідними пунктами залізничного транспорту є або самі джерела прозукніті

їйному Сахалін^{*}). Почавши з 1930. р. продукція нафти не збільшується при всіх пам'ятних державах, а запотребовання значно зростає. Застановлення експорту нафти також не дає подегдіші. Цілком із 1937. р. тракторизація, моторизація, а інші й експорт вимагали 46,8 мільйонів тон нафти. Цю цифру встановлено в пляв.

Причинами відставання діїсності від плявів є зла господарка на нафтових залежах, брак фахівців (система підготувачів-становів діє лише хвилисі успіхи), технічна відсталість при всіх роботах, а через те надмірні страти, катастрофи під час праць через перевадруженні машин і матеріалу та вогіршення якості продуктів. Все це впливає негативно на продуктивість палива й тому його треба узгляднувати при оцінці повної постачальності спроможності нафтової промисловості й в спіл за шим і при оцінці моторизаційного потенціалу держав. Судити про загальні положення по хвилисі успіхах, якісності продуктів та їх грошової вартості довело б до засія фальшивих висновків.

Рішуючим при засобленні паливом моторизованого господарства є розміщення в просторі джерел нафти й нафтоперероблююкої промисловості. З воєнно-політичного боку положення джерел нафти є некорисним, бо вони лежать злівільша цілі окраїнах держав та єдиної хвілі антизапливі на ворожий удар. Це підтверджується частинкою й до Італії. Основні джерела нафти на Кавказі є далеко від місць переробки й під місць споживання. 98% всієї московської продукції нафти лежить у 500-кільометровій приграничній полосі й у випадку нещасливих воєнних дій можуть бути відрізані, як це стало в часі революції. Це є слабким сторінкою моторизаційного потенціалу Москви. Другою слабкою стороною є централізація зобування нафти в кавказському районі. Страта нафтогазового району Баку-Грозний, що в 1930. р. покрияв 90% продукції, може звести зображення моторизаційного потенціалу держави по нулю. Вкінці окраїнне положення джерел і центральне положення консументів виливають на перше чісце проблему постачання палива, гебто комунікацію. Тим самим питання комунікації відігриває переворотну роль в оцінці моторизаційного потенціалу держави. В часі хмари. З основні комсументи палива — комунікація, промисловість й транспортування сільське господарство — розкинені по ширій території держави й та запотребування в паливі є менші, більше стабільні. У відні головними консументами будуть фронти — західний, середньосхідний або далекосхідний. По такому положенню можуть бути залежіть пристосування комунікації, бо в протиповну діяльності моторизаційний потенціал стоять на своїй вартості. (Под зіпсованим плюму, С. С. С. Р. плизгається створити собі нову паливу

*). Знайдено нафту в Красноказахську, на захід від Печора (згідно з 50-90 тис. тон). Експлуатані нафти на Сахаліні більшівина відтворювали Найлонові від 1924. року.

чию від продукції автомобілів. Щоб унезалежнитись від заграниці Москва перейшла до пролукції штучного каучуку-гуми та почала розводити в себе пляшаші гумових ростин. Для вітучого каучуку збудовано заводи в Ленінграді, Ярославі, Вороніжі, Яфремове, Казані, Ерівані, Краснодарі та Кременчузі. В 1935 р. синтетичною гумою покрито 40% запотребування, а на 1936. р. було заплановано виробити 40.000 тон гуми. При цій продукції держава не числиться з кернетовістю заводів. Які поступили зроблені природна продукція гуми, про це ланих нема. Мабуть не великі, бо за мало шуму довкола шеї спрові. Виріб штучної гуми є значним посиленням моторизаційного потенціялу держави.

ШЛЯХИ

Нижчю сітку Й стак доріг у Москвії годі порівняти з європейською. А моторизація без доріг немислима. Без них величина моторизаційного потенціялу в практиці є занадтою. В 1935. р. було в цілій державі 61.000 км. маючих шляхів, 160.000 км. профільованих, покритих частинно товченим каменем та 1,5 мільйона км. природних трактів, що їх пляшено розбудувати. Порівнюючи добре шляхи й дороги є лише коло великих міст в колі коло 50 км та в приграничних полосах. За останні роки стан шляхів дещо поправився, особливо в БВО, КВО та в Середній Азії та на Кавказі. Для будови добрих шляхів бракує головно будівельного матеріалу, тому здебільши розбудовуються тільки профільовані шляхи як міжрайонні побудування: Харків-Київ, Москва-Крим, Харків-Донбас-Ростов-Кавказ і т. Ці заходи для розбудови доріг поліпшують автомобільні комунікації, але не розв'язують проблеми в цілості.

Над розбудовою шляхів і доріг працюють засланці, а також швидлінне населення під примусом НКВД (бувшого ГПУ) по 6-14 днів річно. Населення мусить примусово вдерживувати шляхи 1. класи: Москва-Ленінград, Москва-Ярослав, Москва-Борисій, Москва-Вороніж, Москва-Харків, Москва-Київ, Ленінград - Київ-Одеса, Орел-Вітебськ, а далі ясі без нинятку дороги в приграничних полосах, підзані дороги до головних шляхів та в цілій державі неслькохі сполучення. Якість таки вдерживуваних у порядку доріг не висока. В будові або вже готові є такі тракти: Ангарсько-Ленінський, Тувкінський, Аягус-Бахтиліський, Чуйський, Уссінський, Ферганський, Фрунзе-Туругородський, Зорій-Узек-Хортас, Ташкентсько-сталінабадський, Орел-Памір-Хорог, Москівсько - Ленінградський, Москва - Собеш, Москва - Мінськ, Москва - Борисій, Свердловск - Курган, Москва - Харків - Ростов - Орджонікідзе. - Тифліс, Ленінград - Київ - Одеса, Харків - Київ, Харків - Севастополь, Хабаровск - Владивосток. Здебільши всі ці тракти лежать на військово важливих теренах, а не показує наглядно, які заміри криються за підбито мірним московським шляхобудівництвом, особливо по надшенні до західних кордонів держави.

чи дерев'яна нафти або річні та морські стачі. В 1933, р. я усіх 33,6 мільйонів тон палива залізниці перевезли 16,6 мільйонів тон (або 50%), річна флота 6,8 мільйонів тон, а морська флота 10,2 мільйонів тон. По плану на 1937. рік залізниці повинні перевезти 32 мільйони тон палива. Основними лініями паливного залізничного транспорту мирного часу з Кавказу є лінії Баку-Батум і Грозний-Армавір-Ростов з розгалуженнями до Чорного і Каспійського морів. Другу системутворять лінії, що ведуть на захід або на схід від волжських пристаней. В часі війни консумативи палива мирного часу посилють споживання його, або в тривому випадку останнє на чириому річці. Армія збільшить затримовання. Морський транспорт може відпасти. Транспорт по Чорному морі теж буде залежній від настрою чорноморських держав. Відіграє також сахалінська продукційна база. Отже повесь тягар постачання палива на західний фронт ляже на залізниці, а на східній фронт на сибірську залізницю. Допомічним засобом постачання західного фронту буде подальший транспорт по Волзі до пристаней, відті залізницями на фронт.

Транспорт нафтово-водними рурами розрахований у першу чергу на постачання нафтоперегонних заводів сирою нафтою, а лише частинно буде доставляти готові нафтovі продукти для споживання. Самих нафтоворідів є небагато: подільши Баку-Батум і річкою спроможністю 1,6 мільйонів тон (822 км), Грозний-Туапсе на 1,7 мільйонів тон (618 км), Грозний-Махач-Кала на 1,5 мільйонів тон (160 км), Каспійське Море-Орськ на 500-800 тисяч тон (895 км). Нафтовороди Армавір-Ростов мають бути продовжені в напрямі Вороніж-Москва (у Вороніжі нафтоперегонний завод) та до Дніпропетровська.

З усього вище зазначеного видно, що транспорт палива й його бази є дійсно ахілевою п'ятою моторизованій потенціїлу С. С. С. Р. і коли Москва не подباء як за поглиблення транспорту, так і за відтягнення основної паливної бази на Кавказі, то її моторизованій потенціял в його практичному приміненні зможе в луже скоро му часі у війні дійти до величини майже абсолютноного вуля.

ГУМА

Велике значення гуми в моторизованій потенціїлі видно з факту, що 80% загальною консумованою гуми паходять приміссяні в комуївіанійному господарстві. Тому в цій державі одною з передумов здійснення моторизованій потенціїлі є покриття затримовання гуми. До 1934 р. Москва повністю покрила за потребуванням ввозом гуми, а в 1935 р. ввезла лише 38.270 тон, а сама виготовила 25.000 тон. Найбільше гуми було на вироб автомобільних обручів. В 1934 р. вигроблено 2,08 мільйонів штук, а в 1935 р. заплановано, але не вигроблено 2,5 мільйонів штук. На 1940. рік планується довести консумцію гуми до 217.000 тон. Загальнюю продукція гумоних автомобільних обручів підстое зна-

360.000 тракторів і тягачів, мабуть всі з дізельмоторами, пересічна сила мотору 20 кінських сил, 50% наявного стану працює денно 7 годин, вужилють за рік 3,920.000 тон палива для дізельмоторів, 715.000 тон бензину й 770.000 тон смарів.

Всіні підприємства — 8.000 літаків, з них 7000 з дізельмоторами, пересічна сила мотору за літак 1000 кінських сил, одна третина цілого стану держається без праці в резерві або може бути занесена, дenna праця 5 годин, річно 300 днів праці, вужиє 1,365.000 тон палива для дізельмоторів, 169.000 тон бензину та 150.000 смарів.

Тонаж моторизованої воєнної флотилі 400.000 тон, морська флота відпаде, бо правдоподібно нікуди буде її їздити, вужиє 1 мільйон тон палива, для дізельмоторів та 120.000 тон смарів*).

Залізниці, при денному обороті 75.000 вагонів, при значній частині оплату пугітком вужилють 3,600.000 тон мазуту.

Річне і конечне потрібне морське пароплавство вужилють 4.000.000 тон мазуту.

На освітлення (тут будуть щадити) вужилють 3,500.000 тон нафти.

Розподіл річне воєнне запотребування на пального продуктах буде винесено:

Автопарк	11,834.500 тон,
Воєнно-повітряні сили	1,684.500 тон,
Морська флота	1,120.000 тон,
Залізниці	3,600.000 тон,
Пароплавство	4,000.000 тон,
На освітлення	3,500.000 тон.
Разом	25,739.000 тон.

Цим самим продукція спирті нафти мусить винести 43 мільйонів тон річно (з нафті 10% бензину). В 1936. р. добула Москва 28 мільйонів тон спирті нафти, себто лише 65% воєнного запотребування. Щоб вийти з трудного положення держава мусить завести строгий режим схадності, а далі різні обмеження в уживанні палива, поліпшити добування особливо бензину штучним шляхом та звичко збільшити продукцію сирівня. Обмеженю підпаде й сільське господарство в першу чергу, я це може катастрофально відбитися на прохарчуванні армії в населення, бо на селі жайже нема ішого тигла поза тракторами; членкій відсоток коней виникає колективізація. Треба припустити, що ступінь використовування машин всюди дещо збільшиться тим більше, що частину тракторів в села забере армія, буде їх поставлено поживати, а там самим вужиє за них більше палива, як це в мирних

*) Пр. Рел.; На Півночі (Ведовий окраїн) торговельна флотилі буде функціонувати.

жави. Незагал до будови солідних шляхів бракує будівельного матеріалу, відповідних фахівців та машин.

Загально треба ствердити, що бездоріжжя в державі поводі зменшується, але тільки владики тимчасової розміщені проблеми доріг. Такий стан не дає змоги повністю розвинутись моторизаційному потенціалові держави на випадок війни.

ВИСНОВКИ

Перед кожним, що спікнує за розвитком господарської політики у С. С. С. Р., розглядаючи її з стратегічно-політичного боку, повстає питання, до яких меж може дійти моторизаційний потенціал держави в своєму рості. Не дивлячись на всі старання Москви перевести моторизацію під кожним оглядом як найдо сконалише, заштучка підм'ята прорив, які обяснюють величину моторизаційного потенціалу. Можливість нового розвинення й використання моторизації у війні залежить передусім від забезпечення нового покриття запотребування в паливі, від продуктивної спроможності звязків з моторизацією індустрії під акцесом та кількісною огляданою та під переборення значущих просторових перепадів на шляху моторизації. Це основні зрукоши, що мають бути узгляднені при оцінці моторизаційного потенціалу московської держави.

Консументами палива є тракторизоване сільське господарство, цивільний автопарк, воєнні моторові машини, повітрова флота та частина морської флоту. В 1935. р. річне запотребування палива відносило 22 мільйонів тон (можливо, що в того де що пішло в запас). Від 1930. р. починаючи автопарк зрос 9 разів, тракторний парк в 8 разів, а продукція бензину тільки 2 рази. Тепер рівняння між продукцією бензину й запотребуванням зростає, бо кількість консументів теж зростає, а продукція бензину й інших нафтових продуктів тримається менше більше на одному рівні хоч пороблено заходи для її збільшення. Щоб уявити собі трагічне положення в випадку війни під оглядом поставання палива, треба підрахувати потребу його кількість на рік війни. Ця кількість із мінімум чи більшим хитанням буде величиною сталою. В підрахунок вхочуть усі моторові машини держави.

300.000 авт, половина з них з дізельмоторами, левіло в ужитті 55% наявного стану, пересічна сила моторів 75 кінських сил, денно 6 годин праці зужнюють за рік 2,810.000 тон палива для дізельмоторів, 3,080.000 тон бензину та 495.000 тон смарів.

60.000 особотих авт, пересічна сила моторів 30 кінських сил, денно в праці 55% наявного стану, 4 години праці зужнюють за рік 330.000 тон бензину та 33 000 тон смарів.

10 000 тягків і панцировант, всі з дізельмоторами, пересічна сила чотирьох 150 кінських сил, 67% наявного стану працює денно по 3 години, зужнюють річно 165.000 тон палива для дізельмоторів та 16.500 тон смарів.

щоб він жив кермував. Далі в заводах працює майже сама молодь. Серед робітників є 53% молоді до 24 роки, 26% до 30 літ і 21% понад 30 літ. Висходить, що там є 79% таких, що почині більше в армії в часі війни. Осьде відкрита питання, хто залишається тоді на праці в заводах? У заводах бракує постійного кадру робітників. Вони просто призначаються до кочовництва, тягнуть із одного заводу на другий, шукаючи кращих умов праці. Підсумуючи кадр робітників змінюються на заводі напів з рази на рік. При таких умовах трудно людей щанувати підвищити. Слаба є дисципліна праці. З машинами поводяться необережно, не додержують точності в праці. Урядово заведений кадр підготівчів-стваженій заинтересованій у кількості продукції, а не в якості, бо за скількість їм і платиться. Цьому станом хотіла запобігти армія, висилаючи до заподів вишколених у її рядах людей. Працюючі з тих людей добре, але їх замало. Армія поставила собі завдання мілітаризувати не тільки тіло, а й душу людей та призначаючи їх до точної й солішкої праці. Який поступ зробила в цьому, нині ще невідомо. В продукції це не даетсяся відчувати. Все це є фактори, які значно обмежують межі моторизації.

Моторизаційний потенціал залежить не тільки від скількості, але й якості виробів та їх цілості господарки. Це якісна стоянка потенціалу. Тепер стан такий, що багато тракторів стоїть безчинно. Персонал обслуговування невишколений. Гаражі погані. Ремонтна матриця недосконала. Припинено засало якості підмінюється засалою скількості. Отож ціла моторизація держави не йде вглуб, а вшир. Шобо армії, то матеріал, який вона має, збудованій злебільща на чужих ліцензіях, є добрий і з ним можна бути в бій, але він тільки дуже мало дорівнює європейському матеріалу. Погані виробів армія не приймає, інші ж несуть приймати. А від якості воєнного матеріалу, в даним умовам літаків, їх скорості, рухливості, коли діяння та спроможності залежать висока боїв. Вже тепер багато випроцюючих машин викіндується як неужиточний брак. Що ж буде у війні, коли продукція стане ще більше масовою?

Під оглядом кількісної спроможності індустрії давати армії машини індустрія стоїть на висоті завдання й вже тепер підготована до того, щоб у якнайкоротший час перейти від мирної на воєнну продукцію. Щоб покрити затримання переводового часу, твориться резерви всього. Деякі заводи вже тепер приступають повно, неначе в час війни. Повстало питання, чи вони зможуть на основі теперішньої технічної бази підвищити кількісна свою продукцію на час війни, ятр. залізо, сталь, нафту, пущі та ін. Вже тепер підганяють продукцію стахановством і не можуть її насунути пінер. В загальному треба ствердити, що по скількісності індустрія правдоподібно зможе забезпечити всі затриманнями воєнного часу в області моторизації під умовою, що для цього будуть сирівці, робітнича сила та відповідна організація праці.

часах, де ступінь використання тракторного парку досить низький. Можливо, що заки прийде війна, Москва створить собі ще якусь нову базу палива. Залежів нафти є досить.

Просторово-географічні фактори моторизаційного потенціяльу важко уточнити. Тут треба обмежитись менше чи більше правдоподібними припущеннями. Минула війна виказала наглядно, що вся життєва індустрія держав, як теж її джерела сировини мусить бути хоронені пристором перед ворогом. Той досвід використала Москва. Отже при оцінці моторизаційного потенціалу та його можливих може треба рахувати, що моторизаційна база (індустрія) буде працювати повністю без зовнішніх перепон. Джерела палива це є хоронені просторами й лежать на периферіях держави, отже в певних випадках можуть бути нечимними. Але з другого боку простори створюють комунікаційні труднощі. Залізниці не дірою до повного покорення тих труднощів, особливо в часи збройованої, коли рівночасно треба буде обслуговувати й армію, і промисловість, і сільське господарство. Автомобільний транспорт на ціліні відсталі ще яких 10-20 років практично недійсній і буде відігравати лише роль місцевого перевозочного фактора. щодо кільків, то особливо добре умови розвинення моторизаційного потенціалу є створені в районі Вітебськ-Мінськ-Гомель.

Межі моторизації визначають також організація праці в підприємствах та питання робітництва. Дотеперіши розвязання цих проблем хибна. І тому є осирощу, причиною слабої кількісної й якісної продуктивності заводів. Сюди вимежати: надто громадкі управління заводами й індустрією взагалі, тяжкоукаюча бюрократія, невиразне підгрупування функцій різних апаратів (нпр. директор заводу не знає, чи заводом керує він, чи партійний секретар із ячейкою), пакидування згори працюючих цифр та примус їх пакидування не заражаючи на те, чи це можна виконати, чи ні, наскілько. Форсоване темпо праці тому, що за підвищення під'їздів плянової цифри строго карують, державне фінансування в той спосіб, що плянові цифри винятків не симлюють бути переступчими й за призначенні гроші все мусить бути виконане, безоглядність при стягуванні зеркально належностей із заводу й затяжка, коли заводові гребі відплатити згадані скріпки або виплатити робітникам, обмежена можливість дістати добре сировину в пінфабрикати, недостача їх і багато інших факторів. Все це чи нечайно обмежує поширення моторизації. Робітництво фахоми невинноденс в більшість того, як дає, дати не може. Коли під урядовим тиском продукція під матеріальними оглядами ще сяк-так функціонує, то не так легко є виконати її персональні передумови, бо весь розвиток промисловості неорганічний і не вийшов ще в кров і кости захисту у ній людей. Цю трудність помітно не тільки в заводах, а й на практиці самої моторизації. Рідкісні по добачує якогось глибшого знижу у тому, що його садять коло фабричного варстиву за працю або на трактор.

Москва не рахується з ресурсністю підприємств. Злий вислід праці підприємства не значить, що його треба замкнути. Дефіцит покривається зниженням життєвого рівня населення, в першу чергу селянства, себто заставляється його голозувати я вимагати з голоду. Коан ж наскільки є підприємство працює рентабельно, то заробляє на тому не населення, а держава. На існому в остаточному результаті тратити селянини. В додатку сільське господарство, яке давніше було незалежним від усього, тепер залежить від транспорту, індустрії та постачання палива. Кожей селянин мають обмаль, щоб працювати я вдержатись самостійко.

З усього вище сказаного ясно, що оцінити нині потенціальну вартість моторизації як одної частини воєнного потенціалу московської держави, не легко. При оцінці уягляднено сучасний стак моторизації, розглянуто можливості я засоби для неї на будуче, вихідчи з теперішньої прогулківської спроможності відповідної індустрії та пропоновано сучасність ниногам будучої тотальної війни. На підставі цього видно, що для повного переведення моторизаційних потіків у життя та для розвинення моторизаційного потенціалу в новій його величині у війні мусить бути позитивно розвязані чотири основні питання: сирів'я, транспорту, індустріально - технічне та персонально - організаційне. Всі потрібні сирівні Москва має в межах держави. Гуму прогулює сама. Залежі сирої нафти має досить, лише слабо ще їх використовує я тому не може повністю настачити палива сільськогосподарському секторові. Отже під оглядом моторизації С. С. С. Р. виглядає незалежним від заграниці. Але на ліміті війни тік мусить підвищити добування сирої нафти на 55%. Під індустріально-технічним оглядом мусить поліпшити якість виробів, особливо тих, що не призначенні для армії. Воєнні машини є парівнічною добре я можна пускатись із ними до війни. Транспорт є слабким сторінкою систему. Постачання палива всім, а в першу чергу сільському господарству має рішучає значення. У випадку посиленого зуживання палива я його недостачі частини моторизаційного потенціалу може стати нерухомою. Посиленню автомобільного транспорту стоять із перешкоді брак добрих доріг. В приграничних полосах, де правдоподібно будуть вестися важні операції, дороги добре. Отже в загальному матеріальній перевороті розвитку моторизації є або виконані або можуть бути виконані. Натомість передумова організаційного та персонального характеру кузні складнії. Робітникам відсутнє виробничої традиції. Всого нездінтересоване особисто в ефективності своєї праці, а причиною цього є комуністична система господарювання. Танкові я літакові індустрії мають досить кваліфікованих робітників і зможуть ініціювати у війні лавати армії бажану скількість добрих милин. Москва правдоподібно кине в бій всю нагу своєї моторизованої сили, щоб забезпечити зразу перемогу за собою. Індустрія зможе здатися ефективно і без важких перешкод працювати коло 1,6 років. Далі приймауть

труднощі зв'язані із першу чергу з вужнтям машин мирної продукції. Запотребовання на них підвищується.

При уяві, що С. С. С. Р. вдається до початку війни створити кращі матеріальні передумови для моторизації та розв'язати проблему персонально-квалітативних труднощів у процесі продукції, очікує моторизаційного потенціалу мусіла б бути іншого.

„Історія Українського Війська“ (РЕЦЕНЗІЯ)

Ми радо вітаемо першу «історію Українського Війська»^{1).} Цей твір систематично укладений та спрощований. Автори до-конали величого діла й перебороли багато труднощів, щоб спи-сати повну історію українського війська. Во ж наше минуле над-звичайно багате на воєнні події, а джерельних матеріалів та фахово військової літератури незначна кількість.

Щоб запізнатися з метою, якою кермувалися автори цієї праці, подамо уривок із передмови: «Автори цієї книжки садомі того, що багато справ так і залишилися ще нерозясненими. Але це Й не було завданням авторів. Вони бажали тільки дати в руки широкого загалу загальний, приступний огляд розвитку українського війська від найдавніших до найновіших часів — нарис, що вів би читача в наше геройське минуле й навчав його істинні тра-дитію збройного чину. Вони мають надію, що їх праця захочуть дослідників нашої воєнної історії до енергійної праці в цій ді-лянці, праці, що уможливить колись появу джерельної історії українського війська».

Докладно проподіювавши цю книжку ми з приємністю стверджуємо, що автори за деякими винятками підлагали успішно виконані її завдання. Тому Й твір повинен бути широко роз-повсюдженій, зокрема серед нашої закарпатської молоді. Із сво-го боку ми вважаємо свійм обов'язком вробити занаваги до голов-ніших похідок авторів, як у відкористані матеріалів, так і в на-світленні важливих етапів боротьби українського народу та п-очінках окремих операцій.

Щоб зрозуміти істоту збройної боротьби та її форми, і ви-тягнути з неї науку, необхідно розібрати воєнні чини під ку-тами політично-стратегічним. Во ж наїна зброя — є про-довженням політики за зброєю в руках. На жаль, автори «Іст. Укр. В.» не завжди послуговуються цією методою, а тому в дея-

¹⁾ «Історія Українського Війська». — Видання Індна Гікто-ра. Львів 1936. I. і II. частину написав Др. Іван Критинський, III. частину Др. Богдан Гнатевич — при співпраці Зенона Стефано-ва, Осипа Думіна й Святослава Шрамченка.

ких випадках незімовідно наставлюють важливі воєнно історичні події та роля в них видатних мужів нашої славної минувшини. Ми зробимо зазначення тільки до трьох найбільш бурхливих та героїчних періодів української історії, а саме: козацьких війн, Хмельницького та останньої чигольної боротьби. Всі вони тісно пов'язані між собою й з них ми поширені витягнути науку для усвідмінного здійснення наших чергових змагань та навчитися — як влучно зазначають автори — цінити традицію збройного чину.

I. КОЗАЧІ ВІЙНИ

Якраз козаці війни були тим відважним збройним чином, що змагав і паблею здобути долю своєму народові та поширити козацькі права. Тому авторам треба було хоч в загальних рисах показати на ті причини соціального, національного й релігійного характеру, що скликали довготривалі козачі війни й завжди давали їх профілактику активне підтримка українського народу. Автори (ст. 178-179) мають під впливом чужинецької історичної концепції, обмежуються лише зазначенням: «що воєнний народ, охотнічі відділи, які не могли набути собі прав реестрових козаків, кинулися до боротьби, потягаючи за собою й реестрових козаків». Таке трактування цього дуже важливого історичного питання не підповідає історичній правді. Дійсно козаки, що ставили в обороні польської держави від зовнішніх порогів, мали підставу боротися за «екриви козачі», коли по скіченні воєнної небезпеки їх знову оддавали на панську ласку. Але ж позатим соціальні, національні та релігійні налажиття Річин Постолитої Польської над українським народом Новолі викликали рішучий спротив народних мас і бажання збройною боронити своїх прав. Автори не узгадали, що при кінці 16. століття розпочиналася національна революція й повеневлені шари українського народу шукали вождів, та їх всеобічно підіпирали; а очолили цю боротьбу найзалягтиші та наїснідоміші лицарі низового та городопого козацтва. Тому то козачі війни захищали польську державу й поволі створили сприятливі передумови до всеукраїнського зирку 1648. року, славної епохи великого гетьмана Богдана.

Отже під кутом боротьби українського народу з Польщею треба було розглядати добу козацьких війн. Толі автори мали б правдивий критерій для характеристики як вождів повстанчих рухів, так профілактів уголовних, поміркованих козацьких груп. Таке наставлення, — а воно по істоті історичне правдиве — ліпше спричинилося б во виконання авторами їх заявлення «спести читача в ясне геройське минуле й навчити його нібити традицію збройного чину».

Для ілюстрації цього твердження наведемо два приклади з «Іст. Укра. В.» (ст. 178-180): «Северни Наливайко служив спершу у війську князя Острожського... але потім і вважав себе козаком (під хр. наше) і з віддлом охотників почав

ходити як турецькі храй. Він приймав кожного, навіть злочинців, що втікали від карі, але з цього збиралого народу встиг зорганізувати відважне військо... Наливайко сам був прегарним пушкарем... аж у війні з поляками обидві сторони (себто запорізький Я Наливайко) подали одна одній руку до згоди. Лобода й Наливайко в 1594. р. ходили на турків, потім повернулись. Лобода осів у Київщині, Наливайко спершу в Білорусі, потім на Волині. Іх війська, особливо наливайківські ватаги, безоглядно ініціювали шляхетські землі й проти них виступило польське військо під проводом коронного гетьмана Жолкевського.

1) Запитаемо авторів, в якому саме війську служив Наливайко, коли був у князя Острозького — в регулярних польських частинах, чи у козацьких? Відомо, що українська шляхта, та іншість польська, на східніх землях, послуговувалися козаками, так званими дворянськими сотнями. Очевидно це у великій мірі відноситься до князя Острозького. Но того ж Наливайко був прегарний пушкар. Отже, правдоподібно, він був козачим старшиною і тому розтом позннати себе «козаком» Йому не було потреби.

2) Наливайко приймав до своїх відділів навіть злочинців, що втікали від карі — зазначають автори. Знов повстає питання: про них саме «злочинців» Іде нова? В тих часах всякого, хто не зносив гідності польської шляхти, та шукав собі кращої долі поистотись над паками або їх посілаками, вважали польським злочинцем. А чи були воїни з погляду українського «злочинцями», коли воїн дішали козакувати, ходили війнами на туркотатар, та іншими польську шляхту? Ні, не жертви польського режиму й їх треба трактувати як політичних борців. Не забуваймо, що й князі і С. С. С. Р. всіх, що змагаються проти більшівницької зинтатурти та боряться за свою соціальні та національне право, чергові оголосують «фашистами», «бандитами», «злочинцями», навіть «шпигунами». Також і польки трактують інших борців «гайдамаками», «злочинцями», «терористами», а то й «бандитами», але для нас воїн національний герой і їх чиєні гідні наслідування.

3) На боротьбу з поляками стали поруч — Наливайко во спільні ватагами, себто представник шириних, козацьких шерів, і Григорій Лобода, що ділічі гетьманував на Запоріжжі, за своїм відділом запоріжців. Отож бачимо, що Наливайкові почастивло обединити козаків і запоріжців. Такими чином розпочали боротьбу презентанки тодішньої української збройної сили й не лише заекріпили козаців, бо Лобода був особисто добре ситуований, запоріжці не потребували платіжів, а наливайківське військо в своюму поході на турків у 1594. р. на паклик Австрої, теж немало спів приїхало. Отже причини збройного конфлікту були далекі глибші, ніж це вказують автори. Недарма Нали-

важко закликав козаків стояти в оборону православної вірк. Скажемо більше, Наливайко нападав на маєтки єпископів і світських прихильників уші. Захопив Луньк, де злість козача звернулася на сторонників єпископа Терлецького. Також у Пінську вів забрав дорогоцінності єпископа Терлецького, та здобув добра брати єпископа Терлецького (ст. 184-185, Історія Костомарова). Як бачимо, вся боротьба мала виразно політично-релігійний характер (хоч розуміється її «крикливі козачі» мали своє значення). Поляки добре зрозуміли характер цього руху і всю його грізну небезпеку для польської держави. Тому то Жолкевський вирішив зініщити до поти по повстанчу козаче військо. Під Соловинцю в 1596 р. висипані польською облоговою козаки почали переговори з поляками, та згодилися видати своїх провідників Шевулу та Наливайка, злобуний собі право знищити табор безпартно. Жолкевський зрешті зломив іто уголу й знищив до 10.000 беззбройних киян. Наливайка, після правдивого през'єчу гетьмана Богдана, поляки закотували в страшній спосіб. Крім того польський уряд наказав позагалі винищити нещадно всіх козаків. Але не попелося, Україна, рятуючи себе творила все більші козаці сили — «де байрак, там козак»; народні маси поволі втягалися в боротьбу. Також і польська держава потребувала козацької сили для оборони своїх зовнішніх кордонів.

Таким чином ми бачимо, що автори, хоч подають правдивий перебіг воєнних чинів, але не завжди їх відповідно наставлють і не підкреслюють історичної ролі лицарів вождів, та їх змагань.

ІІ. ГЕТЬМАН САГАЙДАЧНИЙ

Роки 1616-1622: тут знову автори не кидають сперутою стратегічно-політичною методами й це спричинилося до викривлення під час важливих подій цього періоду. Автори високо підносять геройчу постать сіянця гетьмана Сагайдачного. Проща, це був ужель із ласки божої, талановитий полководець, знаменитий організатор, реформатор православ'я — але слабий політик. Сагайдачний спідомо прилучив козаці війни проти Польщі та навівши помилковий шлях угоди нерозважно зумаючи, що сильна Польща відповідно опінить козачину за її вільські послуги та поширити релігійні, соціальні й суто козацькі права. Але показалося, що Польща скріпичництв, на зовні, не лише не виконала своїх обіцянок, але в далішому ще більші заважають пішли на знищенню України.

Отже, «щоб звести чиганча в ім'я геройсьче зижнуло й півчиши його цінити тратникін збройного чина», авторам буде необхідно вказати які бойові чини були політично оправдані та корисніми для іншого народу, а які були чудопівзаними й вкрай поганими. Якраз подвічочним прикладом неподільного скермування козацької сили, (про що і мусіли твердо зазначити автори) була політична близорукість гетьмана Сагайдачного, що ввесь час обідавши боорони Польшу під зориністю ворогів. Свою похиб-

ку гетьманом Сагайдачний пареніт пішов у 1622. році — але було вже запізно — смерть постигла його.

Автори подають неправдиві відомості про так звану угоду в Старому Ольшанці в 1617. році на ріці Россі. Ось що вони пишуть (ст. 182-183): «Це гетьманському уряді, який тіні держав десять років, Сагайдачний систематично переводячи реорганізацію війська, почав із тих, що очинував військо від усіх заходжих елементів, що винили військову дисципліну й заводили військо на безпуття. В умові, яку він списав 1617. року, читаемо: ремесникам, супищам, шинкарям, війтам, бурмістрим, кафаникам, блакалем, різникам і іншим неосілим людям, а також і усім новоприбулим, що були міщанами й від двох років ухилялися від присуду та прилучилися до нашого війська — наказуємо, щоб не ігнорувалися козаками й вилучуємо їх від себе й на майбутнє таких до нашого війська приймати не будемо».

Із цього уривку виходить, нібито Сагайдачний по добрій волі, в однокою метою створити регулярне, дисципліноване військо, свідомо вчиншує його кадри, та розпускає на чотири вітри, своїх бойових товарищів, що під його проводом вкрили свою козаці стиги в морських походах. Так вілюють положення автори. Але в дійсності обставини були зовсім іншими. В 1617. році після свого близкучого морського походу на турецькі береги Сагайдачний повернувся в Україну. В цьому поході брали участь 15-18.000 козаків (250-300 чайок, 60-70 чоловік на кожній). До цієї великої армії приєдналась ще значна кількість козаків в Україні. Це військо бажало відрити на поляюві. Польща була заспеченена могутньою козацькою армією. Король писав в 1617. році: «Не зважаючи на всі діяні способи — козацька сваволя дійшла до страшних крайностей. Громади козаків не дають Р. Постолітії супокою і спляхта не може жити безпечно в своїх добрах» (Костомарів, ст. 255). «Гетьман Жолкевський, прибув із польським військом в Україну й рішуче, погрожуючи війною, віжавши від гетьмана Сагайдачного розпустити козаче військо та зменшити реестр. Сагайдачний, користуючись своїм авторитетом переможця над турками, зумів нахилити козаків до уступок і прийняття польського ультиматума. І хоч це викликало незадоволення у козаків, вони мусіли скоритись. Отже яе бажання гетьмана Сагайдачного «зменшити» козаче військо, а рішуча вимога поляків та загроза війни, спричинили угоду 1617. року, демобілізацію козаків та зменшення реестру. (Див. «Українська збройна сила та українські національні реформації» М. Капустянський, та Дорошенко: Історія України).

Така ж ситуація склалася і в 1619. році після повороту в Україну переможного 20.000 козачого війська, що в 1618. р. під проводом гетьмана Сагайдачного врятувало від знищення польську армію під Москвою.

Автори описують ці важливі події, та їх вистілюють, вдається, опираючись головним чином на польські джерела.

Не можемо ще не зазначити, що автори зажадто підкреслюють роль реестрових козаків; але якраз реестрові козаки в дільшому перші заломалися в боротьбі з поляками, інші часто-густо допомагаючи їм у боротьбі проти козачих повстанчих військ.

Взагалі боротьба впала на рамена Запорожжя, цього військово-політичного всеукраїнського центру.

Дальші події до Хмельниччині автори висвітлюють краще.

ІІІ. ХМЕЛЬНИЧЧИНА

Епоху Богдана автори описують на більш широкому, історичному тлі. Треба було лише подати порівняння військового погенціялу польської держави Я Богдана Хмельницького перед початком повстання, тоді яскравіше виявилася б усі труднощі, що стояли перед тодішнім сотником Хмельницьким, і велич його як полководця, що спромігся їх перебороти.

Також, на жаль, автори не подали ходу й короткого опису, дуже цікавої з тактичного та стратегічного боку битви під Лопинією, де того високо геройності. Цю операцію української кінноти під проводом славнозвісного полковника Кричевського дбавливо описано («За Державність» збірник 4, сотник О. Петреяславський: Лопій ст. 73-144, а також на неї зупинив свою увагу наш історик та талановитий публішер Липинський, «Stanisław Mieczysław Krysczewski» «Україна на переломі». Є тікож описи цього бою німецьких авторів). Отже джерел не бракувало. Автори обмежуються лише короткою заміткою, яка зовсім не вичерпує справи: «Гетьман Януш Радзівіл переміг козаків у битві під Лопинієм. Кричевський дістався у полон і від ран помер».

Ця битва є дуже цікавою, тому, що козаки понесли тактичну поразку, але в той же час дістали велику стратегічну перемогу.

Нагадаємо коротко ситуацію, що створилася в 1649. році. Козаче військо разом із татарами виступило проти поляків. Замінувши Збараж тісною блокадою, Хмельницький вирушив назустріч головної польської армії під проводом короля, та здаткував її під Зборовою. У межах цих рішучих акцій, сильна литовська армія, 12000-15000 душ, добре озброєна, під проводом князя Радзівіла почала свій наступ на Білу Русь, скермовуючи свій удар на Київ.

Для гетьмана Хмельницького створилася дуже важка та загрозлива ситуація. Гетьман посилає рятувати ситуацію полковнику Кричевському з титулом Наказного Гетьмана України Й віддає йому команду над збройними силами північної України.

Полковник Михайло Кричевський швидко рушає разом з 5000 охочекомоніям київським полком. Вік приєднує до себе в Білій Русі місцеві козачі загони. Й рішуче атакує садею кінкотою могутній литовській армії, що отаборилася під Лопинієм.

Після напівничайко оперного Я кривавого бою, коли бойове

щастя часто чуто склонялось на один і на другий бік, нарешті козаки поспішно були такі величезні втрати, що змушені були припинити наступ і залишити поле бою. Себто вони кібито понесли тактичну поразку. Але проте І литовське військо було так занеслене величими стратами, що не мало змоги ні переслідувати козаків, ні продовжувати свій наступ. Це була дієсно виррова перемога князя Радзівіла.

Отже в обороні київського напрямку полковник Кричевський виконав важливу стратегічну завдання, і тим дав змогу головний козачий силі віднести рішучу перемогу над польським королем під Зборовом не оглядаючись на своє замілля. Себто бой коло Лобова значно спричинився до загальних успіхів гетьмана Хмельницького на театрі війни.

Тому є повні підстави твердити, що полковник Кричевський, хоч надто дорогою ціною, все ж виконав стратегічну перемогу, а князь Радзівілл поніс поразку, хоч і відбив атаку козачої кінноти, бо ж не міг він здійснити своєго завдання захищені та зруйнувати Чернігівщину та Київщину, що значно погіршило б, а то І засудило б на неуспіх операції гетьмана Хмельницького під Зборовом. І тому треба буде описати ю славетну битву в Іст. Укр. В.» хоч у загальних рисах та подати коротку характеристику полковника Кричевського. Ось як оцінюють його тогодчасники: «У свят-вечір 24. грудня богом данного цезаря в Києві вітали своє переможне військо. Попереду його ішов київський полк і на чолі його «Коммопікү» — по праву руку од величного гетьмана — іхев, осяяний авреолею слави — великий Українин, найближчий дорадчик Богданів, кум, найкращий приятель грізний, досвідчений воїк, полковник Михаїло Кричевський і був той день один із найкращих у житті України».

IV. ВІЗВОЛЬНА ВІЙНА

Етапи останньої визвольної боротьби автори докладно списали, використовуючи багато різних матеріалів, та їх систематизуючи, і тим вони значно спричинилися до уможливлення нашим військовим заслідникам науково обґрунтувати що так важливу добу історії нашої України. Ми висесемо деякі корективи.

Ст. 370-371. «Перший український корпус»: автори, позаючи фактичний бік справи, зазначають, що «слід було ней корпус, міцно ще зорганізований, перекинуті до Києва, де був більш виконав діло, за якого був покликаний, оборонити Й рятувати Українну». Очевидно, автори не зовсім зокладно познайомлені з ситуацією в Україні при кінці 17. та початку 18. років (перша війна Центральної Ради з більшевиками). Перший український корпус був розташований для реорганізації між двоча головнішим залізницями Жмеринка-Колятин, Прокурів-Шепетівка-Коростень, що личили Київ із мільйонами арміями південного-західного й румунського фронтів, які почали розкладатися та більшевичитися. З них фронтів, природна річ, і погрожувала на-

шій столиці й Правобережжю найбільша небезпека. Крім того, треба ще зазначити, що Правобережжя творило більше запілля вище зазначених бойових фронтів і на ньому в багатьох містах були розташовані численні запасоні частини, що були в більшості під впливом комуністичної пропаганди.

В Києві ж у той час, як зазначають і автори, був значний гарнізон, що міг дати відсіч навалі московсько-большевицьких військ із півночі. Також у Києві були самовільно затримані партійно-соціалістичними провідниками два полки першої української дивізії першого корпусу, коли вони переїздвали в район Збража.

Але, на жаль, тоді в нашій столиці шаліла партійна боротьба й ширилася большевицька пропаганда, що швидко відбилось на бойовздатності військ. Їх наслідок: залишення Центральною Радою Києва під напором 5000 червонох мурав'яловських банд та геройчна епопея української молоді під Крутами.

Перший же український корпус суміліно виникав так важливі завдання оборони доступні є південного заходу до Києва. Я давав весь час переможну відеці численним нападам большевиків. Так два полки першої дивізії (циого корпусу), під безиспереднім керуванням начальника штабу тієї дивізії, М. Капустянського, в грудні захопили Шепетівку, обезбройли 37. ютебський зброярський полк, що мав намір іти від Києва, зневідрізували в Шепетівці гвардійську кінну дивізію та розвязали 5000 запасовий полк у Шепетівці й нарешті захопили штаб П. армії в місті Староконстантиніві та другі важливі місця, і таким чином мінно тримали цей залишений шлях у своїх руках. Друга дивізія цього ж корпусу, про що пригадують і автори, спираючись на залишенні під керуванням відомої чекістки Бощ, та обезбройли й погрожували його та в дальніому тримали ці важливі центри в своїх руках. Таким чином 6 полків першого корпусу, в часи першої війни Центральною Раді з большевиками «успішно» боронили й рятували Україну з південного заходу аж до відвороту Центральної Ради на Житомир. Стягнення ж цього корпусу до Києва, як лумаютъ автори, дало б негативні наслідки, бо ж праволозібно, частини першого корпусу пішли б у Києві розклоювши впливам партійної та большевицької пропаганди; подруге червоні, маючи вільні шляхи з фронту, далеко скоріше захопили б Київ та не дали б зможи й часу Центральній Раді підписати 9. лютого Берестейський мир, що був заключений якраз у день залишення Центральною Радою Києва.

Далі на ст. 457 автори перечислють частини, що опинилися під боєм Директорії після повалення гетьманату й на кінці дають: «Генеральнио Булєтою провалив полковник Славінський, перший генерал-квартирмайстером (оперативні справи) був генерал Дроздовський, другим (організац.) полк. Іакурані. Коли

залишено Київ, діяльність міністерства припинилася, старшини генеральної булави передані до штабу дієвої армії. Штаб керував іменем головного отамана операційної армії і Його склад кілька разів змінювався». Ці відомості не зовсім відповідають дійсності. Во ж по-перше ще в Києві Директорія в грудні 1918. року цілком реорганізувала військовий провід та призначила на відповідальні пости нових старшин. На чолі В. М. став генерал Грецький. Наказому отаманові генералу Осецькому підлягали генеральна булава І штаб дієвої армії, хоч ген. Осецький фактично не втручався в розпорядження Шт. Д. Армії. Начальником штабу дієвої армії призначено отамана Мельника, буткого шефа пітчу С. С. Його помічником — отамана Василя Тютюнника (не треба змішувати його з Юрком Тютюнником, відомим повстанцем). Генерал-квартирмайстер, генерал Сінклер, начальник оперативного відділу, а потім і помічник генерала - квартирмайстра, полковник М. Климентіанський. Цей штаб дієвої армії беззмінно існував і його персональний склад не змінювся (за виключенням Отамана Мельника) аж до створення штабу Головного Офіціаліза Обєднаних Українських Армій, в літі 1919. року. Що ж торкається полковника Славінського, то він, як скомпромітонаний активною участю у федеративним акті гетьмана, ніякої участі в складі військ Директорії не брав. Так само генерал Дроzdовський. Полковник Какурин у дальнішому працював у складі галицької армії.

У. ПРИЧИННИ НЕВДАЧ

В розділі: Причинні недоліки (ст. 461) автори подають стислу, але глибоку та правдиву аналізу тих причин, що змусили армію після п'ятимісячної героїчної боротьби з большевиками піттіти далеко на захід. Що ж торкається думки авторів про можливості використати для продовження боротьби з большевицькими німецькими полками, на доручення Антанти, то цей проект не міг бути здійснений. Власне тому, що поперше, за часів повстання Директорії проти гетьмана Скоропадського обезброновані залізобетонні іноді цілі півмісяцькі полки Я батареї; в подруге підміні були вже здеморалізованими програтую та революційними заворушеними в Німеччині й стихійно рушали домів. Боротися на теренах бурхливої України вони не мали ні сил, ні бажання.

VI. ПОЛЬСЬКО - ГАЛИЦЬКА ВІЙНА

Автори польського кваліфікують галицько-польську війну та невізвідано оперують важливими воєнними поняттями. На ст. 518, вони пишуть: «Українсько-польська війна мала партізанський характер, бо ці одна, ін друга сторона не розширилила такими сили, щоб могла опанувати пісні терен боїв. Такий характер війни вимагав скручення ініціативи бойових сил на головних напрямках там, де загроза була б найбільша — або де треба було самому починати акцію й мати на поготівлі резерви, не менші за сили в бойовій лінії... Команди бригад і корпусів,

що самі не знали засад партизанки, старалися відмежати можливо безперервний фронт».

Ми твердо визначаємо, що українсько-польська війна, коли вона оголосилася, зовсім не мала партизанського характеру. Очевидчі, автори не зовсім розрізняють поняття партизанки, маневрової та позиційної війни й тому незвідповідного їх уживають.

Партизани, звичайно переводять свої акції (пацифікація) в глибокому корижому залізні, вони в більшості творять повстанчі рідні й спираються на ломів дістивних елементів місцевого населення. Іноді для партизанських акцій привізнюються невеликі відділи регулярної кінноти, що заходять далеко в запілля ворога, там співпрацюють із повстанчими відділами та місцевими наслідниками*).

Партизани ослаблюють ворога і допомагають операціям регулярної армії. Але тільки ця остання остаточно вирішує питання перемоги ябо поразки.

Ни жало, Н. К. Г. А. у корижому запіллі не створила повстанчо-партизанського руху. Він дуже придався б ТА ще при першому відвороті У. Г. А. до Збруча, та в період чортківської операції й офензиви генерала Грекова. Наприклад, повстанці могли відрізати єдиний шлях, що залишився для підвороту вольських частин, розбитих У. Г. А. під Бережанами. Під містом Львовом було типово позиційна війна, бо ж вороги, змінивши свої позиції, доцільний час на них дипломатія. Крім того, на глибокому фронті, як під Львовом, так із північному й із південному відтинках, боротьба часами набирала маневревного характеру. Ця чи пішох сторона скупчувала відповідні сили, змагала загрозою крила або глибшими обходом змусити ворога підступити з позицій, щоб здобути собі свободу рухів.

Далі, засада скручення сил на головному важливому напрямкові, за рахунок другорядного, не є спеціальною рисою партизанки. Цим притягло, як учить історія військової штукі, повинні користуватися, щоб осiąгнути успіхів, полководці та командний склад, як у стратегії, так і в тактиці (рівно в позиційній і в Маневровій війні — в обороні і в наступлі). Автори правдано заявлюють, що У. Г. А. створило на широкому фронті безперервний фронт, замість, скріпивши важливі напрямки, мати резерви, щоб влучними акціями на крила та запілля підекін відрізати Львів і змусити його оборонців капітулювати. Але ще раз підкреслюємо, — такий характер операцій є маневром, а не партизанкою.

Якраз наддніпрська (дієва) армія та большевики, півесь час послуговувались цими методами війни. Вони вели операції

*). Однак, коли оперують на корижому запіллі звичайні кінні частини (полки й дивізії) то це є — реїз хінотя. Так напр., чинив в 1919 році Г. Мамонтов з своїм козачим к-сом на глибокому запіллі червоної.

офензивні та дефензивні на широких просторах окремими обеднавчими, що щлили на головніших напрямках по плянах штабів. Ні бояльщика, ні українська армія не творили позиційних фронтів. Але не теж була по істоті маневрова війна, а не партизанська. Правда, обидві сторони жажде ввесь час широко послуговувались допомогою повстанчо-партизанських відділів. Але не було характерного рисою горожанської війни. Галицька армія назагал більш налаштувалася до переведення позиційної, тіж маневрової війни, і лише згодом, на східних землях, вона набрала досвіду в маневрових операціях. Окремим близькучим винятком була чортківська офензива.

УП. ЧОРТКІВСЬКА ОФЕНЗИВА

Переможні чити У. Г. А. під 8-28 червня 1919 р., себто розгром поляків під Чортковом та переслідування їх до лінії Золочів-Деготів-Галич є наші військові кола та автори називають «чортківською» офензивою. Цей період, думаємо ми, треба поділити на три етапи, а саме: чортківська операція, офензива генерала Грекова, та другий вілпорот У. Г. А. до Збруча, бо кожний з них мав своєрідні риси (ситуацію, завдання й способи їх здійснення). Такий поділ ліпше спричиниться до правдивої оцінки, як самих бойових чинів, так виявлення ініціаторів-творців явищ і їх виконавців.

Ще й досі остаточно не засвоєні всі обставини, що спричинилися до започаткування чортківської офензиви, як зазначають автори, хоч надруковано чимало споминів та фахових творів, що стосуються цих бойових чинів. Автори докладно описують події та намагаються викласти ініціаторів цих славетних дій.

Ми думаємо, що фронтові частини, взагалі другого корпусу перші відчули зміну обставин (відновлення бойоздатності та моралі старшин та стрільців і ослаблення темпів польського наступу). Якраз у складі цього корпусу шансливо знайшлися енергійні та злібні старшини, шеф штабу корпусу полк. Шаманек, та командант 7. бригади підполк. Бізанс та інні. Вони то, праця повільно, докладно подіблювали полк. Курмановича, шефа булави У. Г. А. про ситуацію й бажання відськ звати рішучу відсіч ворогові. Полк. Курманович укладає план наступу в Начальника Команди його санкціонує та дає наказ.

Отже думаємо ми, що фронт перший підіє думку про необхідність негайно припинити візирот та відрити на ворота. І в цьому післяка заслуга фронтових частин. Але оформлення операції, пляя і наказ правоподібно отримав вже полк. Курманович та Н. К. Г. А. Бо ж, як зазначають автори, в боях 7. і 8. червня взяли участь третя й сьома бригади, перша бригада У. С. С., стяги п'єсютої й п'ятої бригад першого корпусу та інші акуї були відповідно скермовані та позначені. Що переконуюче сказчить про пляшовість чортківської Операції.

Врешті й автори зазначають (ст. 509) «співучасть у бою за

Чортків з обох Корпусів У. Г. А., вказувало б на те, що акція буде підготовленою Н. К. Г. А., а наразі обома корпусами, першим і другим, очевидно за порозумінням Начальної Команди».

Захопленням Яготинській 7. червня, Чортківській 8. закінчилася блискучо переведена чортківська операція.

В дальшому вже почався новий етап із далеко Плучими пілями Новопризначений командант У. Г. А. (вождь) та його будова переносить у життя цілком самостійно спиральованій план, який хоч і базується на переможних вислідах чортківської операції, має свої власні засади та способи їх виконання. Це була велика блискуча офензива генерала Грекова. Зчери г слідує третій етап — другий півворот У. Г. А. з-під Львова до Збруча.

Таким чином поділ на три етапи цих боїв відповідає обставинам.

Зрештою автори багато попрашували над винесенням джерел до останніх боїв з поліками і далі їх образ. Шкіц (ст. 508) дуже добре їх ілюструє.

VIІІ. ПРИЧИНИ ПРОГРАНОЇ ВІРНИ, ПОЛІТИКА І СТРАТЕГІЯ (ст. 516-520).

Автори, широко трактують і аналізують причини наших неуспіхів (ст. 518): «Промахи внутрішньої політики являються найголовнішою причиною нашої програної». Неправильна політика, що не зуміла довести до спаянності нарту та вклобути в їїного потрібної енергії, поставила перед стратегією кісвикопальні залежності. Сама армія, без підтримки та допомоги нарту не могла зломити супротиву порога. Добра частина цієї линії припадає я на провід армії та начальнику команди, і секретаріят підсіківих справ, що якісно не залобується на рішальний крок своїм авторитетом залозити ті перепони, що ослаблювали силу армії та її єї. Крім цього вони самі поробили в кружі сибет діяльності чимало помилок і занедбань». Ст. 516: «Державна влада згідно з демократичними зasadами була роззгорнута, розподілена між партії, ресорти, між якими не все панувала співпраця, згода та дружність. Тимто в такому відповідальному часі може зати разу лише влада однозільна, неподільна, що спочиває в руках одиниці, чи малого гуртка людей (диктатура). Це я сталося з зavedенням починовласної диктатури в червні 1919. року, але ця реформа прийшла здійсно... Далі треба було негайними реформами (земельна) я широкою пропагандою серед власної суспільності спопуляризувати ідею української державності та боротьби за ню. Треба було всі засоби державної влади краю звернути на організацію я тежічне вивінунзник збройної сили держави, користуючись при цьому з допомоги злкородону (Чехи, Мазовія, Австрія). Треба було від самого початку ревіковальною поборювати дезертирство, мародерство та деморалізацію запідля... тоді б галицька держава була б поставлена проти поляків завое стіліхи війська, як мала, і не б дало її армії таку чисельну перевагу над

противником, що навіть його корисніше пролітніче й стратегічне положення не буде в чічого відіяло.. Не бачив він (уряд) того, що спровадливі домагання наші будуть тоді признані, коли галицька армія добуде бойову перевагу над противником і стаке на Сній». У далішому автори вказують на тактичні й стратегічні похибки військового проводу галицької армії. З деякими їх заважепланами можна погодитись. Однаке, думаємо, автори все ж занадто суворо критикують стратегію та уряд. Я не зовсім доцілюють наслідки нашої тіжкої історичної спадщини і зменшуую значення завинішньої політики на руїні галицько-польської війни.

Ми твердимо, що побіч похибок, яких неправдоподібно допустилася Н. К. Г. А. та мало досвідчені, хоч відважні коменданти та штаби корпусів, бригад, а також побіч недотягнені уряду в наслідку нашої історичної спадщини все ж головно спричинились до програвої негативнії впливів зовнішньої політики. Ось чому: «Третя українська офензива «Вовчухівська» (ст. 496-498) успішно розвивалася в поляки на фронті між Городком і Судовою Вишнею і пішлилася в дуже скрутному становищі. 24. лютого почалось перемир'я, вимушене авантанською місією мирової конференції під проводом генерала Бартелемі. Отже не стратегія, бо ж воно була на передодні рішучого успіху, що зручність польського кермування, бо ж воно не дописало, вратували обироців Львова, а без сумніву могуття Антанти — себто виключна політика. Вони та й напільш спричинились до загального погіршення ситуації У. Г. А., бо ж самі автори на ст. 502 заеключають «Невдача під Вовчухами» відбилася голосним голосом по війні У. Г. А. і підірвала в ній надію на успішне закінчення війни. Серед виявів пішої прогнозівні чутки про враду проводу, що ще більш послабило піларість армії».

Таким чином, як бачимо, політична інтервенція захистала моральну силу армії — віру в перемогу та довір'я в своїх воїнів. Проте українське військо продовжувало облогу Львова й тримало в своїх руках нафтсовий район, більшість Східної Галичини й твердо стояло під мурами Львова. Дух його захипався, але не заломався. На цей раз політика врятувала поляків, однаке не дала їм ще перемоги. Тоді настівають із закордону 6 лютій Галлер — себто це вже була військова інтервенція Антанти в користь Польщі. Наступ авантансько-польських військ спричинився до відвороту У. Г. А. і тимчасової втрати нею жадже шілої території. Крім того, лівізії Галлера погромили та земоралізували на Волині ліве крило сильної північної групи зілкої армії й це катастрофально відбилося на дальніх операціях цієї армії. Пресовуючись зділі на схід польсько-литанське військо захопило в районі Тернопіль-Підволочиська базу українських армій із так дорогим зброєю та санітарним пристосом, що тяжко заважило в дальшій війні. Також у Бровах вороже військо відірвало від єшелонів групи С. С. та панянірі потяги.

Таким чином синтезуючись на історичних фактах, ми маємо повніші підстави твердити, що не польська армія й не деякі недотягнення уряду та військового проводу армії спричинилися до нашої програної, а головним робом стратегічно-політична інтервенція могутньої Антанти. Боже, поляки та підякому шансаху не спробували більшими силами відкинути галицьку армію за Збруч, погромити ліве крило дієвої армії та виграти війну.

Без сумніву ми мусимо докладно студіювати українсько-польську кампанію, та шукати наших хиб, як це влучно роблять автори; однаке неможливо в той же час не відмінити ширшального значення у вислідах галицько-польської війни віднів політично-стратегічної інтервенції Антанти. Йошче тоді ми зможемо взяти поважну науку з українсько-польської війни, та мати правильний її образ.

В звязку з заважливими авторів до зображеніх пляжів У. Г. А., постає цікаве питання, чи спромоглася б У. Г. А., при більш зручному та талановитому кермуванні захопити у перших змаганях війни Львів, Перемишль і твердо стати на Слові, про можливість чого визначають автори. І які б від цього були політично-стратегічні наслідки? Цю тему слід опрацювати нашим військовим дослідникам в окремій розвідці.

IX. ДІЕВА АРМІЯ

Про операції дієвої армії та бойові чини обеднаних українських сил на Правобережжі в 1919. році автори подають докладні відомості. На жаль, автори обмежуються лише коротким автентом про події, що так широко розгорнулись в 1920. році. Місцем треба було докладніше зясувати роля української армії в польсько-московській війні, бо ж українські частини й в цей період вписали неодину красну сторінку в нашу військову історію й значно сприялися до розгрому червоної армії і тим урятували Польщу й Европу перед павалою червоно-московських військ і за цю послугу оцінилися в таборах як «еніши».

Слід було подати розгляд славнозвісного зимового походу, та додати нарік рухів. Слід було умістити світлини видатніших представників дієвої армії та творців й командантів українських надзвичайних частин. Особливо працяє підсутністю окремої світлини бувшого шефа У. Г. А. полк. Мешконського, що поклав трипіді підвальнині організації гол. армії й геройськи загинув у висліді тяжкого поранення під Чорним Островом. Замітне велике число рисунків, що якнайкраще пояснюють військові позиції.

Ми через брак місця обмежилися тільки цими заважливими. Але й інші періоди У. В. Іст. (княжа доба, Затлада України, Гетьманування Мазепи і т. інші) потребують також розгляду та описання. Це, звір заслуговує на те, щоб стати першим джерелом для всіх військових дослідників, бо він дає багатий матеріал, як бойових чинів, так і організації української військової скли під

найдавніших часів аж до найновіших. Ми певні, що українська суттєльність відмовільно оцінить цей твір і вине більше числа нашого читачого громадянства буде його виражати шіною прокрасою своєї ломашньої бібліотеки. Військові школи будуть влягати авторам і видавцям за цікій вклад в українську військову історію. Ми будемо задоволені, коли Я наші зневаження допоможуть майбутнім дослідникам скласти джерельну українську військову історію, згл. виправити чи доповнити пераєтній текст при другій виданні «Історії Українського Війська».

Ген. М. Капустянський.

ГЕНЕРАЛ-ХОРУНЖИЙ М. КАПУСТЯНСКИЙ: УКРАИНСКА ЗБРОЙНА СИЛА И УКРАИНСКА НАЦИОНАЛЬНА РЕВОЛЮЦИЯ. — Вид. «Новий Шлях», Саскатун, Канада. 1936. стор. 60.

Автор надав євойі праці не характер фахової розвідки, призначеної тільки для вузького кола воєнних спеціалістів, а популярної брошури, що змістом є формою викладу є приступкою та цікавлю для пересічного масового читача.

Праця складається з двох частин. У першій автор послижує добу козацької, в другій — сучасність, звертаючи увагу на зясування політико-стратегічного положення ССРР і Польщі та завдання Української Національної Революції. З козацької доби автор головно спинався на плохих постатах нашої історичної минувшини — Богдані Хмельницькому та Сагайдачному.

Засновуючи важливість епохи (ХVI—ХVII), що позначалося боротьбою між Україною, Польщею й Москвою за вплив на Сході, автор дає пікаве насилля читай Гетьмана Хмельницького, характеризуючи його як одного з найякізнищіших стратегів, політиків і державних мужів, яких знала історія Європи. В своїх доказах автор не обмежується на трафаретах, що вже зафіксовані різними авторами, а дає оригінальну й глибоку (як я популярну брошуру) аналізу доби Хмельниччини. Надзвичайно високо оціните він і Сагайдачного, як вождя, що політиза в нашій історії талановиті зразки воєнних кампаній і перемог.

Навсякуючи до минувшини, автор розглядає долі сучасної політичної ситуації на Сході Європи, оцінює політико-стратегічну ситуацію окупантів наших земель і робить прогноз майбутнього зулару між ними й Україною. В під частині своєї праці, він дозволяє зокрема нереальність і цікілівість «орієнтації» на історичних ворогів, що на них будують свого політику деякі українські угрупування.

Цікаву книжку ген. Капустянського треба поширити серед нашого громадянства.

— ий —

ЗМІСТ

	Стор.
Ген. штабу ген.-хор. М. Капустянський: Модерна війна в наші завдання	1
Ген. Штабу пілотовк. Колоссовський: Воєнна доктрина червоної армії	15
Сот. Смільний: Латунство на європейській шахівниці	21
Подж. Степанюк: Еспанська війна	37
Бурун: Залізнична комуїкація в СССР	72
Ілюк. М. С.: Моторизований потенціал СССР	88
Рецензія: Історія українського війська	108
Рецензія: Ген.-хор. Капустянський: Українська збройна сила і українська національна революція	122